SAYI 23 | ISSN 1304-0731 | YAZ 2006

LONCA

Dalgalanma ve Sonrası

Sohbet Engelli ve Eski Hükümlü İstihdamında İzlenecek Yol

Sektör Metal Araştırma Elektrik Enerjisi Portre Dr. A. Selâhaddin Hidayetoğlu

Art Craft

"Hayatınızı Camlandırın"

www.artcraft.com.tr

Nora Center, Eski Üsküdar Cad. Çayırıyolu Sok. No:1 Kat:18 İçerenköy / İstanbul/ TURKEY
Tel: (0216) 576 25 25

GÖRÜNTÜLEME TEKNOLOJİSİ BİRARADA

OPEN (AÇIK) MR

Magnetik Rezonans ile kapalı yerde kalma korkunuzu çözüyoruz.

MULTISLICE CT-64

- **Dünyada sayılı bazı merkezlerde ve ülkemizde ikincisi olan MULTISLICE CT-64 ile;**
  - **Kalbi besleyen damarlardaki kireçlenmeyi**
  - **Sigaranın kalbe verdiği zararı 10 saniyede tespit edebiliyoruz.**

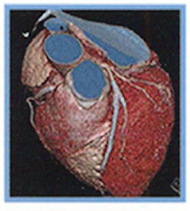

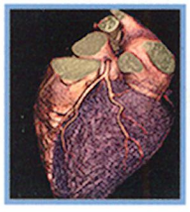

KONYA
VAKIF HASTANESİ
Sağlıkta Güven..

arttcam

Bilgi ve Randevu İçin : (0.332) 444 42 00 **www.vakifhastanesi.com**

LONCA
SAYI 23
YAZ 2006
ISSN 1304-0731

İÇİNDEKİLER

Editörden 3

Başyazı 4
Tahir BÜYÜKHELVACIGİL
KSO Yönetim Kurulu Başkanı

Dosya 6
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Ağustos 2006
Dalgalanma

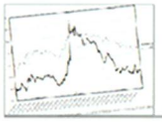
Dosya 12
Prof. Dr. Fatih ÖZATAY
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Dalgalanma

Dosya 16
Dr.Ömer Bolat
MÜSIAD Genel Başkanı
Dalgalanma

Dosya 20
Ali ALTINTAŞ
Mavi Jeans Dış Ticaret Koordinatörü
Dalgalanma

Araştırma 22
Metin BAŞLI
EPDK Kurul Üyesi
Elektrik Enerjisi

Sektör 26
Türk Metal Sektörüne Genel Bir Bakış
KSO Araştırma Servisi
Metal

Sektör 28
Hasan FAYDASIÇOK
HAS ÇELİK A.Ş.
Metal

Sektör 30
Bekir S.SÜRÜCÜ
AK ALUMİNYUM A.Ş. Genel Müdür
Metal

Sektör 36
Mehmet IŞIKÇEVIREN
IŞIK BAKIR A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı
Metal

Sohbet 38
Engelli ve Eski Hükümlü İstihdamında İzlenecek Yol

Portre 56
Dr. A.Selâhaddin HİDAYETOĞLU

Kültür Sanat 60
Yrd.Doç.Dr. Osman Nuri DÜLGERLER
Restorasyon

Yargı Köşesi 70
Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağdurları İstihdamı Hakkında ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Bu Teklife İlişkin Görüşlerimiz

Sahibi: Konya Sanayi Odası Adına Tahir BÜYÜKHELVACIGİL | **Basın Yayın Komisyonu:** M.Ali TIRPANCI | Vedat YÖNDEM | M.Ali ÇİFTÇİ
Genel Yayın Yönetmeni: M.Sedat TAŞKAZAN | **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Mürsel ÇETİN **Yayın Kurulu:** Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU
Doç. Dr. Şaban ÇALIŞ | Doç. Dr. Önder KUTLU | Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERCAN | Ali YERLİ | **Reklam Sorumlusu:** Mehmet CAN
Görsel Tasarım: FLEXHIBIT | **Yapım:** Zoom Reklamevi | **Offset Hazırlık-Baskı:** Bahçıvanlar Basım San. A.Ş.

Lonca Dergisi, KONYA SANAYİ ODASI'nın bir yayın organıdır. 3 ayda bir yayınlanır.

Dergide yer alan yazıların tamamı ya da bir bölümü, grafikler, fotoğraflar, illustrasyonlar yazılı izin alınmaksızın hiç bir şekilde kullanılamaz, yeniden kopya tekniğiyle çoğaltılamaz, basılamaz.
Lonca Dergisi yazılarda değişiklik hakkını saklı tutar. İmzalı yazılardaki görüşler yazarlarına aittir. Yayınlanmayan yazılar iade olmaz.

zoom REKLAMEVİ

KONYA SANAYİ ODASI

EDİTÖRDEN

Sadece krizler değil, kriz olasılıkları bile tüm yaşamı etkilemektedir. Kimi ekonomiler, geçirdikleri yapısal dönüşümler ve yakın geçmişlerindeki tatsız deneyimler yüzünden krizlere karşı aşırı hassas olurlar. Hatta kimi zaman bir dalgalanmayı bile kriz olarak adlandırırlar. Krizlerden ders çıkartmak, geleceğe hazır olmak için krizler gibi dalgalanmalar da soğuk kanlı bir biçimde değerlendirilmeli, yapılması ve yapılmaması gerekenler tespit edilmelidir. Böylece sahip olunan değerler kaybedilmemiş, aksine daha da artırılmış olur. Bu nedenle de şu an birçoğumuzun unuttuğu dalgalanmayı ve dalgalanmanın yarattığı etkileri değerlendirmek yararlı olacaktır. Başta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası olmak üzere Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatih Özatay, MÜSİAD Başkanı Ömer Bolat ve Mavi Jeans İhracat Koordinatörü Ali Altıntaş, piyasalardaki dalgalanmayı, yarattığı etkileri ve bundan sonrasını sizler için değerlendirdi.

Enerji, özellikle de elektrik enerjisi sanayinin en önemli girdi ve maliyet kalemlerinden biri. Elektrik enerjisi günümüzde sadece yaşamı kolaylaştıran bir araç değil, jeo-stratejik bir olgu. Ülkelerin gelişmişlik seviyesinin göstergesi. Hayatımızın her anında ve her alanında var olan bu enerji türü, gelecekte daha da önemli hâle gelecek. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Üyesi Metin Kilci, Türkiye'de elektrik enerjisi üretimi ve tüketimini yorumladı.

Lonca, bu sayısında dalgalanmaları değerlendirdi. Para piyasaları gibi metal sektörü de geçtiğimiz günlerde bir dalgalanma yaşadı. Çin kaynaklı bu dalgalanma, metalin ne denli stratejik bir madde olduğunu ortaya koyarken, ikamesinin neler olabileceği sorusunun sorulmasına yol açtı. Konya Metal sektörünün önde gelen isimleri Has Çelik'ten Hasan Faydasıçok ve Ak Alüminyum'dan Bekir S. Sürücü, yaşanan dalgalanmayı yorumlarken, geleceğe ilişkin çarpıcı projeksiyonlarda bulundu.

Sohbet konusu ise bir hayli ilginçti. İşverene getirilen zorunlu engelli, eski hükümlü ve terör mağduru istihdamı tartışıldı. "Engelliler, toplumun zencisi mi?", "Sosyal devlet bu alanda neden yok?", "Sanayi ve sanayici hayır kurumu mu?" gibi birçok soru, yanıt buldu.

Selahattin Hidayetoğlu. Öğretim üyesi, musikişinas, hattat, tezhip üstadı. Birçok sanatsal ve kültürel unvana sahip olan Hidayetoğlu, aynı zamanda Mevlana Hazretlerinin 21. Kuşaktan torunu. Hidayetoğlu, kendisini, Mevleviliği, Çelebiliği ve Konya'nın kültürel hayatını anlattı.

Kaybettiğimiz, kaybetmeye başladığımız için değerini yeni yeni anladığımız, kültürel mirasımıza sahip çıkmaya başladık. Evlerimiz, konaklarımız, camilerimiz, hanlarımız artık korunuyor, restore ediliyor. Ama nasıl? Yrd. Doç. Dr. Osman Dülgerler, restorasyon konusunu anlattı. Kültür sanat sayfalarında bulacağınız bu konu, kimi zaman sizleri sevindirecek, kimi zaman da üzecek. Ama eminiz ki, Osman Hocayı okuduktan sonra daha duyarlı olacaksınız.

Umuyoruz ve diliyoruz ki sizlere hoş vakit geçirmenin ötesinde, sizlere bir şeyler katacak bir dergi daha hazırladık. Daha iyisi ile bir sonraki sayıda buluşmak dileği ile...

Tahir Büyükhelvacıgil
KSO Yönetim Kurulu Başkanı

Geleceğe ümitle bakmak...

Bir ülke ekonomisinin başarısı, o ekonominin çatısı altındaki firmaların başarısı ile ölçülür. İstanbul Sanayi Odası (İSO) geçtiğimiz günlerde "500 Büyük Sanayi Kuruluşu" 2005 yılı çalışmasını tamamlayıp kamuoyuna açıkladı. Konya'dan beş güzide sanayi kuruluşumuz ilk 500 firma içinde, dokuz güzide kuruluşumuz da ikinci 500 firma içinde yer almıştır. Bu vesile ile bu firmalarımızın çalışan ve yöneticilerini içtenlikle kutluyor, Konya'ya bu sevinci yaşattıkları için de teşekkür ediyorum.

Rakamlar ayrıntılı olarak incelediğinde, sonuç itibariyle Türk sanayisinin 2004 yılında gösterdiği olumlu performansı 2005 yılında gösteremediği üzülerek müşahede edilmektedir. İmalat sanayi katma değeri 2004 yılında %10,1 oranında artış göstermişken, bu oran 2005 yılında %6,5 olmuştur. Bu oranlar göreceli bir azalmaya işaret etmekle birlikte bir gelişmenin sürdüğünü göstermesi bakımından olumlu olarak yorumlanabilir. Asıl sorun, 500 büyük sanayi kuruluşun yarattığı katma değerin GSMH içindeki payının sadece %13 olarak gerçekleşmesi, toplam sanayi içindeki payı ile toplam imalat sektörü payının da son yılların en düşük seviyelerine inmesidir. Kısaca sanayinin lokomotifi olan kuruluşlar kan kaybetmektedir. Bu rakamların bir yansıması olarak 500 büyük kuruluşun ihracattaki payı 2004 yılında %40,8 oranında artmışken bu artış, 2005 yılında %16,3'e gerilemiştir. İhracat yapan firmaların sayılarında bir artış olmamıştır. Öte yandan ülkemizin aynı zamanda bir sosyal yarası da olan istihdamda da tablo farklı değildir. Sanayi sektörü üretiminin yarısından fazlasını sağlayan 500 büyük kuruluşta toplam çalışan sayısında %3'lük bir azalma ile 2005 yılında 16.128 kişilik net istihdam azalışı görülmektedir.

Bu tabloyu daha da uzatmak mümkündür. Rakamlar bizi olumsuz düşünmeye ve yılgınlığa sevk etmemelidir. Biz Konyalı sanayiciler olarak geçmişte olduğu gibi, şimdi de geleceğe ümitle bakıyoruz. Sanayici olmayı tercih ederek zorlukları daha başından kabul ettik. Bugüne kadar bütün zorlukların üstesinden gelmeyi başardık. Bize düşen, sorumluluklarımızın farkında olarak bundan sonra da Türkiye'yi zirveye taşıma çabamızı sürdürmektir. Hedefe ulaşmak üzere çıktığımız yolda, yalnız değiliz, yalnız olmak ta mümkün değildir. Öncelikle Türk halkının yerli ürün tercih ederek kendi sanayicisini destekleyeceğini, kamuya mal olmuş, kendi sermayesini, tesislerini koruyacağını biliyoruz. İkinci olarak, yolumuz üzerindeki engellerin kaldırılmasında hükümetin de acil ve hızlı tedbirler alması gerektiğini ifade etmek istiyorum. İstihdamda kilit noktalar olan, vergilendirmede adil bir sistemin inşası ve sosyal güvenlik sisteminin ıslahı son derece önemlidir. Dolaylı vergilere dayalı bir vergilendirme sistemi, dış pazarlarda rekabet gücümüzü ciddi

şekilde kırmaktadır. Çok yüksek sosyal güvenlik primlerine rağmen, sistemin vergi gelirleri ile ayakta tutulmaya çalışılması kabul edilemez bir durumdur. İnanıyorum ki söz konusu edilen düzeltme ve iyileştirmeler yapılırsa Konya'dan daha çok firma ilk 500 büyük kuruluş içinde yer alacaktır.

Sizlerle paylaşmak istediğim bir başka konu da işgücü piyasasındaki nitelikli personel açığıdır. Türkiye'de birçok sektörde büyük holdinglerden KOBİ'lere çok sayıda kuruluş nitelikli personel sıkıntısı yaşamaktadır. Ortada ironik bir durum var. Genç nüfusuyla övünen Türkiye'nin yaşamakta olduğu nitelikli eleman sıkıntısı, nüfus ve istihdam gerçekleriyle çelişki oluşturmaktadır.

Ekonomik büyüme ile üretkenlik arasında yakın bir ilişki vardır. Üretkenlik esasına dayalı büyüme, ekonominin her türlü krize karşı dayanıklılığını arttırır. Üretkenlik bir ekonominin yapabilme gücünü yansıtırken, kalitesi ise verimlilik ile belirlenir. Başka bir ifade ile, işgücünün verimliliği kalitesi ile mümkündür. Dolayısı ile Türkiye, işgücünün kalitesini arttırmadıkça verimliliği de yakalayamayacaktır. Verimli olmayan bir sanayinin de büyümesi beklenmemelidir. Hepimiz, ülkemize yatırımcı yabancı sermaye niçin gelmiyor diye yakınıyoruz. Türkiye, nitelikli işgücü ihtiyacını acilen karşılayacak çözümler üretemediği sürece, yatırımcı yabancı sermayeyi çekemediği gibi, yerli kuruluşların da istenilen büyüme ve istikrarı yakalamaları kısa vadede mümkün olmayacaktır.

Bugün bütün dünyanın dikkatlerini üzerine çevirdiği Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler nitelikli işgücü açığı sebebi ile tıkanma noktasına gelmiş durumdalar. Geçtiğimiz aylarda Hindistan Başbakanı, Hint eğitim sisteminin, ülkenin büyümesini engelleyecek kadar önemli bir kriz içinde olduğunu söyledi. Türk eğitim sistemi ile ilgili cesurca adım atmanın zamanı gelmiştir. Eğitim sistemimiz bir süredir zaten alarm vermektedir. Öyle ki, eğitim sistemimizin yetiştirdiği gençlerin iyimser bir rakamla ancak %10-15'i, ciddi işgücü sıkıntısı yaşayan sektörlerimizde istihdam etmek üzere "eğitilebilir" düzeydedir. Başta üniversitelerimiz olmak üzere eğitim kurumlarımız, istihdam edilmesi mümkün olmayan mezunlar vermeye devam etmektedir. Kısaca insan sermayemiz boşa gitmektedir.

Eğitimin planlanması ve yeniden yapılandırılmasının zaman alacağını biliyorum. Kısa vadeli bir çözüm olarak, Türkiye İş Kurumunun görev alanının genişletilerek, klasik iş ve işçi bulma hizmetlerinin yanı sıra, mevcut işgücünü nitelikli hale getirme görevi de yüklenmelidir. Konya Sanayi Odası olarak, böyle bir sorumluluğu paylaşmaya hazırız.

Mali piyasalarda yaşanan dalgalanma ve enflasyon gelişmeleri

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Ağustos 2006

Küresel likidite koşullarında yaşanan olumsuz gelişmeler, Mayıs ve Haziran aylarında Türkiye'nin mali piyasalarında dalgalanmalara neden olmuştur.

Son iki yıllık dönemde dünya piyasalarında enerji, emtia ve petrol fiyatlarında ortaya çıkan yüksek artışlar, gelişmiş ülke ekonomilerinde enflasyonist baskıların artmasına neden olmuştur. Bu durum, gelişmiş ülkelerin merkez bankalarını, faiz oranlarını artırmaya yönlendirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası, faiz oranlarını 2004 yılının Haziran ayından itibaren art arda on yedi kez 25 baz puan artırarak yüzde 5,25 düzeyine çıkarmıştır. Avrupa Merkez Bankası ise, faiz oranlarını 2005 yılının Aralık ayından itibaren üç kez 25 baz puan artırarak yüzde 2,75 seviyesine yükseltmiştir. Japonya Merkez Bankası da, 2006 yılının Mart ayında para politikasını sıkılaştırma kararı almıştır.

Gelişmiş ülkelerde gözlenen faiz artışları, 2003 yılından itibaren artış eğilimi gösteren gelişmekte olan ülkelere yönelik uluslararası sermaye akımlarında, 2006 yılının Mayıs ve Haziran aylarında ciddi boyutta ters yönlü bir hareketin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerdeki faiz artışlarının yanı sıra, küresel piyasalarda riskten kaçınma eğiliminin yükselmesi de, Türkiye, Macaristan ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelerden sermaye çıkışına yol açmıştır. Gelişmiş ülkelerin merkez bankalarının, enflasyon kaygıları nedeniyle para politikasında sıkılaştırma sürecine devam etmeleri ve bu sıkılaştırmanın ölçütüne ilişkin net ifadelerden kaçınmaları, gelişmekte olan ülke piyasalarında belirsizlikleri artıran bir diğer unsur olmuştur.

Uluslararası likidite koşullarında ortaya çıkan bu olumsuz gelişmeler, gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin mali piyasalarında da dalgalanmaların oluşmasına neden olmuştur. Mayıs ve Haziran aylarında Türkiye'ye ilişkin risk algılamasında bozulma önemli boyutlara ulaşmış, Türkiye'nin kredi risk priminde 150 baz puan civarında bir artış söz konusu olmuştur. Bunun yanı sıra, Yeni Türk lirası (YTL) ABD doları karşısında aynı dönemde yüzde 20'den fazla değer kaybetmiş, enflasyon bekleyişlerinde nispi bir kötüleşme gözlenmiştir.

Mali piyasalarda yaşanan dalgalanmanın ardından enflasyon artışı hızlanmıştır.

2006 yılının ilk yarısında yıllık enflasyon oranı yüzde 10,1 olarak gerçekleşerek, bu dönem için belirlenen enflasyon hedefiyle uyumlu patikanın üst bandının yaklaşık olarak 1,5 puan üzerine çıkmıştır. Temmuz ayındaki yıllık enflasyon oranı ise yüzde 11,7 düzeyinde olmuştur. Enflasyon oranındaki hızlı artışın ardında yatan temel nedenler; işlenmemiş gıda fiyatlarındaki arz yönlü gelişmeler, enerji ve altın fiyatlarının yüksek seviyelerde seyretmesi gibi arz şokları ve yukarıda özetlenen küresel likidite koşullarında ortaya çıkan bozulma sonucunda YTL'de meydana gelen hızlı değer kaybının neden olduğu maliyet unsurları olarak sıralanabilir. Nitekim, Mayıs ve Haziran aylarında mali piyasalarda ortaya çıkan dalgalanmayla birlikte döviz kurunda gözlenen artışın yıllık enflasyon üzerindeki etkisi, Mayıs-Temmuz döneminde 2 puanı aşmıştır. Bununla birlikte, döviz kurunun etkisinin Ağustos ayından itibaren azalacağı tahmin edilmektedir. Ancak, geçtiğimiz aylarda yaşanan arz yönlü gelişmelerin yıllık enflasyon rakamı üzerindeki etkisinin ortadan kalkmasının bir yılı aşkın bir zaman alacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, önümüzdeki kısa dönemde yıllık enflasyon yüksek seyretmeye devam etmekle birlikte, mevsimsel fiyat ayarlamalarından dolayı sonbahar aylarında enflasyonda tekrar dalgalanmalar yaşanabilecektir. Enflasyonun yıl sonuna doğru tekrar istikrara kavuşacağı ve 2007 yılının ikinci çeyreğinden itibaren ana eğiliminde belirgin bir düşüş gözleneceği tahmin edilmektedir.

Enflasyon artışında arz kaynaklı unsurlar belirleyici olmuştur.

2005 yılının son çeyreğinden itibaren artış eğilimine giren gıda ve alkolsüz içecekler grubu fiyatları, 2006 yılının ilk yarısında enflasyonun seyrinde belirleyici olmuştur. İşlenmemiş gıda ürünleri grubu fiyatları, 2005 yılının ilk beş aylık döneminde belirgin bir değişim göstermezken, 2006 yılının aynı döneminde yüzde 11,4 oranında artmıştır. İşlenmemiş gıda ürünleri fiyatlarında 2005 yılının son aylarında başlayan bu belirgin yükseliş eğilimine karşılık, talep gelişmelerine karşı daha duyarlı olması beklenen işlenmiş gıda ürünleri fiyat artışlarının sınırlı düzeyde gerçekleştiği gözlenmektedir.

İşlenmemiş gıda ürünlerindeki artış eğiliminin, temelde hava koşulları ve ürün rekoltesinin belirleyici olduğu taze meyve ve sebze fiyatlarında mevsim normallerinin üzerindeki yüksek oranlı artışlardan kaynaklandığı, taze meyve-sebze dışında kalan diğer işlenmemiş gıda ürünleri fiyatlarındaki artışın ise daha sınırlı oranda gerçekleştiği görülmektedir. Bu da, gıda fiyatlarındaki artışların temelde arz kaynaklı olduğuna işaret etmektedir.

2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası enerji fiyatlarında gerçekleşen yüksek oranlı artışlar, akaryakıt ve doğalgaz fiyat artışları kanalıyla enflasyonu olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu fiyatlar, Mart ayından sonra dış piyasalarda artış eğilimine giren ham petrol fiyatlarının etkisi ile, Mayıs ayından itibaren ise döviz kuru gelişmeleri sonucunda yüksek oranlı artışlar göstermiştir. Haziran ayı sonunda tekrar yükselen uluslararası petrol fiyatlarının, önümüzdeki dönemde enflasyon üzerinde olumsuz etkilerinin gözlenmesi muhtemeldir. Diğer taraftan, enerji grubu içerisinde önemli bir paya sahip olan elektriğin fiyatında son yıllarda bir artış gözlenmemesi, gerek doğrudan gerekse maliyet kanalı ile enflasyona olumlu katkı yapmaya devam etmektedir.

Hizmet grubu enflasyonunun fiyatlar üzerindeki baskısının azalacağı beklenmektedir.

2006 yılı başında uygulanmaya başlanan açık enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde 2006 yılı sonu için yüzde 5 olarak belirlenen enflasyon hedefine ulaşılabilmesi açısından hizmet grubu fiyat dinamiklerinin konjonktüre bağlı olarak kritik öneme sahip olduğu, daha önce Merkez Bankası tarafından sıklıkla dile getirilen bir husustur. Bunun arkasında yatan temel neden, konut fiyatlarındaki hızlı artışın, özellikle kira alt kalemi aracılığıyla enflasyon üzerinde dönemsel baskı oluşturmasıdır. Önümüzdeki dönemde, konut kredisi faizlerindeki yükselişle birlikte,

konut fiyatlarındaki artışın yavaşlayacağı ve ilgili hizmet kalemlerindeki enflasyon katılığının tedricen azalacağı beklenmektedir. Dolayısıyla, hizmet grubu enflasyonunun fiyatlar üzerinde oluşturduğu ek baskının, önceki dönemlere göre düşeceği tahmin edilmektedir.

Merkez Bankası, mali piyasalardaki dalgalanma karşısında gerekli tedbirleri almıştır.

Enflasyon üzerinde arz yönlü şokların etkili olduğu bir dönemde aynı zamanda yerli paranın hızla değer kaybetmesi, orta ve uzun vadeli enflasyon bekleyişlerinde bozulmaya yol açmıştır. Bu da, enflasyonda ikincil etkilerin oluşma riskini yükseltmiş ve mali piyasalardaki oynaklığı artırmıştır. Merkez Bankası'nın bu gelişmeler karşısındaki tepkisi, güçlü bir parasal sıkılaştırma şeklinde olmuştur. Haziran ayı içinde politika faizleri toplam 400 baz puan artırılmıştır. Merkez Bankası bu süreçte sadece borçlanma faizini artırmakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda gecelik piyasadaki likidite fazlasını da YTL depo ihaleleri ve döviz satış yöntem-leriyle kademeli olarak azaltma yoluna gitmiştir. Ayrıca, borç verme faiz oranları Haziran ayı içinde toplam olarak 600 baz puan yükseltilerek piyasadaki fazla likiditenin yönetimi etkinleştirilmiştir. Merkez Bankası bu uygula-malarla finansal piyasalardaki ekonomik temellerden kopuk aşırı oynaklığı denetim altına almayı amaçlamıştır. Alınan bu tedbirler, Merkez Bankası'nın orta vadeli taahhütlerinin arkasında olduğunu net bir şekilde göster-miştir. Söz konusu tedbirlerin, önümüzdeki dönemde enflasyon üzerindeki baskıyı azaltacağı tahmin edil-mektedir.

Alınan tedbirlerle döviz kuru hareketlerinin enflasyon üzerindeki ikincil etkileri sınırlandırılmıştır.

Merkez Bankası, 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından dalgalı kur rejimi uygulamaya başlamıştır. Dalgalı kur rejiminde döviz kurları, piyasada oluşan arz ve talep koşullarına göre belirlenmektedir ve Merkez Bankası'nın döviz kurunun düzeyine ilişkin bir hedefi söz konusu değildir. Bu nedenle, ılımlı bir rezerv artırma politikası yürüten Merkez Bankası, döviz piyasasındaki arz ve talep koşullarını, dolayısıyla kur seviyesini müm-kün olduğunca düşük düzeyde etkilemek ve dalgalı kur rejiminin temel ilkelerine ve işleyişine sadık kalmak için, döviz alımlarını kuralları önceden belirlenen ihaleler yoluyla yapmaktadır. Diğer taraftan, kurlarda her iki yönde oluşabilecek aşırı oynaklık durumunda piyasaya doğrudan müdahale edebilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Mayıs ve Haziran aylarında uluslararası likidite koşullarındaki bozulmaya bağlı olarak döviz likiditesi hızla daralmış ve döviz kurunda ani bir artış söz konusu olmuştur. Merkez Bankası, döviz kurunda ortaya çıkan aşırı dalgalanmayı önlemeye yönelik olarak Haziran ayında döviz piyasasına doğrudan satış yönünde müdahalede bulunmuştur. Bunun yanı sıra, piyasada ihtiyaç duyulan döviz likiditesini artırmak için, ihale gününde miktarını önceden açıklamak suretiyle iki döviz satış ihalesi düzenlemiştir. Merkez Bankası'nın aldığı tedbirlerle, döviz kuru hareketlerinin 2007 yılı enflasyon rakamları üzerinde oluşturabileceği ikincil etkilerin sınırlı kalması beklenmektedir.

Cari açığın orta vadede düşeceği beklenmektedir.

Türkiye'nin, uluslararası likidite koşullarındaki bozulmanın etkilerine, gelişmekte olan diğer ülkelere göre daha olumsuz bir şekilde maruz kalmasının nedenlerinden biri de, görece yüksek düzeyde bulunan cari açıktır. Ancak, Merkez Bankası tarafından daha önce de birçok kez vurgulandığı gibi, Ülkemiz, artan uluslararası mali entegrasyon, gerçekleştirilen geniş kapsamlı yapısal reformlar ve sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde, daha yüksek düzeydeki cari açıkları sürdürebilecek bir konuma gelmiştir. Bununla birlikte, dış borçlanmanın vadesinin

uzaması ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artması, cari açığın finansman kalitesini yükseltmiştir. Tüm bu olumlu gelişmeler, cari açığın sürdürülebilirliğine ilişkin kaygıları azaltmaktadır. Buna ek olarak, faiz oranlarındaki artışın ve YTL'deki değer kaybının neden olduğu iç talep daralmasının, bu yıl cari açığın istikrar kazanmasına yardımcı olacağı beklenmektedir. Orta vadede ise, güçlü dış taleple birlikte, kurdaki değer kaybının, özellikle emek yoğun sektörlerde ihracat performansını artırarak, enerji fiyatlarındaki yükselişe karşın, cari açığın düşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2006 yılının ikinci yarısında kredi artış hızında ve toplam talepte yavaşlama öngörülmektedir.

Mali piyasalarda yaşanan son dalgalanmalar riskten kaçınma eğilimini artırmakta, böylece bankaların kredi verme iştahı azalmaktadır. Ayrıca, kısa vadeli faizlerdeki artışın kredilerin fonlama maliyetlerini artırması, kredi arzını daraltan bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Bunların yanı sıra, son dönemde kredi faizlerinin yükselmesi, talep edilen kredi miktarının düşmesine neden olmaktadır. Finansal sözleşmelerdeki katılıklar, faiz artışı sonucu kredilerde gerçekleşmesi beklenen yavaşlamanın belirli bir gecikmeyle ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ancak, yakın dönem kredi gelişmelerine bakıldığında tüketici kredilerindeki artış hızının yavaşlama eğilimi gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu bilgiler ışığında, önümüzdeki dönemde kredi artış hızındaki yavaşlamanın daha belirgin hale geleceği beklenmektedir.

Ekonomik faaliyete ilişkin göstergeler, 2005 yılının son ve 2006 yılının ilk çeyreklerinde gözlenen yavaşlamanın ardından, yılın ikinci çeyreğinde büyümenin yeniden hızlanmış olduğuna işaret etmektedir. Ancak, finansal piyasalarda Mayıs ayı ortalarında başlayan dalgalanmanın getirdiği belirsizlik ortamı, faizlerdeki artış ve YTL'de yaşanan değer kaybı sonucunda ithal mallarda meydana gelen göreli fiyat artışı, talep koşullarını da etkilemektedir. Bu bağlamda, yılın ikinci çeyreğinde güçlü seyreden yurt içi talebin, önümüzdeki dönemde ivme kaybedeceği ve 2006 yılının ikinci yarısında büyümenin yavaşlayacağı öngörülmektedir. Diğer yandan, YTL'de ortaya çıkan değer kaybının ihracatı olumlu yönde etkilerken, ithalat artışını yavaşlatacağı düşünül-mektedir. Sonuç olarak, net dış talepteki artışa karşın, iç talepte göreceli bir yavaşlama olacağı ve toplam talebin hız kaybedeceği öngörülmektedir. Bu çerçevede, yukarıda sözü edilen kredi artış hızındaki yavaşlamanın da etkisiyle, talep koşullarının enflasyonu düşürücü yönde yaptığı katkının 2006 yılının ikinci yarısında artacağı beklenmektedir.

Önümüzdeki dönemde enflasyonun düşüş eğiliminde olacağı öngörülmektedir.

Yukarıda çerçevesi çizilen talep koşulları ile birlikte döviz kuru gelişmelerinin fiyatlar üzerindeki ikincil etkilerinin sınırlı kalacağı, işlenmemiş gıda fiyatlarının normalleşeceği, bekleyişlerin iyi yönetileceği ve uluslararası likidite koşullarında yakın dönemdekine benzer bir bozulmanın yaşanmayacağı varsayımlarına göre üretilen ve Temmuz ayında yayımlanan Enflasyon Raporu'nda yer alan enflasyon tahminlerine göre, 2006 yıl sonu enflasyonu, yüzde 70 olasılıkla yüzde 9,1 ile yüzde 10,5 arasında gerçekleşecektir. Merkez Bankası'nın, Haziran ayındaki tedbirlere ilave olarak 2006 yılının kalanında ölçülü bir parasal sıkılaştırma yoluna gittiği, 2007 yılında ise politika faizlerini kademeli olarak düşürdüğü bir duruş altında oluşturulan tahminlere göre, enflasyon 2007 yılının ikinci çeyreğinden itibaren belirgin bir düşüş gösterecek ve 2007 yılı sonunda, yüzde 70 olasılıkla yüzde 3 ile yüzde 6,5 arasında yer alacaktır. Yine yukarıdaki varsayımların korunduğu, ancak para politikasının Haziran sonundaki duruşunun değişmediği varsayımına dayanan senaryoya göre enflasyon, yüzde 70 olasılıkla 2006 yılı sonunda yüzde 9,1 ile yüzde 10,5 arasında, 2007 yılı sonunda ise yüzde 3,5 ile

yüzde 7 arasında gerçekleşecektir. Söz konusu tahminler, yüzde 4 olan 2007 yılı sonu hedefine ulaşılabilmesi için 2006 yılının kalanında ölçülü bir parasal sıkılaştırma gerekebileceğine işaret etmekle birlikte, enflasyon görünümünü değiştirecek her türlü yeni gelişmenin (uluslararası likidite koşullarındaki değişim gibi) bu tahminleri de değiştireceği unutulmamalıdır. Sonuç olarak, para politikasının temkinli duruşu altında, orta vadeli hedeflerin erişilebilir olduğu düşünülmektedir.

Petrol fiyatlarının seyrindeki belirsizlikler, küresel likidite koşullarında olası değişiklikler ve fiyatlama davranışlarının bozulması, önümüzdeki dönemde temel risk unsurlarıdır.

Petrol fiyatları, enflasyon tahmini oluşturulurken önemli bir risk unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Petrol fiyatlarındaki artışlar, öncelikle, enerji ve ulaştırma sektörleri gibi petrol ürünlerinin doğrudan girdi olduğu sektörlerde fiyat artışlarına yol açmaktadır. Bu durum, enflasyon bekleyişlerini olumsuz yönde etkileyerek ekonominin genelinde fiyatlama davranışlarında değişikliğe neden olabilmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki enflasyon kaygılarının ortadan kalkmaması ve buna bağlı olarak parasal sıkılaştırma sürecinin devam etmesi, diğer bir önemli risk unsurudur. Son dönemdeki gelişmeler, kısa dönemde bu riskleri azaltmakla birlikte, global likiditeye ilişkin belirsizliklerin tam olarak ortadan kalktığını ifade etmek henüz mümkün değildir.

Fiyatlama davranışlarının bozulma olasılığı ise önümüzdeki dönemde ortaya çıkabilecek risklerden bir diğerini oluşturmaktadır. Son yıllarda enflasyondaki düşüş süreciyle birlikte enflasyon hedeflerinin giderek artan bir şekilde fiyatlama kararlarında referans teşkil ettiği gözlenmiştir. Ancak, yakın dönemdeki gelişmelerin ardından orta vadeli bekleyişlerin nispi olarak bozulması, geçmiş dönem enflasyonunun ya da enflasyon hedefi dışında başka bir değişkenin fiyatlamada referans alın-ması riskini karşımıza çıkarmaktadır.

Risk algılamasını sınırlandırmak yönünde atılacak her adım, istikrarı sağlamanın ve sürdürmenin maliyetini azaltacaktır.

Son yıllarda makroekonomik istikrar yolunda önemli mesafe katedilmiştir. Uygulanan temkinli makroekonomi politikaları bu kazanımlarda büyük bir role sahiptir. Elde edilen kazanımlardan geri dönülmemesi ve risk algılamasına yönelik kaygıların sınırlı tutulması açısından, istikrar ortamının devam etmesi gerekmektedir. Küresel risk algılamasının artış eğilimi gösterdiği bir dönemde bekleyişlerde bozulmaya yol açabilecek uygulamalardan kaçınılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği'ne uyum ve yakınsama sürecinin devam etmesi ve ekonomik programa ilişkin yapısal reformların planlandığı gibi kesintiye uğramaksızın hayata geçirilmesi kritik önemini korumaktadır. Son yıllarda söz konusu alanlarda atılan kararlı adımların önümüzdeki dönemde de aynı kararlılıkla sürdürülmesi, uluslararası konjonktürdeki değişimlerin en az dalgalanmayla atlatılmasına katkıda bulunacaktır.

K - Q
TSE-ISO-EN
9000

HİDROKON

•KATLANIR BOMLU HİDROLİK VİNÇLER •TELESKOBİK BOMLU MOBİL VİNÇLER
•KURTARMA AMAÇLI HİDROLİK VİNÇLER •PLATFORMLAR

HİDROKON KONYA HİDROLİK MAKİNA SANAYİ ve TİCARET LTD. ŞTİ.
Fevzi Çakmak Mahallesi Hüdai Cadde
Kostim Sanayi Sitesi Nur Sokak No: 1
Karatay 42060 Konya
Telefon : (0 332) 342 22 00 (pbx)
Faks : (0 332) 342 22 06
www.hidrokon.com.tr
info@hidrokon.com.tr

“Mayıs ayından beri görülen dalgalanmalar ne anlama geliyor?”

Prof. Dr. Fatih Özatay
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı

Bu yazıda kısaca mayıs ayından beri yaşadıklarımızı değerlendireceğim. Yazının ana fikrini başlangıçta söylemekte yarar var. O da şu: Biz üzerimize düşeni yaptığımız sürece, diğer bir ifade ile mevcut programı aksatmadan yürüttükçe ve iç siyasette gerginlikten kaçındıkça ekonominin izleyeceği temel eğilim olumlu olacaktır. Enflasyon ve reel faiz giderek düşecek, kamunun reel borç stoku azalacaktır. Büyüme hızımız da yüksek olacaktır. Ancak, dış koşullara bağlı olarak bu ana eğilimden zaman zaman sapmalar olabilir. Disiplinli politikaları sürdürdükçe ve kurumsal reformlara devam ettikçe, bu sapmalar hep geçici sapmalar olarak kalacaktır.

Bu yargımın iki temel nedeni var. Birincisi, makro ekonomik istikrarı sağlamak üzere ekonomi kuramının bize 'uygula' dediği bazı politikalar var. Türkiye de Mayıs 2001'den bu yana bu politikaları (kimi zaman yalpalayarak da olsa) uyguluyor. İkincisi, mayıs-temmuz döneminde gözlediğimiz olumsuz hareketleri yakın geçmişte çok yaşadık. 2002'nin ortalarına doğru sayın başbakanımız rahatsızlandı, beraberinde erken seçim tartışmaları gündeme geldi. Temel belirsizlik konusu mevcut programın devam ettirilip ettirilmeyeceği idi. 2003 yılında Irak savaşı gerçekleşti. 2004 yılının nisan ayında Amerikan Merkez Bankası'nın (FED) faizleri hızlı bir biçimde artıracağı beklentisi piyasalarda yaygınlaştı. Bütün bu dönemlerde Türkiye'de faiz sıçradı, kur yukarı fırladı ve beklentiler bozuldu. Ama sonuçta 2002-2005 döneminde büyüme rekoru kırdık. Enflasyon tek haneye düştü. Kamunun borç stokunun milli gelire oranı 2001 krizi sonrasında ulaştığı yüzde 100'den yüzde 60'ın altına indi. Reel faizler düştü. Kamu bütçesinde verdiğimiz açık Avrupa Birliği kriterlerine uygun bir düzeye indi.

Tablo 1'de 2002'den bu yana ulaştığımız büyüme ve yatırım performansı gösteriliyor. Sanayi üretimi değeri için 2006 rakamı ilk altı aydaki büyümeyi gösteriyor. Diğer değişkenler için 2006 sütununda ilk çeyrekteki gelişmeler yer alıyor. Tablo 2'de ise sanayi sektörü büyüme hızımız daha önceki dönemlerle karşılaştırılıyor. Karşılaştırmaya temel oluşturan değerler 1970'den bu yana sanayi katma değerinde gerçekleşen ortalama büyüme hızları. İki grup ortalama büyüme değeri var. İlki 2002-2005 arasını da ortalamaya katıyor. İkincisi ise bu dönemi dışarıda tutuyor. Karşılaştırmayı sanayi sektörü için yapmamın bir nedeni var: Büyüme hızının yüksekliği kabul ediliyor; ancak bir 'kulp takmak' için olsa gerek 'sanayisiz büyüme' nitelemesi yapılıyor. Oysa tablolardan çıkan mesaj çok açık: Son dönemde ekonomik faaliyet düzeyimizde önemli bir artış var

Tablo 1. Sanayi Üretiminde Ve Yatırımlarda Artış Hızı (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	Ort.
Milli gelir	7.9	6.6	8.9	7.4	6.4	7.4
Sanayi üretimi	9.5	8.8	9.8	5.5	6.5	8.0
Sanayi katma değeri	9.4	7.8	9.4	6.5	4.5	7.5
Toplam yatırım	-1.1	10.0	32.4	24.0	30.5	19.2
Özel yatırım	-5.3	20.3	45.5	23.6	30.2	22.9
Makine yatırımı	4.4	46.1	60.3	21.4	32.8	33.0

Tablo 2. Ortalama Sanayi Katma Değeri Artış Hızları (%)

1970-05	1980-05	1990-05	1970-01	1980-01	1990-01	2002-06
5.6	5.3	4.9	5.3	4.8	3.7	7.5

Bu çerçevede bugün yaşadıklarımızı 2004'te yaşadıklarımızla karşılaştırmak yararlı olacak. Aşağıda bu karşılaştırmaya yer veriliyor.

2004 yılında yaşadıklarımızı hatırlayalım

Mart ayı sonlarında dünya piyasalarında FED'in politika faizlerini beklendiğinden çok daha hızlı artıracağı ve ilk artışı bir dizi yeni artışın izleyeceği kanısı yaygınlaşmıştı. Bizim gibi ülkeler açısından bu tür bir gelişmenin anlamı şudur: Gelişmiş ülke faizlerinin yükselmesi ile bu ülkelerde risk taşımayan kazanç olanakları artar. Öte yandan, bu gelişme, uluslararası sermayenin risk alma iştahını da azaltır. Dolayısıyla, uluslararası sermayenin kendi güvenli limanlarına doğru yelken açmasını özendiren bir ortam oluşur. Bizlere yönelik sermaye akımının önce azalacağını sonra da gelişmiş ülkelere doğru bir çıkış başlayacağını ima eder bu gelişme.

Ama sermaye akımlarının yönünün belirlenmesinde tek unsur gelişmiş ülke faiz hadleri değildir. Bizim gibi ülkelerin içeride ne yaptıkları da önemlidir. 'Bizlerde' uygulanan makroekonomik politikalar ne kadar düzgünse, ekonomideki yapısal kırılganlıklar ne denli azsa, gelişmiş ülkelerde olan bitenden etkilenme olasılığımız da o kadar azdır. Gelişmiş ülke faizlerinin yükselmesinin etkileri bu koşullar altında önemsiz düzeylerde kalmaya mahkûmdur.

Şimdi o günlerde Türkiye'de olan bitene dönelim. Enflasyon düşüyor, ancak hala yüksek: Yüzde 10 dolayında. Keza, kamunun borç stokunun milli gelire oranı da sürekli düşme eğiliminde. Ancak, ulaşılan nokta yüzde 80; çok yüksek. Kredi riskimiz (Türkiye Hazinesi'nin çeşitli vadelerdeki Eurobond'larının getirilerinin ağırlıklı ortalaması ile aynı vadelerdeki ABD Hazine tahvillerinin getirilerinin ağırlıklı ortalaması arasındaki fark: EMBI+ spreadi) 300 baz puan. Tarihsel olarak düşük; ama ekonomi politikaları uzun bir süredir düzgün olan diğer yükselen piyasa ekonomilerine göre yüksek. Reel faizler yüzde 10'un üzerinde. Yine yüksek bir oran. Cari açık ise önemli oranda genişleme sinyalleri veriyor.

Kısacası, geçmişle karşılaştırılmayacak şekilde ekonomimizdeki kırılganlıklarda azalma var, ancak hâlâ ekonomimiz kırılgan. Bu kırılganlıkların daha da azalması uygulanan güçlü programın devam etmesine bağlı. Zamana ihtiyacımız var. Ek olarak Avrupa Birliği çapası da devreye girerse biraz daha rahat hissedeceğiz kendimizi. Oysa, bu ortamda içeride yavaş yavaş bir belirsizlik kaynağı baş gösteriyor: Yıl sonunda acaba Avrupa Birliği'nden tam üyelik için müzakere tarihi alınabilecek mi?

Bakın bu ortamda yurtiçi piyasalarda neler görüyoruz: Yarısı avrodan yarısı da dolardan oluşan döviz sepeti tedirginlikler başlamadan önce 146 kuruş dolaylarına kadar düşmüş (Grafik 1). Artan tedirginlikle birlikte piyasalarda bir hareketlenme başlıyor. Kur yükseliyor; sonra bu yükseliş keskinleşiyor. Döviz sepetinin değeri Mayıs ayı ortalarında 170 kuruşa kadar çıkıyor. İki aydan kısa bir sürede kurdaki artış yüzde 16'ya ulaşıyor! İMKB tahvil ve bono piyasasında gösterge niteliğindeki faiz oranı Nisan başında yüzde 21,4 düzeyinde. Mayıs sonunda yüzde 31'e sıçrıyor. Artış oranı tamı tamına yüzde 29 (Grafik 1)! Çok önemli göstergelerden birisi olan kredi riskimizde (EMBI+ spreadi) de keskin bir yükseliş gözleniyor. Aynı zaman aralığında, spread 300 baz puandan 550 baz puana çıkıyor (Grafik 2).

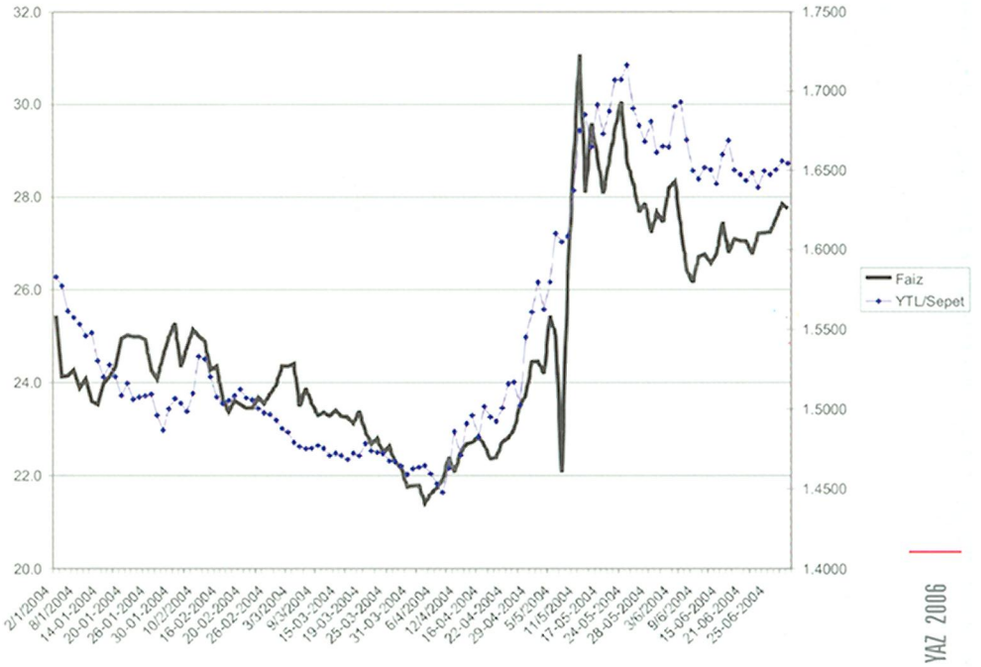

Grafik 1: Döviz Sepeti Kuru *(%50 Avro + %50 Dolar, Sağ Eksen) Ve Piyasa Faiz Haddi (%, Sol Eksen) 2 Ocak 2004 30 Haziran 2004*

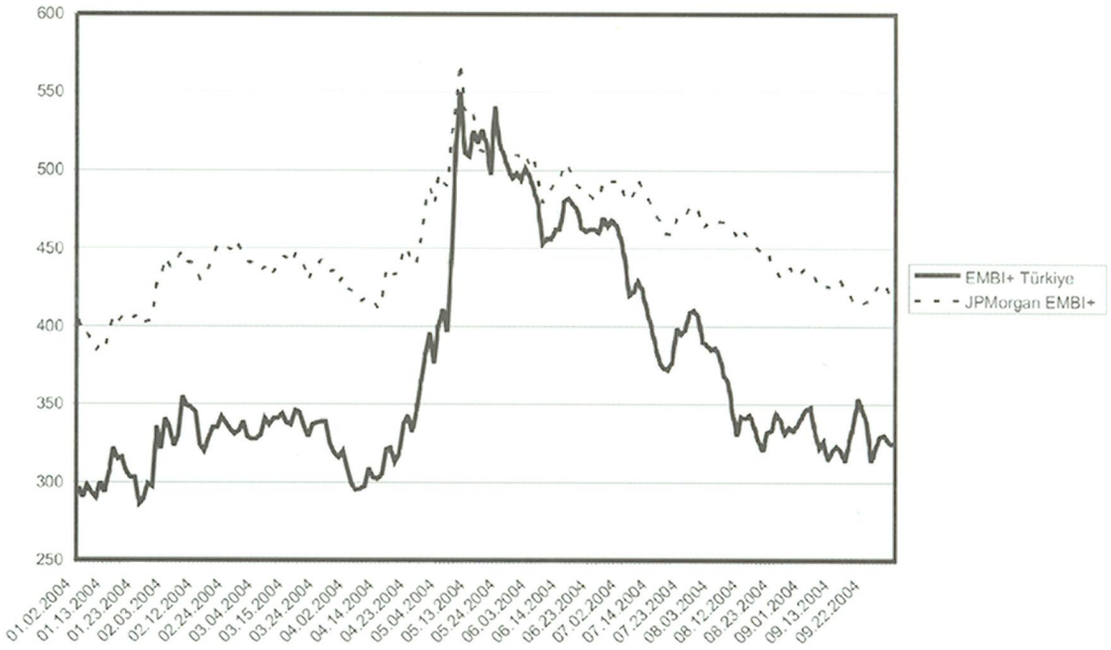

Grafik 2: Kredi Riski Göstergesi *(JP Morgan EMBI+ Genel Ve JP Morgan EMBI+ Türkiye, 2 Ocak 2004 30 Eylül 2004)*

Yukarıda da belirtildiği gibi, makro ekonomik disiplin ve yapısal reformlar sürdürüldüğü sürece bu tür hareketlerin kalıcı olmaması beklenir. Gerçekten de sonraki gelişmeler bu beklentiye uygun oldu. Hızlı ekonomik büyümemiz devam etti (Tablo 1). Kişi başına milli gelirimiz yükseldi. Enflasyon yüzde 8'e düştü. Nominal reel faiz oranı yüzde 14'e, reel faiz oranı da yüzde 7'nin altına indi. Kamu borcunun milli gelire oranı yüzde 70'in altına düştü. Döviz sepeti Mart 2006'da 143 kuruşa kadar indi. Kredi riskimiz tarihsel olarak en düşük düzeye ulaştı (170 baz puan). Nasıl gerçekleşti bütün bunlar? Önce dışsal şokun etkisi ortadan kalktı; FED'in faiz artırımlarının sanıldığı kadar 'agresif' olmayacağı anlaşıldı. Avrupa Birliği'nden müzakere tarihi aldık. Daha önemlisi, güçlü programa devam ettik. Yapısal reformlarımızı sürdürdük. Kısacası üzerimize düşenleri yaptık.

Bugün yaşadıklarımız

Bugün olan biteni 2004'te olan biten ile karşılaştırmak için piyasalardaki hareketlenmenin başladığı günler üst üste gelecek şekilde iki tane grafik veriyorum. Grafik 3'te döviz sepetinin lira karşılığı, Grafik 4'te ise kredi riskimizin gelişimi var.

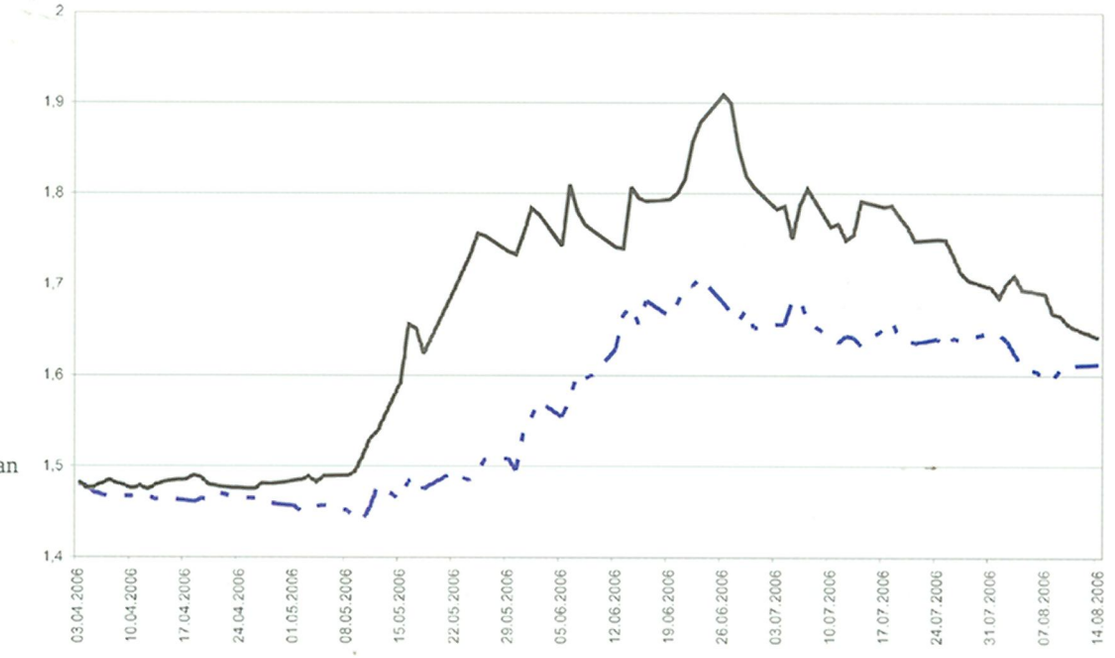

Grafik 3: Yarısı Avro Yarısı Dolardan Oluşan Döviz Sepetinin YTL Değeri
(Düz Çizgi: 3 Nisan 2006-14 Ağustos 2006; Kesikli Çizgi: 1 Mart 2004 13 Temmuz 2004)

Kur açısından bakılınca göze hemen çarpan nokta şu: Benzer hareketler var; ancak bugün biraz daha şiddetli yaşamışız kur dalgalanmasını. Sonuçta, yukarıda belirttiğim koşullar gerçekleşince lira yeniden değer kazanma eğilimine girmiş. Her iki dönem için de geçerli bu. 2004'e ilişkin eğriyi uzatsaydım şüphesiz kurun başlangıç düzeyinin de altına indiği hemen görülecekti.

Kredi riskimize gelince: Her iki dönemde de kredi riskimizde çarpıcı artışlar var. Ancak 2006'ta kredi riskimiz çok daha düşük bir düzeyde. Bu da 2004'ten bu yana temel eğilim olarak aldığımız mesafe ile ilgili. Dolayısıyla, Bugünkü hareketler özünde 2004'te yaşadıklarımızdan çok da farklı değil. İkincil piyasa faizlerinin hareketini göstermedim; ancak yine 2004'e benzer yükselişler söz konusu.

Son aylarda yaşadıklarımızı 2004'ten bir ölçüde farklı kılan iki gelişme var. Birincisi, Merkez Başkanlığı atama süreci iyi yönetilemedi. Beraberinde para otoritesinin kredibilitesi sorgulandı. Burada önemli olan nokta bu sorgulamanın ne kadar haklı olduğu değil, sorgulamanın yapılması. Bu tip güven kayıplarının risk primini artırıcı ve enflasyon beklentilerini bozucu etkileri olduğu açık. İkincisi, piyasadaki olumsuzlukların başlangıcında bir de siyasi ortam gerginleşti; Danıştay'a saldırı gerçekleştirildi. Bu tür bir gelişmenin de risk algılamasını artırması beklenirdi; beklenen oldu. Bu gelişmelere de bağlı olarak 2004 ile kıyaslandığında kur ve faiz hareketleri daha şiddetli gerçekleşti. Ek olarak enflasyon beklentileri bozuldu. Oysa 2004'te belirgin bir beklenti bozulması gözlenmemişti.

Sonuç: Bundan sonra neler yapılabilir?

Bu deneyimden çıkaracağımız dersler var. Bu tür çalkantılar karşısında paniklememek gerekiyor. Çünkü asıl önemli olan bizim ne tür politikalar uygulayacağımız. Makro disiplininin sürdürülmesi ve yapısal reformlara devam edilmesi bu tür hareketlerin geçici olmaları için ön koşul. Ekonomimizdeki kırılganlıkları daha da azaltmak için rekabet gücümüzü artırıcı yeni bir reform paketinin devreye sokulması gerektiğini unutmamak gerekiyor. Giderek yükselen cari açık problemimizi ciddi önlemlerle çözmenin yolu buradan geçiyor. Bu tür reformların bütçe gelirleri üzerinde oluşturacağı olumsuzlukları telafi edecek düzenlemeleri planlamak gerekiyor.

Ekonomik önlemlerin yanı sıra siyasi açıdan da yapılacaklar var. Bunların başında siyasette uzlaşma kültürünün hakim olması geliyor. Önümüzde Cumhurbaşkanı seçimi var. Daha sonra da genel seçim. Bu süreçte ortalığın gerginleşmemesi gerekiyor.

Bunları yapabilirsek, ekonomideki kırılganlıkları en aza indirmiş olacağız. Mikro düzeydeki reformları gerçekleştirme hızımıza bağlı olarak da sürdürülebilir büyüme hızımızı artıracağız. Unutmayalım; kişi başına gelir düzeyimiz Avrupa Birliği ortalamasının çok altında. Bunu yükseltmemiz gerekiyor.

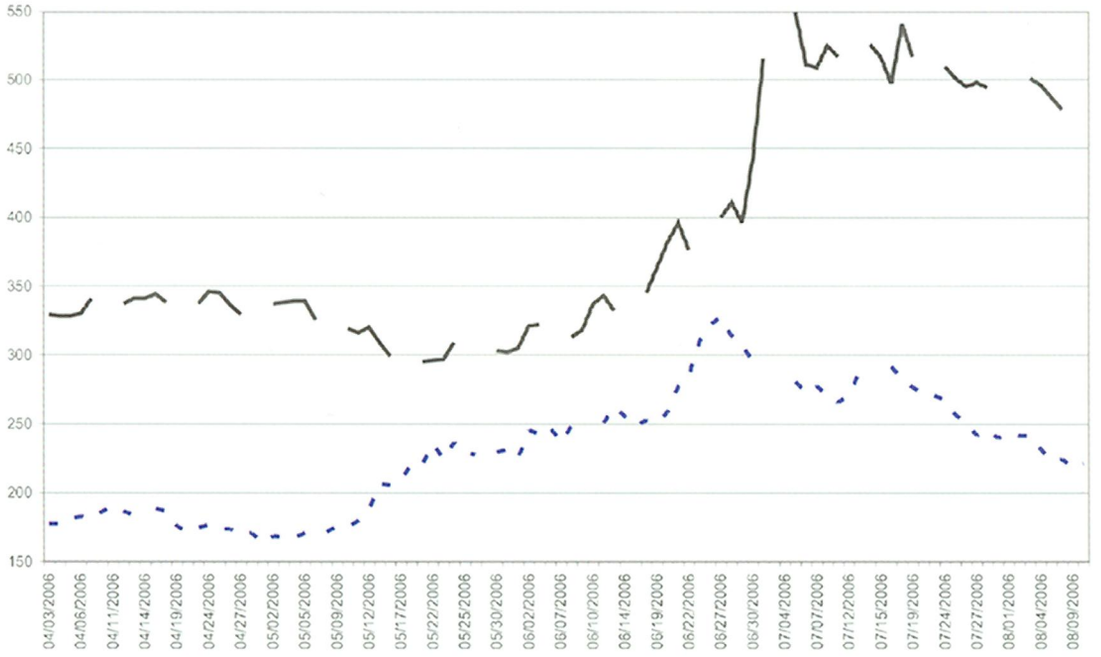

Grafik 4: Türkiye'nin kredi riski
(EMBI+ endeksi; alttaki çizgi: 3 Nisan 2006-10 Ağustos 2006, üstteki çizgi: 1 Mart 2004 13 Temmuz 2004)

Ekonomide Yaşanan Türbülansın Nedenleri, Değerlendirmesi ve Çözüm Önerileri

Dr. Ömer Bolat
MÜSİAD Genel Başkanı

Genel Değerlendirme

Türkiye ekonomisi halen bir yapısal dönüşüm sürecinden geçmektedir. Dış ticaret hacminin milli gelir içindeki payı yüzde 55'e, doğrudan yabancı sermayenin 10 milyar dolara ulaştığı Türkiye ekonomisi küresel bir ekonomik bütünleşme süreci içindedir. Dolayısıyla ekonomimizi yalnızca Ankara'nın kararları değil, dış dünyadaki gelişmeler de olumlu yada olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu yüzden küresel likidite şartları, FED ya da Avrupa Merkez Bankası'nın faiz kararları, petrol ve doğal gazdaki aşırı fiyat artışları gibi birçok faktör ekonomimiz üzerinde direkt etkiler yapmaktadır.

2001'deki kriz şartlarından çok farklı olarak, bugün Türkiye'nin makro ekonomik dengeleri çok daha sağlamdır. Kamu maliyesinde disiplinin devam etmesi, bütçe açığının asgari seviyelere düşürülmesi, bu disipline paralel olarak enflasyonun tek haneli rakamları görmesi, 60 milyar dolara yakın olan MB döviz rezervleri, kamu borç stokunun milli gelir içindeki payının yüzde 57'ye gerilemesi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye gelmeye devam etmesi, Türkiye ekonomisinin bugünkü artılarıdır.

Enflasyonun düşürülmesi ve fiyat istikrarının sağlanmasında 3 faktörden bahsedilebilir: Bunlar, (i) içeride sürdürülen birbiriyle uyumlu ve disiplinli para ve maliye politikası, (ii) özel sektörün yaptığı sabit sermaye yatırımlarına dayalı verimlilik artışı ve (iii) son derece elverişli uluslararası konjonktürdür. Bu faktörleri Türkiye lehine aktif hale getiren unsurlar ise şunlardır: Tek parti hükümetiyle gelen istikrar ortamı, uluslararası kurumlarla olan uyumlu çalışma, AB üyelik müzakerelerinin

başarıyla yürütülmesi ve müzakere tarihinin alınacağı yolundaki güçlü beklentiler, Türkiye'nin başlıca ihracat pazarı olan AB'nin nispeten olumlu bir büyüme sürecinde olması ve uluslararası likidite koşullarının yükselen piyasa ekonomileri lehinde gelişmiş olması.

2005 yılının sonu ve 2006 yılının başı itibariyle Türkiye'deki düzelmeye katkı yapan uluslararası ortamın olumsuz yönde değiştiği görülmektedir. Yine yukarıda özetlenen gelişmelerin yanında kontrol edilememiş olan ciddi birtakım yan etkiler de ekonominin kırılganlığını artırmıştır. Türkiye ekonomisinde son üç aydır yaşanmakta olan sarsıntıya daha çok parasal olgular yol açmıştır.

Ancak bunun reel ekonomide de karşılığının olduğu ifade edilmelidir. Türkiye ekonomisinde cari açık ve yüksek işsizlikten kaynaklanan iki temel sorun vardır. Önce ikincisinden bahsetmek gerekirse, işsizlik sorunu kısa vadeli genişleyici para ve maliye politikası araçlarıyla çözüme kavuşturulacak nitelikte değildir. Zira eskiden kamu kesimi açık bütçe finansmanına dayalı istihdam artırıcı birçok yöntemi kullanmakta idi. Ancak bu patikanın sürdürülemez olduğu netleşti ve artık o model Türkiye'nin gündeminden çıkmıştır. Bütçe açıklarının ortadan kalkması, ulusal tasarrufların artması ve özel sektörün yatırımlar ile devreye girmesi sonucunda uzun vadede ekonominin dönüşerek istihdam oluşturmasının beklenmesi gerekmektedir. Devlete düşen ise bu sürecin daha kabul edilebilir bir maliyetle atlatılmasına yardım edecek Sosyal politikalar geliştirmek ve iş gücünün değişimi ve dönüşümü için eğitime daha çok kaynak ayırmaktır. Ancak şu aşamada yaşanan sarsıntının nedeni işsizlik değildir. Bu daha çok cari açık ve bu süreçte ortaya çıkan sıcak para saldırısıyla ilgilidir.

Cari Açık ve Döviz Kurundaki Düzeltme

Türkiye ekonomisinin halen en büyük kırılganlığının mevcut cari açık olduğu Mayıs 2006 tarihinden beri yaşanmakta olan sarsıntılarda bir kez daha doğrulandı. Cari açığın temel iki nedeninden birisi Türk ekonomisinin büyük bir girdi bağımlılığı içinde olması, diğeri de büyük borç stoku nedeniyle sürdürülen yüksek reel faiz politikasına paralel olarak Türkiye'nin sıcak paranın akınına maruz kalmasıdır. Birinciden başlamak gerekirse girdi bağımlılığı, yatırımlara dayalı büyüme hamlesi içinde olan Türkiye ekonomisinin ara ve yatırım malı ithalatını zorunlu kılmaktadır. Bilhassa enerji bağımlılığı ve son yıllarda petrol ve diğer başlıca emtia fiyatlarındaki rekor artışlar Türkiye'nin ticaret ve bundan müteşekkil cari açıklarını oldukça dramatik bir şekilde artırmaktadır. Ancak Türkiye'nin cari açığının ne yüksek faize dayalı ekonomiyi soğutma operasyonları ile ne de ardı arkası kesilmeyen devalüasyonlar aracılığı ile çözülmesi mümkündür. Zira cari açık, katma değer yaratma yeteneği düşük ve rekabet gücü zayıf bir ekonomik yapının sonucudur. Kur ve faiz politikası ile uğraşmak sadece sorunları halının altına süpürmeye yarar ki Türkiye bunu herhalde hiç olmazsa 1980'lerden beri sürekli denemiş ve başarısız olmuştur. 1980 öncesi ise zaten tamamıyla iç pazarı korumuş, ancak sözü edilen sıkıntıyı gideremediği gibi derinleştirerek kronikleştirmiştir. Öte yandan ekonomik büyümenin belli düzeyin altına düşürülmesi, yani ekonominin aşırı soğutulması suretiyle yok edilen cari açık zaten kabul edilemez. Zira yaşamayan bir hasta sorun da üretmez. Biz yaşayan bir ekonomide cari açığın sürdürülebilir olması konusuyla ilgilenmeliyiz.

İkinci sorun olan sıcak paranın cari açık açısından sorun olmasının nedeni, yerli paranın bu süreçte aşırı değer kazanmasına vesile olarak ithalatı körüklemesi ve yerli yan sanayilerin sürekli bir şekilde küresel rekabetin baskı altına alınmış olmasındandır. Normal şartlarda cari açık veren ülkelerin para birimin esnek kur şartlarında değer kaybetmesi ve otomatik olarak cari açığı düzeltici yönde gelişmesi beklenirken, yüksek reel faiz cazibesi nedeniyle yabancı sermaye, belli bir risk primi birikene kadar bu duruma duyarsız kalmakta ve yüksek reel getiri nedeniyle içeriye akmaktadır. Riskler belli derecenin üstüne taşıp biranda ülkeyi terk edince yok yere ülke krize girmektedir. Hem birikimli olarak 64 milyar dolara ulaşan miktarda sıcak paraya maruz kalıp hem de makro ekonomik dengeleri istikrar içinde sürdürmek imkânı yoktur. Dünya Bankası'nın yıllık raporuna göre sadece 2005 yılında yükselen piyasalara 491 milyar dolarlık rekor bir sermaye akışı gerçekleşmiştir. Bu büyüklükte bir para, iç yapıları son derece sağlam olsa bile, gelişmekte olan ülkelerin sağlıklı idare edebileceği bir cesaretin çok ötesindedir. Her şey yolunda gitse bile, bu paranın aktığı piyasalarda oluşan balonun veya köpüğün patlaması için incir çekirdeği doldurmayacak bahaneler bile yeterli olmaktadır. Tabir yerinde ise istim arkadan gelmektedir. Nitekim 2005 yılının sonu ve 2006 yılının başında, yükselen piyasalarda bir tökezleme değil, ancak Amerika'da kısa vadeli faizlerin artırılarak yüzde 5'e çıkartılmış olması çevredeki bir türbülansı tetiklemiştir.

Cari Açık İçin Kısa ve Orta Vadeli Çözüm Önerileri

Cari açıkla ilgili olarak takip edilmesi gereken birkaç hususa işaret etmek gerekir:

1- Kısa vadede sorgulanması gereken durum açığın finansman kalitesiyle ilgilidir. Cari açığın artan oranlarda uzun vadeli sermaye girişleri ve borç oluşturmayan Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile finanse edilmesine özen gösterilmelidir. Süreç de bu yönde gelişmektedir.

2- Ayrıca cari açığın kamu sektörü kaynaklı olmaktan çıkarak özel sektör kaynaklı hale gelmiş olması da not edilmelidir. Cari açık riski, artan oranlarda borç verenlerle borç alanlar arasındaki bir sıkıntıyı ifade etmelidir. Bu meyanda bankaların açık pozisyon vermeleri nasıl engelleniyorsa, belki özel kesim şirketlerine de bu bağlamda kısa vadeli borçlanmada bir sınır konulmalıdır.

3- Son olarak cari açığın daha çok bir yatırım ivmesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına, bu durumda da bu yatırımların kalitesine bakmak gerekmektedir. Eğer yatırımların katma değeri yeterince yüksek ve böylece gelecekteki cari açığı ortadan kaldırıcı bir nitelikte ise

desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Zira bu açığın gelecekte kendi kendini telafi eden ve sürdürülebilir bir yapının oluşmasını temin edebilecek bir nitelikte geliştiği anlaşılmış olacaktır.

Bütün bunlara rağmen, bilhassa sıcak para girişlerine paralel olarak oluşan döviz kuru dezavantajı ve içerideki üretim maliyetlerindeki yükseklik nedeniyle ara malı ve tüketim malı üreten yerli sektörlerde bir erozyon oluşmuştur. Bu sürecin durdurulması gerekmiş, zaten 2006 yılının ilk yarısında kurda bu yönde bir ayarlama oluşmuştur. Bundan böyle kısa vadede kur endeksli şikâyetlerin yerini başka konular alacaktır. Cari açığın kontrol edilmesiyle ilgili aşağıdaki bir dizi öneri yapılabilir:

Cari açığın tamamen kapatılması kısa ve orta vadede mümkün olmasa da, sürdürülebilir ve asgari düzeyde tutulabilmesi için girdi bağımlılığını olabildiğince azaltacak bilgi ve teknoloji yoğun sektörlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak bu sektörlerin kullandığı ara mallarının da mutlaka yurt içinden tedarik edilmesi şart olup bunun gereklerini ön plana çıkartacak yapısal reformlara ve vergisel düzenlemelere gerek vardır. Eşit düzeyde önemli olmak üzere bu süreçte döviz kaynağı olan turizm başta olmak üzere hizmetler sektörüne stratejik katkı verilmesi de gerekmektedir.

"Stratejik" nitelikte rekabetçi sektörler arayışı sürdürülmelidir. Türkiye'nin dış ticaret yapısının bir kez daha dinamik bir analizi yapılmalı, uzun dönemde sürdürülebilir rekabetçi üstünlüklere sahip olacak ihracatçı sektörlerin tanımlanması gerekmektedir. Bu bağlamda DPT'nin "Stratejik Sektör" olarak benimsediği anlaşılan dört sektörden otomotiv ve beyaz eşya gibi sektörlerde şu aşamada Türkiye'nin rekabetçi avantajları olmakla beraber, uzun vadede bu avantajın kaybolması ihtimali yüksektir. Bu gerçekten hareketle, kıt kaynakların bu sektörler lehine kullandırılmasına MÜSİAD rezerv koymaktadır. Ancak makine sektörü ile turizm sektörünün stratejik sektör olarak tanımlanmış olması son derece isabetli olmuştur. Bu meyanda yüksek katma değer üretebilen, teknoloji muhtevası, talep ve gelir esnekliği yüksek alanlarda bir arama sürecinin gereği vardır. Bu şartlara uyan, yerli, göç etmeyen birtakım sektörlerin tespit ve tayin edilmesi, gerekli etkin yöntem ve araçlarla desteklenmesi gerekmektedir. Piyasa koşullarında olmak şartıyla ve somut performansa dayalı olarak ihracatçı sektörlerin desteklenmesi de bu arayışın bir parçası olarak görülmelidir. Özellikle emek yoğun ve rekabetçi olduğumuz hizmetler sektörü mutlaka özel bir kapsama alınmalıdır.

Gümrük Birliği Türkiye'nin katma değeri düşük sektörlerde uzmanlaşmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin 1996 yılı başında tamamladığı Gümrük Birliği (GB), sanayimize kattığı rekabetçi dinamizm yanında, bir çok alanda da Türkiye'nin aleyhine neticeler vermektedir. Bunlardan biri, Türkiye'nin uzun vadede rekabetçi üstünlükleriyle örtüşmeyecek ve göç edecek, düşük teknoloji içeriğine sahip ve yeterli düzeyde katma değer ilavesine müsait olmayan bazı sektörlerde uzmanlaşmış olmasıdır. Cari açıkla ilgili olarak gündeme getirilmesi gereken ikinci sorun da, GB'nin gerektirdiği "Ortak Gümrük Tarifesi (OGT)" nedeniyle, bilhassa üçüncü ülkelere karşı maruz kaldığı haksız gümrük vergileridir. GB üyeliğimizin bir gereği olarak birçok kritik sektörde Türkiye rekabet ettiği üçüncü ülkelere OGT'ye göre son derece düşük ithalat vergisi uygularken, aynı ülkeler Türk mallarına karşı duruma göre 10 katına varan oranlarda vergi uygulayabilmektedir.

Başlıca dış ticaret pazarımız olan AB'nin çifte standartları giderilmelidir. Örneğin haksız vize uygulamalarının kaldırılması bunların başında gelmektedir. Özellikle işadamlarının bu konuda mağdur oldukları aşikardır. 1995 tarihinden itibaren AB ile Gümrük Birliği içinde olan Türkiye'nin işadamları AB ülkelerinden vize almalarının çok uzun ve meşakkatli işlemler gerektirmesi nedeni ile bu ülkelerde bulunan rakipleri karşısında dezavantajlı durumdadır.

Bugüne kadar ihracatçımızın arkasında duran Eximbank ihracat kredilerinin, fuar desteği, markalaşma ve yurt dışı mağaza açma desteği, ihracat sigortası gibi konularda devam ettirilmesi gereği vardır. KOBİ statüsünde bulunup da dışarıya ve yeni piyasalara açılmak çabası içerisinde olan şirketlerin başlangıç belirsizliklerinin ve maliyetlerinin giderilmesine yönelik olarak Eximbank'ın yanı sıra KOSGEB'in de Ar-Ge, piyasa araştırması, ofis açma, lisans alma vb. gibi konularda aktif destek vermeye devam etmesi gerekmektedir.

Kamu kesiminden kaynaklanan birçok maliyet unsurlarının tedricen ortadan kaldırılması gereği zaten açıktır ve bütçe imkânları elverdiği ölçüde bu konu takip edilmektedir.

Çin ile aşırı ticaret dengesizliği için tedbirler çerçevesinde, anti damping, referans fiyatı, kotalar, ihtisas gümrükleri daha etkin kullanılmalıdır.

Dış müteahhitlik hizmetleri, 2005 yılında 9,6 milyar dolara ulaşıp, toplamda 75 milyar ulaşmıştır. 2006'da 12 milyar dolarlık proje kazanılması beklenmektedir. Dış müteahhitlikte en önemli sorunlar olarak teminat mektubu için kont-garanti (Eximbank) ihtiyacının giderilmesi, Eximbank risk sigortasının artırılması acil tedbirler arasındadır.

TÜV CERT

Dünyada bir şehrin markasını hisseden noktalar hızla artıyor...

- Almanya
- Yunanistan
- Hollanda
- Belçika
- İrlanda
- Rusya
- Litvanya
- Kuveyt
- Kazakistan
- Ukrayna
- Moldovya
- Azerbaycan
- Özbekistan
- İran
- Suudi arabistan
- Libya
- Lübnan

WONDER WORKER

Markaları ile hızla büyüyen Konya'nın en gözde markalarından biridir Seden Triko. Yaptığı marka yatırımları, birbiri ardına açtığı konsept mağazaları ve genişleyen bayi ağı ile gelişimini hızla sürdüren Seden Triko, ihracat hacmini ve ihracat yaptığı ülkelerin sayısını artırarak yurt dışında da adından söz ettiriyor. Ve 'Seden' markasını dünyada hisseden noktalar hızla artıyor!

Seden®

•Genel Müdürlük: Fevzi Çakmak Mahallesi Hüdai Caddesi No: 51 42050 Karatay/KONYA T: 0 332 3425063 (3 Hat) F: 0 332 3424676 •İstanbul Showroom: Halaskargazi Caddesi Şair Nigar Sokak No: 53/2 34363 Osmanbey/İSTANBUL T: 0 212 2912455 F: 0 212 2313615 •İzmir Showroom: Halid Ziya Bulvarı No: 30 35210 Çankaya/İZMİR T: 0 232 4412434 F: 0 232 4417833 •Ankara Showroom: Ceyhun Atıf Kansu Caddesi No: 113/A Balgat/ANKARA Tel: 0 312 2843244 Faks :0312 2844417 •Concept Mağaza1: M1 Tepe A.V.M No: 41 42060 Selçuklu/KONYA T: 0 332 2652355 •Concept Mağaza2: Kule Site A.V.M No: 109 42060 Selçuklu/KONYA T: 0 332 2356440 •Concept Mağaza3: Afra A.V.M No:116 42060 Selçuklu/KONYA T: 0 332 238 96 87

Son Gelişmeler ve Beklentiler

Ali Altıntaş
Mavi Jeans
Dış Ticaret Koordinatörü

Dünya ekonomisinde söz sahibi ekonomilerin aynı tarihlerde faiz artışlarına işaret etmesi, global likiditenin bakış açısını etkilemiştir. ABD Merkez Bankası FED'in yılın ilk yarısında faiz oranını yüzde 5,25'e, yıl sonunda da yüzde 6'ya yükseltebileceği ihtimali; Avrupa Merkez Bankası ECB'nin faiz seviyesini yüzde 3'e çıkarabileceği; 2001'den beri sıfır faiz uygulaması yürüten Japonya Merkez Bankası BOJ'un faiz oranını yüzde 1'e kadar artırabileceği endişe ve beklentileri; gelişmekte olan piyasalarda yüksek, gelişmiş piyasalarda düşük oranda hisse senedi piyasalarını derinden etkiledi. BOJ'un Mart başında 5 yıldır takip ettiği anti deflasyonist politikaları terk etme açıklaması, gelişmekte olan ekonomilere yönelik global sermayenin ilgisinin 200 milyar azalabileceği yorumlarına yol açtı. Bu gelişmeler hisse senedi piyasasını olumsuz etkiledi ve borsaların keyfini kaçırdı. Çünkü bu gelişmeler, sabit getirili hazine kağıtlarının cazibesini, hisse senetleri aleyhine artırmıştır. ABD'nin 10 yıl vadeli tahvillerine yönelik ilginin, Mayıs ayında doruk noktasına ulaşması, bu gelişmelerin bir sonucudur. Bu gelişme ve beklentilerden nasibini alan İMKB, 40 borsa içinde en fazla düşen 4. borsa olmuştur.

Hisse senetleri piyasalarını olumsuz etkileyen ikinci önemli beklenti, faiz artışlarına bağlı olarak dünya ekonomisindeki global talep yavaşlamasıdır. Faiz oranları yükselirken tasarruf eğiliminin artması, ülkelerin iç talep ve ithalat iştahlarını azaltacak beklentisi, ABD gibi önemli pazarlara yaptıkları ihracat gelirlerinin azalacağı, dolayısıyla kârların azalacağı inancı, hisse senedi piyasasına-borsaya yansıdı. Global talep yavaşlaması, mal ve hizmet üretiminde kullanılan hammadde ihtiyacını doğal olarak azaltmaktadır. 25-26 yılın en yüksek fiyat seviyelerini test eden bakır, alüminyum, çinko, gümüş ve altın gibi madenler ile ham petrol

fiyatlarındaki son haftalarda vaki olan gevşemeleri, bu çerçevede değerlendirmek doğru olur.

Son üç ay içerisinde, 1,32 YTL seviyesinden 1,77 YTL seviyesine kadar yükselen dolar kuru, 1,44 YTL'ye kadar geriledi. Ekonomi çevrelerinin 1,50-1,55 YTL, ihracatçıların da 1,55-1,60 aralığına oturmasını bekledikleri dolar kurunun, bu kadar gerilemesinin nedenlerini belirlemeye çalışalım.

Döviz kurlarının artmasında yabancıların hisse senedi piyasasından çıkma arzusu ve satılan hisse senedi değerlerinin dövize dönüştürülmesi ve çıkışı etkili olmuştur. Dolar kurunun gerilemesinde Merkez Bankası'nın önemli rolü var. 2005 yılı yaz başında 7,5 milyar YTL olan emisyon, 2006 ilkbaharında 23 milyar YTL'ye ulaşmıştı. Dalgalanma (türbülans) anında, ekonomideki YTL dövize yönelmiş ve kurlar yükselmiştir. Merkez Bankası Temmuz ayından bu yana emisyon hacmini 13 milyar YTL'ye çekmiştir. Emisyon hacminin daralması, YTL'ye ihtiyaç duyan kesimleri döviz bozdurmaya zorlamaktadır. Bu da kurları geriletmektedir. Merkez Bankası'nın Mayıs ve Haziran aylarındaki türbülans döneminde yüzde 13,5 olan faizlerin yüzde 22'lere çıkmasına "Evet" demesi, Türk Hazine kağıtlarının ve Türkiye'nin faiz cazibesini artırmıştır. Bugün banka mevduat ve repo faizleri cazip haldedir. Sıcak para için ortam hazır diyebiliriz. Nitekim Mayıs-Haziran dalgalanma döneminde İMKB'de 376 milyon $'lık satış yapan yabancı yatırımcılar, Temmuz ayında 155 milyon $'lık net alım yaptılar. Koç Holding de uzun bir süreden sonra ilk kez özel sektör tahvil ihracı gerçekleştirmiştir.

İç ve dış etkenlerin birleşmesiyle Türk piyasalarında yaşanan mini kriz ortamının olumsuz etkilerinin gün be gün yok olduğunu görüyoruz. En azından gönül böyle arzu ediyor. 10 Mayıs-13 Haziran arası yüzde 25 değer kaybeden İMKB, 13 Haziran -11 Ağustos arasında yüzde 15.5 değer kazanmıştır. Bu dönemde gelişmiş ülke borsaları yaralarını çabuk sarmıştır. İsviçre, Kanada, İspanya, Belçika, Hollanda...gibi. Hong Kong borsası zararı kapatabilen tek borsa olmuştur. Son iki-üç haftada hisse senedi piyasalarına 300 milyon dolar taze para girdiği tahmin edilmektedir. Yalnız önemli ve gelişmekte olan bir pazar olarak enflasyondaki artış, yatırımcılar için tedirginlik kaynağı olmaktadır.

ABD Merkez Bankası FED'in ağustos ayı içerisinde faiz artışına ara vermesi, olumlu bir gelişmedir. Japonya'nın ikinci çeyrek büyüme performansının yüzde 2 beklerken, yüzde 0,8'de kalması, Japon Merkez Bankası'nın faiz artışı yapma ihtimalini zayıflatmıştır. Ayrıca 3 Ağustosta Tokyo'yu ziyaret eden IMF Başkanı Rato, IMF'in Japon ekonomisi için enflasyonist baskı hissetmediğini belirtmiştir. Bu gelişmelere ilave olarak ABD Merkez Bankası, Eylülde de faiz artırmazsa, gelişmekte olan piyasalara karşı ilgi hızlanabilir. Stopajı sıfırlayan Türkiye' nin reel faiz cazibesi, ilginin hızını artıracak diye düşünmekteyim. CNBC-e'nin açıkladığı Temmuz ayı Tüketim Endeksi ve Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış Tüketim Endeksi verileri, Mart ayı seviyesine geri dönüldüğünü göstermiştir. Tüketim eğilimi Haziran, özellikle de Temmuz ayında keskin düşüş yaşamıştır. Tüketici Güven Endeksi de gerilemiştir. Haziran ayında dayanıklı tüketim mallarına karşı olan ilgide keskin bir düşüş kaydedilmiştir. Bu gelişmeleri, önümüzdeki aylarda enflasyonist trendin yumuşaması belirtileri olarak görebiliriz.

Bankaların faiz artışı istememesi ve bu yönde TCMB'yi ikna etme çabası da dolar kurunun gevşemesine neden olmuştur. Merkez Bankası döviz kurlarının yüksek seyretmesini ve bunun enflasyona yansımasını önlemek için faiz artırma politikasını izleyeceğini her zaman ima etmiştir. Bankalar bunu istememektedir. Çünkü önümüzdeki aylarda faiz artışının sürmesi, Hazine kağıtlarının 2. el faiz seviyesinin yüzde 19'un üstünde seyretmesini sağlayacaktır. Bankaların kârlılığı açısından söz konusu oranın yüzde 19'un altında kalması gerekmektedir. Dolar kuru geri geldikçe Hazine kağıtları prim yapacak ve İMKB 100 Endeksi yükselecektir.

Bütün bu gelişmelerin dolar kurunu daha fazla geriletmesi, örneğin 1,40 olması, ihracat sektörünü vuracaktır. Bu da yeni sıkıntıların habercisi olabilecektir. Dış ticaret açığının yıllık bazda 49 milyar $, cari işlemler açığının 29 milyar $'a ulaştığını göz önüne alırsak, döviz kurundaki gevşeme ve gerilemenin ihtimal makro ekonomik riskleri yıl sonuna doğru döviz kurunda dalgalanma ve artışa neden olabilecektir. Ayrıca ABD'nin dış ticaret açığının finanse edilebilirliği, dolar kuru üzerinde etkili olacaktır. 2004 de 668 milyar $ olan ABD'nin cari açığı, 2005'de 805 milyar $ olmuştur. 2006 dış ticaret açığının finanse edilememesi durumunda FED, tekrar faiz artırırsa dolar kuru seviyesi yükselecektir.

ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM - TÜKETİM DURUMU

Metin Başlı
EPDK Kurul Üyesi

2005 yılında Türkiye toplam elektrik enerjisi üretimi 13 milyar 224 milyon kWh'lık kısmı Aralık ayında olmak üzere toplam 161 milyar 505 milyon kWh olarak gerçekleşmiştir. Buna göre Türkiye toplam elektrik enerjisi üretimi 2004 yılına kıyasla yüzde 7,4 oranında artmıştır. Türkiye toplam elektrik enerjisi tüketimi ise 2004 yılına kıyasla yüzde 7,1 oranında artarak 160 milyar 333 milyon kWh düzeyine ulaşmıştır. Ulaşılan düzey, 2004 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın başkanlığını yaptığı, EPDK, DPT, HM ve TEİAŞ temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından hazırlanan ***"Türkiye Uzun Dönem Elektrik Enerjisi Talep Çalışması Raporu"***nda 2005 yılı için öngörülen, 2010 yılına kadar yıllık ortalama yüzde 8,2'lik artış öngören yüksek talep senaryosunun 2 milyar 858 milyon kWh altında; 2010 yılına kadar yıllık ortalama yüzde 6,2'lik artış öngören düşük talep senaryosunun ise 934 milyon kWh üzerindedir.

Türkiye'deki sanayii sektörünün büyümesi, kentleşme ve yaşam standartının yükselmesi, enerji tüketimini artırmaktadır. 1961 yılında 3 milyar kWh (kilovat-saat) elektrik tüketen Türkiye, 40 yıl sonra 2001 yılında 126 milyar kWh elektrik tüketir duruma gelmiştir. 40 yılda 42 kat artış. 2005 yılında 161 milyar kWh'den fazla elektrik tükettik, bu yıl tüketimin 171 milyar kWh'den fazla olacağı tahmin ediliyor.

1960-2006 arasında yıllık elektrik tüketimi artışı yüzde 18.4 ile yüzde (eksi) 1.1 arasında değişmiştir. Bir tek eksi rakam vardır, o da 2001 yılı krizine aittir. 46 yılın ortalama yıllık artış hızı yüzde 9.3 gibi büyük bir değerdir. 1990-2005 dönemi yıllık ortalama artış hızı ise yüzde 7.3 kadardır. Son üç yılın ortalaması 6.5 olurken, 2006 yılı için 2005'e göre yaklaşık yüzde 7 düzeyinde talep artışı beklenmektedir.

Elektrik Enerjisi Üretiminin Gelişimi

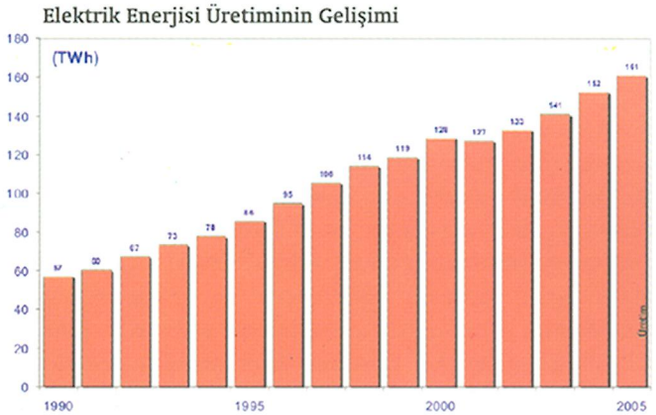

2005 Kasım ayında ***9. Kalkınma Planı Genel Enerji Özel İhtisas Komisyonu Taslak Raporu*** ortaya çıkmıştı. Bu raporda enerji talebi, TEİAŞ'ın çalışmasına dayalı olarak "yüksek senaryo" ve "düşük senaryo" kapsamında ele alınmıştır. Her iki senaryoya göre beklenen talep ve gerekli toplam kurulu güç değerleri aşağıda yer almaktadır.

Aralık ayındaki 14 milyar 511 milyon kWh'lık elektrik enerjisi tüketimi, bir önceki aya göre yüzde 10,5'lik bir artışa karşılık gelmektedir. 2005 yılı sonu itibarıyla, elektrik enerjisi talebi için; 12 aylık artış oranının yüzde 7,2, 12 aylık ortalama artış oranının aylık yüzde 0,7 olduğu hesaplanmıştır.

Elektrik Enerjisi Üretim Tahmini (Düşük senaryo-Yüksek senaryo)

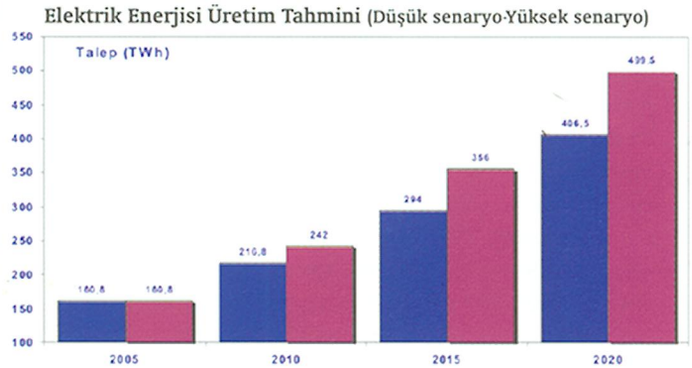

2005 yılı içinde Türkmenistan'dan elektrik enerjisi ithalatı; Nahçıvan ve Irak'a ise elektrik enerjisi ihracatı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 2005 yılı içinde toplam 636 milyon kWh'lık ithalat ve 1 milyar 809 milyon kWh'lık ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu değerler 2004 yılına kıyasla sırasıyla yüzde 37,3 ve yüzde 58,1'lik artış olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, henüz önemli bir kısmı kullanılmayan enterkoneksiyon kapasitesinin kullanılması halinde sınır ötesi elektrik ticaretini daha da artması beklenmektedir.

Üretimin Enerji Kaynaklarına Göre Gelişimi

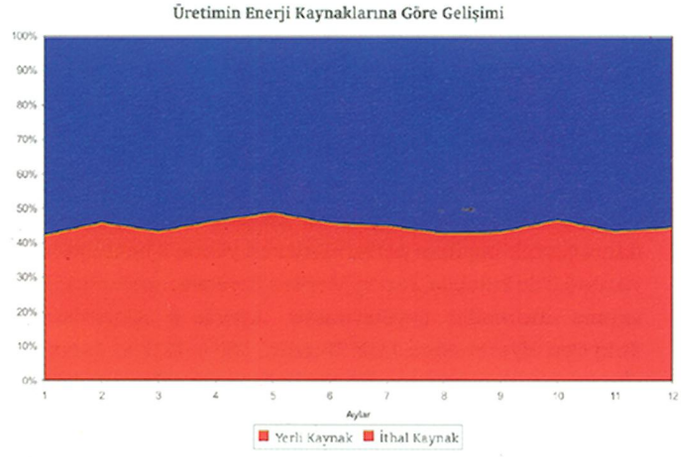

2005 yılının en yüksek ani puantı 26 Aralık Pazartesi günü saat 17.20'de, 25.174 MW olarak ölçülmüştür. Buna göre puant talep 2004 yılına kıyasla yüzde 7,2 oranında artmıştır. 2005 yılında elektrik enerjisi tüketiminin en yüksek olduğu gün ise 502 milyon kWh'lık tüketim ile 23 Aralık Cuma günüdür. 2005 yılının en düşük ani puantı da 3 Kasım Çarşamba günü (Şeker Bayramının arifesi) saat 18.10'da 14.514 MW olarak ölçülmüştür. 2005 yılında elektrik enerjisi tüketiminin en düşük olduğu gün olan 4 Kasım Perşembe gününde 301 milyon kWh elektrik enerjisi tüketilmiştir. 2005 yılındaki toplam elektrik enerjisi tüketiminin yüzde 71'lik kısmı çalışma günlerinde gerçekleştirilmiştir.

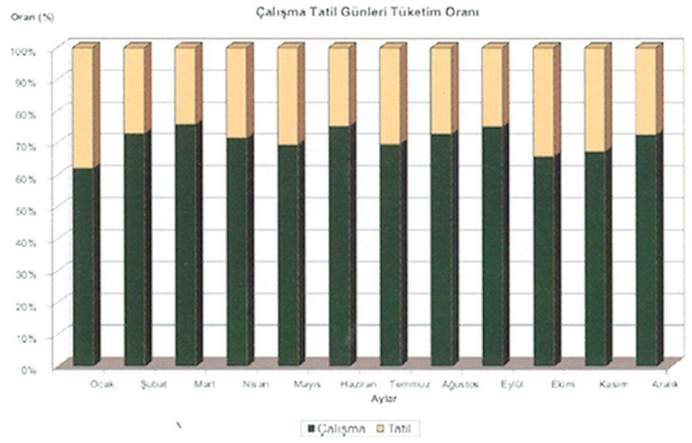

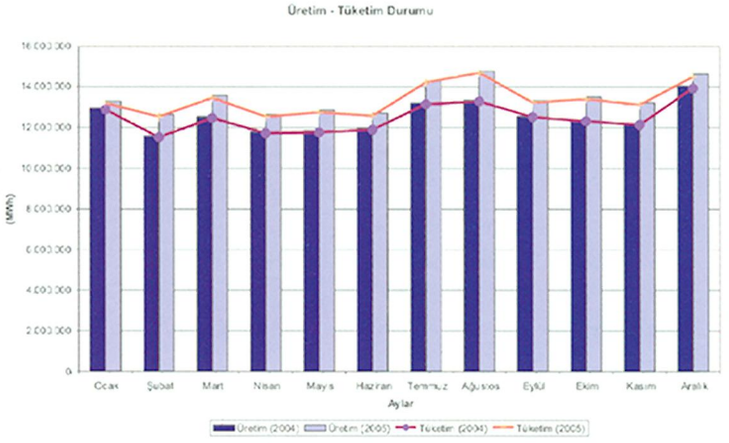

2005 yılında Türkiye toplam elektrik enerjisi üretiminin yüzde 37,4'lük kısmı (2004 yılında yüzde 37) mevcut sözleşmesi bulunan üretim tesislerinden, yüzde 45,5'lik kısmı da (2004 yılında yüzde 45,4) kamu mülkiyetindeki üretim tesislerinden sağlanmıştır. 2005 yılı sonu itibarıyla serbest piyasa koşullarında değerlendirilebilen elektrik enerjisi miktarı, Türkiye toplam elektrik enerjisi üretiminin yüzde 17,1'ine karşılık gelmektedir. Serbest piyasa koşullarında değerlendirilebilecek elektrik enerjisi miktarı 2004 yılına kıyasla azalmıştır. 2004 yılında Türkiye toplam enerjisi üretiminin yüzde 17,6'lık kısmı, serbest piyasa koşullarında değerlendirilebilirken, 2005 yılında, otoprodüktör ve otoprodüktör gruplarının Türkiye toplam elektrik enerjisi üretimine katkılarının 2004 yılındaki yüzde 15,1'lik düzeyinden yaklaşık 5 puan azalarak yüzde 10,6 düzeyine gerilemesi, serbest piyasa koşullarında değerlendirilebilecek elektrik enerjisi miktarının da azalmasına neden olmuştur.

Özel sektör tarafından işletilen üretim tesislerinin 2004 ve 2005 yılında üretime katkıları sırasıyla şöyledir:

ÜRETİM TESİS TÜRÜ	2004	2005
Yap İşlet modeli kapsamındaki santraller	24	25,8
Otoprodüktörler ve otoprodüktör grupları	15,1	10,6
Yap İşlet Devret modeli kapsamındaki santraller	9,6	8,5
Üretim lisansı bulunan özel sektör santralleri	2,5	6,6
İşletme hakkı devredilen santraller	2,6	2,6

Bu tablodan, otoprodüktör ve otoprodüktör gruplarının kaybettiği pazar payının, özel sektör üretim şirketleri tarafından ikame edildiği görülebilir. İlk bakışta bu değişimin gerekçesi olarak otoprodüktör ve otoprodüktör lisanslarının üretim lisansına dönüştürülmüş olduğu söylenebilirse de, Türkiye toplam elektrik enerjisi üretim miktarı 2005 yılında 2004 yılına kıyasla yüzde 7.4 oranında artarken, aynı dönemde otoprodüktör ve otoprodüktör grupları ile özel sektör üretim şirketlerinin toplam elektrik enerjisi üretimlerinin yüzde 5 düzeyinde arttığı düşünüldüğünde, bu şirketlerin pazar paylarının göreceli olarak azalmasının başka nedenlere dayalı olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, artan petrol fiyatları gerekçesi ile yeni üretim tesisi kurma kararlarını gözden geçirerek Kurumumuza yapılan başvuruların toplam kurulu güç büyüklüğünün 220 MW düzeyine ulaştığı ve yük alma ve yük atma fiyatları arasında oldukça büyük farklılıklar bulunan mali uzlaştırma sistemine halen sadece özel sektör üretim şirketleri ile otoprodüktör ve otoprodüktör gruplarının tabi olması göz önünde bulundurulmalıdır.

Üreticilere göre 2005 yılı Elektrik Enerjisi Üretiminin Dağılımı

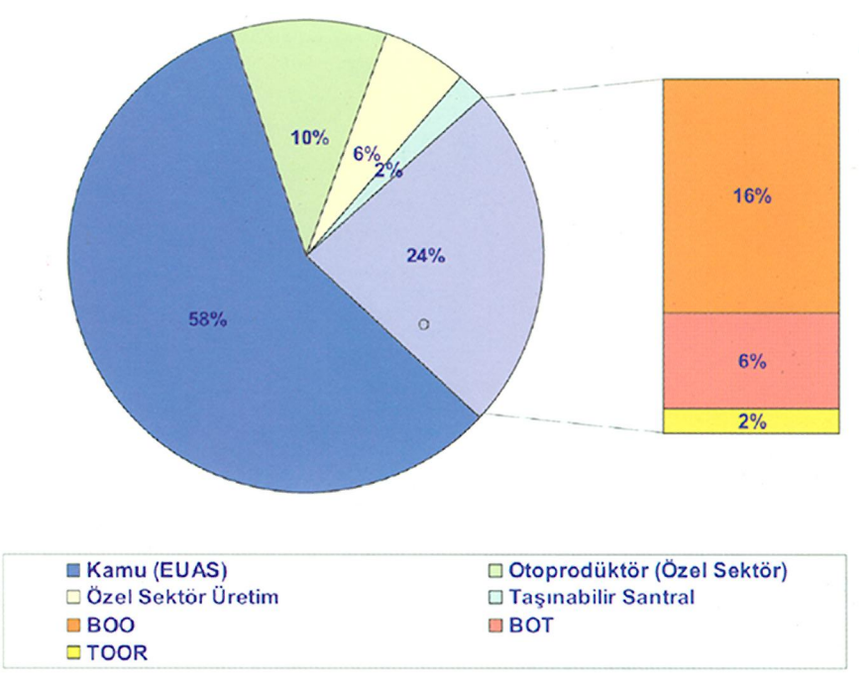

2005 yılının birincil enerji kaynaklarına göre üretim kompozisyonuna bakıldığında; ilk sırada yüzde 43,7'lik pay ile doğal gazın olduğu görülmektedir. Doğal gazı; yüzde 24,5'lik pay ile hidroelektrik santrallar, yüzde 18,5'lik pay ile linyit yakıtlı termik santrallar ve yüzde 6,3'lik pay ile ithal kömür yakıtlı termik santrallar izlemektedir. Bu oranlar, 2004 yılı için sırasıyla yüzde 43, yüzde 24,5, yüzde 17,9 ve yüzde 6,2'dir.
2005 yılında; yüzde 75,3'lük kısmı termik santrallarda gerçekleştirilen Türkiye elektrik enerjisi üretiminin yüzde 55,1'i ithal kaynaklardan sağlanmıştır. 2004 yılında ithal kaynak oranının yüzde 52,6 olduğu düşünüldüğünde, alınan bütün tedbirlere rağmen elektrik enerjisi üretimindeki yerli kaynak oranının artmadığı görülmektedir.

Üretimin Kaynaklara Göre Dağılımı (MWh)

KAYNAK	2005
Doğal Gaz	70.656.824
Hidrolik	39.572.014
Linyit	29.843.855
İthal Kömür	10.137.268
Fuel-Oil	5.759.322
Taş Kömürü	2.852.000
Nafta	1.963.972
LPG	449.775
Jeotermal	94.628
Diğerleri	80.974
Rüzgar	56.031
Biogaz	38.225
Motorin	0
GENEL TOPLAM	*161.504.888*

Üretimin Üreticilere Göre Dağılımı (MWh)

ÜRETİCİLER	2005
EÜAŞ	61.648.567
Yİ	41.614.961
Otop	17.073.508
YİD	13.768.394
Üretim Şirketi	10.590.187
Özelleştirme Programında	6.530.980
EÜAŞ Bağlı Ortaklıkları	5.301.296
İHD	4.121.690
Mobil	855.305
ÜRETİM TOPLAMI	*161.504.888*
İhracat	1.809.006
İthalat	636.668
TÜKETİM TOPLAMI	*160.332.550*

oto paspas
ve
tozlukları

sanayi
dolgu, havalı dubleks
tekerleri

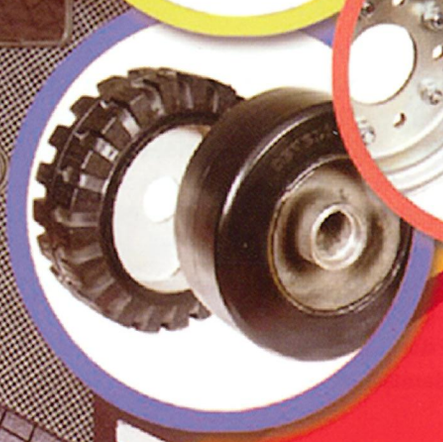

DEVELİ

1956 KAUÇUK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

Şube : Karatay Sanayi Perşembe
Pazarı Saka Sk. No:38 KONYA
Tel: 0.332.233.37 29 Fax: 235 64 89
Fabrika : Eski Meram Yolu Kızılcık Sk. No:3
Tel:0.332.322 68 65 Fax: 320 33 39
KONYA / TÜRKİYE
http://www.develi.com.tr
e-mail : info@develi.com.tr

Türk Metal Sektörüne Genel Bir Bakış

Metal ve sanayi sektörleri birbirleriyle yakından ilgili sektörlerdir. Bir ülke ekonomisinde sanayi üretiminin gerek kapasite ve gerekse verimlilik açısından üst düzeyde olması, her iki sektörün de aynı doğrultuda performans göstermesiyle mümkündür. Her zaman metal sektörü sanayi sektörünün tedarikçisi olduğundan, bu sektöründeki sorunların, sanayi sektörünü etkileyebileceği gibi bunun tersi de olabilir. Diğer bir söyleyişle sanayi üretimi, birbirine bağlı birçok sektörden oluşan bir katara benzer; bunun lokomotifi ise metal sektörüdür. Bu sayımızda, Konya'daki metal sektörü ve sorunları incelenecektir.

Öncelikle Türkiye'deki metal sektörünün kısaca tarihçesine bir göz atalım. (*)

Ülkemizde modern anlamda demir-çelik üretimine yönelik girişimler, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra başlamış ve ilk demir-çelik tesisi, 1930'lu yıllarda Kırıkkale'de kurulmuştur. Ardından entegre bir tesis olan Karabük Demir-Çelik Fabrikaları faaliyete geçmiştir. Özel sektörde ise ilk ark ocaklı tesis olan Metaş, 1960 yılında üretime başlamıştır. Yassı ürüne yönelik ilk tesis olan ERDEMİR ise, 1965 yılında Ereğli'de üretime geçmiş, demir-çelik talebindeki gelişmeye cevap vermek üzere 1975 yılında İskenderun'da, İskenderun Demir-Çelik Fabrikaları üretime başlamıştır.

Ve özel sektör piyasaya girdi

80'li yılların ikinci yarısında, yeni ark ocaklı tesislerin üretime geçmesiyle, özel sektör Türkiye'nin demir-çelik üretimine ağırlığını koymuştur. Türkiye'nin 1980 yılında 4,2 milyon ton olan toplam ham çelik üretim kapasitesi, 1999 yılında 19,9 milyon tona yükselmiştir. Söz konusu kapasitenin ürünlere göre dağılımında, yüzde 83'ünü uzun ürünler, yüzde 15'ini yassı ürünler, yüzde 2'sini vasıflı çelik oluşturmaktadır.

Bugün Türkiye'de kapasiteleri 100 Bin ton ile 2 milyon ton arasında değişen, 15'i özel sektöre, 2 tanesi kamuya ait olmak üzere, toplam 17 adet ark ocaklı tesis ile, kapasiteleri 1 milyon ton ile 3 milyon ton arasında değişen, 3 entegre tesis mevcuttur.

Dinamik bir çelik sektörüne sahip olan Ülkemizde, üretim-tüketim dengesinin korunmasına özen gösterilmeden verilen hatalı teşvikler sonucunda, Dünyadakinin tersine, önemli bir yapısal sorun ortaya çıkmıştır. Örneğin gelişmiş ülkelerde çelik üretiminin yüzde 60'ını yassı, yüzde 40'ını uzun ürünler oluştururken, Ülkemizde sektörel yapı, Dünyadaki çelik sektörü yapılaşmasına ters düşmektedir. Türkiye'nin uzun ürün üretimi, iç tüketimin yaklaşık bir kat fazlasıdır. Yassı ürün üretimi ise, iç talebin yarısı civarındadır. Uzun ürünlerdeki üretim fazlası, ihracat yolu ile eritilmeye, yassı ürünlerdeki talep fazlası ise, ithalat yolu ile karşılanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'nin 1999 yılında 19,9 milyon ton olan ham çelik üretim kapasitesinin yöntemlere göre yüzde 70'ini ark ocaklı tesisler, yüzde 30'unu entegre tesisler oluşturmaktadır. Üretimin ise yüzde 64'ü ark ocaklı tesislerde, yüzde 36'sı entegre tesislerde gerçekleştirilmiştir.

Yurtiçi tüketimin yetersizliği ve yüksek miktardaki ithalatın devam ediyor olmasının da tesiriyle, uzun ürün üretiminin yarıya yakın bir bölümü ihraç edilmekte ve bu sebeple, Türk Demir- Çelik sektörünün, Dünya uzun ürün ihracatındaki payı yüzde 30 gibi son derece yüksek bir seviyeye ulaşmış bulunmaktadır.

Yassı çelik tüketimi = Gelişmişlik

Yassı çelik ürünleri, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de dayanıklı tüketim malları ve yatırım malları endüstrilerinin ana girdisi durumundadır. Bu nedenle, bir ülkenin yassı çelik ürün tüketim düzeyi, o ülkedeki refahın ve gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Sanayileşmiş ülkelerde, toplam demir çelik üretimi ve tüketimi içerisinde yassı çelik ürün payının, gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksek oranlarda bulunması bu görüşü doğrulamaktadır.

Demir-çelik sektörünün lokomotif sektör olma özelliği nedeniyle, ülke ekonomisi ve sanayileşmesi üzerindeki

*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Demir-Çelik Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu

etkisi çok büyüktür. Ülkelerin refah düzeyi ve gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden biri de vasıflı çelik tüketimidir. Türkiye'de vasıflı çelik üretim ve tüketim miktarları, ülke nüfusu ve büyüklüğüne göre düşüktür. Gelişmiş ülkelerde toplam çelik üretimi içinde vasıflı çelik payı yüzde 12-20 düzeyinde olduğu halde, Türkiye'de bu oran yüzde 3-4 arasında değişmektedir.

Batı ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Ülkemizde kişi başına düşen demir-çelik ve çelik boru tüketimi, gelişmiş ülkelerdeki kişi başına düşen tüketim miktarlarının yarısı kadardır. Bu oran diğer tüketimler ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir.

Ülkemizde çelik boru talebi tüm dünyada olduğu gibi, ülke ekonomisinin genel durumuna, altyapı yatırımlarına, nüfus artışına paralel konut ihtiyacına ve genel olarak inşaat sektörünün seyrine doğrudan bağlıdır.

Üretim kapasitesi, yurtiçi talebin üzerinde

Ülkemizde 40 yılın üzerinde bir geçmişe sahip olan çelik boru sektöründe, mevcut kurulu üretim kapasitesi yurtiçi talebin çok üzerindedir. Buna rağmen son yıllarda sektöre girişler devam etmekte, yeni yatırımlar devreye girmektedir. Aynı şekilde sektörden çıkışlar da gözlenmektedir.

Çelik boru talebi, anlık ve değişken özelliklere sahip bulunmaktadır. Bu nedenle sürekli bir talepten söz edilememektedir. Bunun arkasındaki en önemli etkenlerden ikisi fiyat ve bulunabilirliktir. Pazar ve ekonomik koşullara göre sürekli değişen talebi yakalayabilen her üretici, sektördeki mevcudiyetini devam ettirebilmektedir.

Türk Çelik Boru Sektörü; üretim kapasitesi, ürün kalitesi ve maliyet yapısı itibariyle, önemli ölçüde ihracat potansiyeli olan bir sektördür. İç pazardaki talebin canlı olup olmaması ve fiyat seviyeleri, üreticilerin ihracat pazarlarına yönelmesine etki etmektedir.

Demir ve Çelik Döküm Sektöründe, 1998 yılında toplam olarak 913 bin ton mamul üretilmiş olup, bunun yaklaşık tutarı 1,3 milyon USD'dir. Üretimde kullanılan ham ve yardımcı maddelerin önemli kısmı yerlidir. Ancak nitelik ve nicelik yönlerinden yeterli olmayanları ithal edilmektedir.

AB ile gümrük birliğine girilmesi, sektöre bir canlanma getirmemiştir. 1976'dan beri döküm parçalarının, AB ülkelerine gümrüksüz ihraç ediliyor olması sebebiyle tam tersine, AB dışından ithal edilen (Ör.Rusya) ham ve yardımcı malzemelerle üretilen parçaların, AB ülkelerine ihracıyla birlikte telafi edici vergi konulmuş olması, komşu BDT ülkeleri ile yapılan ticaretin avantajlarını ortadan kaldırmıştır.

Sektörde özellikle pik ana mal grubunda, Dünyada kapasite fazlası vardır. Bu durum fiyatlara yansımakta ve Dünya pik döküm fiyatlarının düşme eğilimine girmesi sonucunu doğurmaktadır.

Azalan rekabet gücü

Ana girdi maliyetleri reel olarak artmış bir üretim sektörünün, gerek iç, gerekse dış pazarlarda rekabet yönünden zorlanması kaçınılmazdır. Özellikle, ihracat için dolaylı veya dolaysız desteklerin yok denecek kadar azaldığı bir ortamda, sektörün yeni pazarlarda rekabet gücü azalmaktadır. Türkiye fiili üretim rakamları ile Avrupa'da 5. sırada bulunmakta ve Dünya üretiminin yüzde 1,5'ini, Avrupa üretiminin ise, yaklaşık yüzde 5,5'ini üretmektedir.

Dövme sektörü, üretiminin büyük bir bölümü itibariyle, otomotiv sanayisine yönelik olarak çalışan bir sektördür. Hemen hemen, bütün sanayi kollarından girdi temin eden, yeni ve ileri teknoloji kullanan, diğer sanayi dalları ile tam bir entegrasyon içinde gelişen otomotiv sanayi, Ülkemizde geldiği seviye itibariyle, vazgeçilmeyecek bir ekonomik büyüklüğe ulaşmıştır.

Ülkemizde, ana otomotiv sanayisinde marka ve model enflasyonu yaşanmaktadır. Çok sayıda firmanın üretim yapmaya çalışması, ekonomik ölçekte üretim yapılmasına imkan vermemektedir. Yan sanayinin gelişmesini menfi yönde etkileyen bu durum, dövme sektörünün de gelişmesine engel olmaktadır.

Fotoğraf / Oğuz YURTTADUR

“Uluslararası alanda söz sahibi olmak için Cevher üretmemiz şart”

Hasan Faydasıçok
HAS ÇELİK A.Ş.

Metal sektörünün Türk ekonomisi içindeki yeri nedir?

Türk metal sektörü, Türk ekonomisi içinde önemli bir yere sahiptir. Bakın ülkemizin yıllık yaklaşık 20 milyon ton demir-çelik üretimi vardır. Burada demir-çelikten kastedilen mıknatıs ile çekilebilen malzemedir. Bu 20 milyon tonun 1 milyonu tonu ise çeliktir. Özellikle çelik üretiminde Avrupa'da söz sahibi durumdayız. Söz sahibi olmamız sadece ürettiğimiz miktardan kaynaklanmaz. Söz sahibi olmamız çelik üretimimizin kalitesinden de kaynaklanır. Bizim çelik üretimimiz çok kalitelidir. Ülkemizin çelik ihtiyacı yıllık yaklaşık 800 bin ton civarındadır. 600-700 bin tonunu üretirken, kalan kısmını ithal ederiz.

Konya'ya ve Konya ekonomisine önemli bir katkı sağladığımızı düşünüyorum.

Ülkemizdeki demir çelik üretimi için kullanılan hammadde yarı mamul olan hurdadır. Bizim kullandığımız hurdalar karışıktır. Yaklaşık yüzde 80'ini dışardan alırken, yüzde 20'sini biz tedarik etmekteyiz. Eskiden devletimiz bu sektördeki tek üreticiydi. Ancak şimdi üretimin, yani 20 milyon tümü özel sektör tarafından üretilmektedir. Bu da ulusal ekonomimiz içinde cidden önemli bir yer tutmaktadır.

Konya metal sektörü Türk ekonomisi açısından ne anlam ifade ediyor? Sektördeki ağırlığımız nedir?

Nasıl demir-çelik sektörümüz ülke ekonomimiz için önemli ise, Konya demir-çelik sektörü de Türk ekonomisi için önemlidir. Konyamızın demir-çelik üretimi yoktur. Ancak ciddi bir demir-çelik tüketimine sahibiz. 20 milyon tonluk üretimin yaklaşık 1 milyon tonu Konya'da tüketilmektedir. Yine 800 bin ton çelik üretiminin ise yaklaşık 80 ila 100 bin ton arasındaki kısmı Konya'da tüketilmektedir. Bu oranlar gün geçtikçe de artmaktadır. Ülkemizin en büyük çelik üreticisi olan Asilçelik'in Türkiye'de 3 bayii vardır. Bunlardan biri de bizim firmamızdır. Diğer bayiler İstanbul ve İzmir'de faaliyet gösterirken, biz Asilçelik'in üretiminin yaklaşık yüzde 60'ını pazarlamaktayız. Bu çok önemli bir rakamdır. Konya'ya ve Konya ekonomisine önemli bir katkı sağladığımızı düşünüyorum.

Metal sektöründe rekabet ne düzeydedir? Yurt içi ve yurtdışı yoğunluğu nasıldır?

Metal sektöründeki rekabet çok serttir ve yoğundur. Sektördeki rekabet hem ülke içinde hem de ülke dışında yaşanmaktadır. Özellikle yurtdışındaki dalgalanmalar, değişiklikler anında ülkemiz üzerinde etkili olmaktadır. Bakın yakın dönemde metal sektöründe yaşananlar neredeyse kriz boyutuna vardı. Hiç beklemediğimiz oranda artışlar oldu. Bu artışlar global krizlerden kaynaklanan döviz dalgalanmaları değildi. Aslında basit bir hesaplama ve planlama soruydu yaşananlar ama global etkilere neden oldu. Bakın dünyanın toplam üretimi 950 milyon tondur. Bunun 220 milyon tonu Çin tarafından üretilmekte ve tüketilmekteydi. 2004 yılında Çin'in olağanüstü sanayi gelişmesi nedeni ile ihtiyacı 270 milyon tona çıktı. Aslında bu durum beklenmekteydi. Hatta Çin'de ortaya çıkan 50 milyon ton açığı kapatmak üzere fabrika yapımına bile başlandı. Ancak bu fabrika bitirilemedi.

Çin büyüyünce demir-çelik pazarı altüst oldu

Bu durumda açığı kapatmak için dünya metal piyasasından 50 milyon ton çekildi. Bu durum da ister istemez tüm dengeleri alt üst etti. Fiyatlar hem uluslar arası pazarda hem de ülke pazarında kaçınılmaz olarak yükseldi. Bu durum şu an atlatıldı. Artık dengeye oturdu. Ülkemiz açısından bakıldığında dengeli bir üretim ve tüketimin bulunduğu görülmektedir. Yani ülke içinde çok anormal bir gelişme, kriz yaşanmadığı sürece fiyatlarda

çok önemli bir değişiklik olmaz. Ancak uluslararası gelişmeleri her zaman dikkate almak gerekir. Az önce de söylediğim gibi ülkemizin en büyük çelik üreticisinin 3 bayii bulunmaktadır. Diğer üreticilerle olduğu gibi biz bayiler arasında da çok sert bir rekabet vardır. Bu rekabet öyle bir noktaya varmaktadır ki Konya'da demir-çelik üretimi yapmak istediğimiz bir fabrika bile engellenmektedir. Bu örnek de herhalde sektördeki rekabetin boyutunu açıklamaktadır.

Konya metal sektörünün yaşadığı sorunlar nelerdir?

Konya metal sektörünün yaşadığı sorunları Türk metal sektörünün yaşadığı sorunlardan ayırmak mümkün değildir. Yani Türkiye'de yaşanan sorunlar aşağı yukarı, küçük farklılıklarla Konya'da da yaşanmaktadır. Nedir sorunlarımız? Öncelikle ulaşım. Konya coğrafi konumlanması nedeniyle büyük bir navlun maliyeti ile karşı karşıyadır. Karayolları üzerinden taşımacılık yapmak bu sektörde üretim ve pazarlama açısından kârlı değildir. Bu durum da ister istemez Konya'da hem üretimi, hem de iç ve dış pazara satışı zora sokmaktadır. Bakın biz büyük bir firma olmamıza rağmen Konya'dan ihracat yapamıyoruz. Çünkü ulaşım sorunu var. Bunu aşmak için mecburen İstanbul'a gittik ve son derece başarılı olduk.

Öte taraftan Türkiye ve Konya cevher üretiminde hiç yoktur. Ülkemizin cevher üretmemesi başlı başına bir sorundur. Bu sorun demir-çelikte doğrudan dışarıya bağımlı olmamıza neden oluyor. Hurdaya yönelik bir üretim yapılabilir. Zaten bizim yaptığımız da budur. Ancak hurdada da dışarıya bağımlılığımız devam etmektedir. Rusya'da yüksek fırınlarda üretim yapılmaktadır. Rusya kendi çıkarttığı cevherini doğrudan veya yüksek fırınlarda işleyerek dışarıya satmaktadır. Böyle hem doğrudan girdi elde etmekte hem de dışarıya bağımlı olmamakta. Rusya cevher üretimini yavaşlatınca tüm dünyada hammadde sıkıntısı yaşanmakta. Çünkü demir-çelik uluslararası stratejik önem ve güce sahip bir malzeme. Rusya böylece uluslararası anlamda bir güç elde etmektedir. Araştırma geliştirmenin olmaması veya yeterince önem verilmemesi, istihdam edilen personelin nitelikli olmaması, personele yeterli eğitim verilmemesi yaşanan sorunlardan bazılarıdır.

Konya metal sektörü, daha iyi bir gelecek için neler yapmalıdır?

Türkiye'de bugüne kadar yapılan ulaşım yatırımları ve politikaları artık değiştirilmelidir. Biliyorsunuz bugüne kadar ulaşım yatırımları hep Batıya yapılmıştır. Bu yatırımların artık tüm Anadolu'ya yayılması lazımdır. Bunun içinde demiryolu öncelikli yer tutmaktadır. Konya'nın acilen serbest bölgeye, limana bağlanması, demiryolu denizyolu bağlantısının kurulması gerekir. Bunun da karayoluyla değil, demiryoluyla yapılması gerekir. Demiryolu hem hızlı, hem ekonomik hem de güvenlidir. Demiryolu maliyeti yüksek bir yatırımdır ama kendini çok hızlı amorti etmektedir. Bu yatırım maliyetli görülüyorsa, karayolu nakliye için uygun hale getirilmelidir.

Konya'nın acilen serbest bölgeye, limana bağlanması gerekir

Yine yapılması gereken önemli bir iş Konya'da demir-çelik veya cevher üretimine yönelmektir. Bu maliyeti özel sektör tarafından karşılanamayacak kadar büyük bir yatırımdır. Bunun için devlet yatırım yapmalı veya özel sektörü teşvik etmelidir. Bunun içinde de cevher üretimi özellikle ön planda tutulmalıdır. Bakın demir-çelik üretiminde 27 element kullanılmaktadır. Ama bu 27 elementin tamamı yurtdışından gelmektedir. Arjantin'den, Kanada'dan gelmektedir. Biz bu 27 alaşımdan bir tanesini bile üretemiyorsak bu tam anlamıyla bağımlılıktır.

Bir diğer yapılması gereken standart getirmektir. Avrupa'da hurdanın standardı vardır ama bizde yoktur. Bu da üretimde maliyetlerin yükselmesine yol açmaktadır.

Araştırma geliştirme ve eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir. Bunun için Konya'da bir Teknik Üniversite'nin açılması şarttır.

Bakın Konya'da yaklaşık 8 -10 bin atölye var. Bunlar küçük atölyelerdir. Bunların bir an önce büyütülmesi hem işletme hem de ekonomi açısından verimliliği getirecektir. Biz BÜSAN uygulamasını bunun için yaptık. Küçük atölyeler, önce BÜSAN'a sonra da Organize sanayilere geçtiler. Bunda atölye sahipleri kazandı, Konya kazandı, Türkiye kazandı.

Milenyum'un Metali
Alüminyum

Bekir S.SÜRÜCÜ
AK ALUMİNYUM A.Ş
Genel Müdür

Sanayide, günlük yaşamda sık sık alüminyum ile karşılaşmaktayız. Alüminyum nasıl bir metaldir?

Alüminyum yeryüzünde kullanılmaya başlanan en genç metal olmasına rağmen rezerv ve kullanım avantajları açısından, kendinden önceki metaller arasında yerini kabul ettirmiştir. Globalleşen Dünya'da rekabetin ötesinde enerji ve çevre bilincinin öncelikli olarak önem kazanmasıyla birlikte, günümüzde hak ettiği yere sahip olmuş ve gelecek içinde tercih edilir konumunu sağlamlaştırmıştır.

RAKAMLARLA ALÜMİNYUM

Sembol	Al
Atom numarası	13
Atom ağırlığı	27
Yoğunluk	2,7gr/cm³
Ergime derecesi	660ºC
Kaynama noktası	2300ºC
Isı iletkenliği	2,37w/cm/K (25ºC)
Elektrik iletkenliği	64,94 % IACS (Saf Al,2ºC)

Alüminyum doğada diğer metaller gibi bileşikler halinde bulunur. Alüminyumun endüstriyel olarak üretimi, 1886 yılında Siemens'in dinamoyu keşfi ve buna bağlı olarak da ABD'de Charles Martin Hall tarafından elektroliz yönteminde kullanılmasıyla başlamıştır. 1892 yılında Bayer boksit'ten alümina, alüminadan da alüminyum eldesini sağlayan, kendi adını verdiği güncel prosesi oluşturarak alüminyumun endüstriyel üretimini kolaylaştırmış ve bu genç metali sanayinin hizmetine sunmuştur. Cevherin zenginliğine bağlı olmakla beraber genel olarak 5 kg. boksitten 2kg. alümina, 2kg. alüminadan da 1kg. alüminyum elde edilir.

Alüminyumu, diğer metaller ile kıyasladığımızda nasıl bir ekonomik değer ile karşılaşırız?

İlk bakışta boksitten alüminyum eldesinde pahalı gibi görünen enerji maliyetleri, alüminyumun kullanıldığı sektörler itibariyle ortaya çıkan artı değerlerle çok kısa zamanda kendini amorti etmektedir.

Bir otomobilde kullanılan alüminyum miktarı ortalama 60 kg.'dır. Demir kullanılmış olsaydı yaklaşık 173 kg. tutacaktı. Yaklaşık 113 kg metal tasarruf edilmiş olur. Daha önemlisi alüminyum kullanımının sağlayacağı hafiflik nedeniyle otomobilin ekonomik ömrü süresince yaklaşık 1600 lt. yakıttan tasarruf edilir.

Alüminyumun tercih edilmesinin en önemli nedenlerinden biriside geri kazanıma (Recycable) son derece uyumlu olmasıdır. Yüzde 40'lık bir orana tekabül eden bu geri kazanım diğer metallerde mümkün olamamaktadır. Bugün günlük hayatımızda tamamıyla girmiş bulunan içecek kutuları (Beverage Cans) sektöründe geri kazanım oranları yüzde 50 seviyelerindedir. Yapılan araştırmalar ve pratikteki uygulamalar göstermektedir ki, geri kazanım esnasında kullanılan enerji miktarı, cevherden alüminyum eldesinde kullanılan enerjinin yalnızca % 5'i kadardır. Özetle ikincil olarak geri kazanılan ve endüstrinin kullanımına verilen her kilogram alüminyumdan yüzde 95 enerji tasarrufu gerçekleşmektedir.

Alüminyum Dünya'da en çok bulunan 3. Elementtir. Boksit halindeki bileşiğinin bilinen rezerv miktarı mevcut kullanım alanlarına göre 2000 yıl yetecek kadardır. Artan kullanım miktarını karşılayacak yeni boksit rezervlerinin bulunduğu da dikkate alacak olursak insanlık hiçbir zaman alüminyumsuz kalmayacaktır. Bu özellikleriyle bile, alüminyum Milenyum'un metali olmaya adaydır.

Ekonomik değere sahip olan her şeyin "stratejik" bir değeri, önemi de bulunur. Bu alüminyum için de geçerli midir?

Alüminyum, diğer pek çok metalle kolaylıkla bir araya gelip çeşitli alaşımlar oluşturabilen dost bir metaldir. Bu özelliğinden dolayı halen endüstride kullanılan 100'ün üzerinde alaşımı mevcuttur. Uzay, otomotiv, uçak, gemi, silah, makine ekipmanları, mutfak eşyaları, yiyecek taşıma kapları, soğutma ısıtma sanayi, büro mobilya sanayi, beyaz eşya, inşaat, genel mühendislik uygulamaları, enerji nakil hatları, ambalaj sanayi gibi birçok alanda kendine pazar bulmuştur.

Özellikle gelişen alaşım teknolojileri ile birlikte çelikten daha sert ve ısıya mukavim alüminyum alaşımlarının kullanımı sanayiye açılmıştır. Böylece özellikle silah ve savunma sanayinde, uzay ve bilişim teknolojilerinden havacılık sektörüne kadar kullanımı gün geçtikçe artan, vazgeçilemez bir ana metal konumuna gelmiştir. Bu nedenle gelişmiş alüminyum üretim ve işleme teknolojilerine sahip ülkelerin gelecekte önemleri artacak ve daha da güçleneceklerdir.

Alüminyum sanayinde ihracat ne düzeydedir?

Dünya alüminyum piyasası, çeşitli nedenlerden ötürü değişimler yaşamaktadır. Alüminyum sanayi hammadde ihtiyacının büyük kısmının ithalatla karşılamasına karşılık, sektör ciddi oranda mamul madde bazında ihracat da gerçekleştirmektedir. Sektörde mamul madde üretiminin yarıdan fazlası ihraç edilmektedir. 1999 yılında yaşanan deprem ve ekonomik krizler sebebiyle iç piyasa daralma yaşanıca, sektör firmaları ihracata daha çok ağırlık vermeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak alüminyum ihracatında artış 2002 yılında da önceki senelere oranla artmaya devam etmiştir. Dünya alüminyum piyasasında önemli gelişmeler yaşanırken, Türkiye'de alüminyum ürünleri ihracatında, özellikle 2003 yılından itibaren istikrarlı bir artış gözlenmiştir. Firmalar, sektörün gelişimine en büyük katkıyı sağlayan ihracatta, çoğunlukla Avrupa ülkeleriyle çalıştıkları, dolayısıyla da dünya pazarlarında rekabet edebilmeleri için ürün geliştirme ve ürün kalitesi oldukça büyük bir önem taşımaktadır. İhracatta öne çıkan ülkeler ise, çubuk ve profillerde Almanya, İngiltere ve Bulgaristan olurken; sac ve levha ihracatında ilk üç ülkeyi ise yine Avrupa ülkeleri; İtalya, İspanya ve Almanya oluşturmaktadır. İnşaat aksamı ihracatında ise, Kazakistan, Almanya ve Rusya ön plana çıkmıştır.

Alüminyum, milenyumun metali ise, biz bu milenyum metalini ne kadar kullanıyoruz acaba?

Dünyada alüminyum son 30 yıllık süreçte çok daha fazla tercih edilirken, kişi başına tüketim miktarları Amerika'da 29 kilogram seviyelerindeyken 15 ülkenin dahil olduğu Avrupa Birliği ve EFTA ülkelerinde kişi başına tüketim 22 kg.'ye ulaşmıştır. Dünyada son yıllarda alüminyum kullanımında en fazla büyüme potansiyeli Çin ve diğer gelişmekte olan ülkelerde gözlenmektedir.

Türkiye'de ise sektörde yaşanan birçok sorun nedeniyle bu rakamlar çok düşük kalmıştır. 2001 yılında tüketimde düşme yaşanırken, normal koşullarda Türkiye'nin yıllık alüminyum kullanımı 350 - 400 bin ton civarında olduğu kaydedilmiştir.

Tüketim hacimlerine baktığımızda, yarı mamul bazında (ekstrüzyon, yassı ve iletken) 2001 yılında toplam tüketimde yaşanan yüzde 26'lık düşüşün ardından, 2002 yılında yüzde 39'luk bir artışla alüminyum talebi 257 bin tona ulaşmış, 2003 yılında da yüzde 22'lik artışla 326 bin tona ulaşmıştır. Kişi başına tüketim ise Türkiye'de 2003 yılında 4.5 kilogram iken 2004 yılında 5 kilograma ulaşmıştır.

Alüminyumun, kullanım alanlarının ve avantajlarının tam olarak bilinmemesi nedeniyle, Türkiye'deki alüminyum kullanım oranları gelişmiş ülkelerin seviyesine henüz ulaşamamıştır. Ancak, kişi başına tüketimin az olması, sektörün önünde büyük bir gelişme alanı olduğunu da göstermektedir. Sektörde bu durumun önemli nedenleri,

Yıl	Yarı Mamul Tüketimi (ton)	Değişim %
2000	259.650	-
2001	192.615	- 26
2002	66.900	39
2003	326.453	22
2004	365.128	12

Kaynak: TALSAD

YIL	Kişi başına Tüketim (kg)	Değişim %
2000	3.8	9
2001	2.8	-26
2002	3.8	36
2003	4.5	18
2004	5.0	11

Kaynak: TALSAD

teknolojiye, insana ve Ar-Ge faaliyetlerine gerekli önemin verilmemesi, ayrıca yeni yatırımın yapılmamasına bağlanıyor. Türkiye'deki mevcut üretim tesisleri, dünya ölçülerine göre orta ve küçük ölçekli tesislerdir. Türkiye ekonomisinde yaşanacak gelişmelere paralel olarak sektörde de önümüzdeki yıllarda daha fazla gelişme görülmesi beklenmektedir.

Türkiye'de alüminyum en çok hangi sektörlerde kullanılıyor?

Ekstrüzyon ürünlerinin en büyük tüketim sahası bütün Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de inşaat sektörüdür. 2001 yılı krizi ile birlikte tüm sektörlerde olduğu gibi inşaat sektöründe büyük bir düşüş gözlenmiş ve ekstrüzyon ürünleri tüketim hızında bir düşüş meydana gelmiştir. Üretici firmalar bu açıklarını kapatmak için ihracat olanaklarını arttırma yoluna gitmişlerdir. Alüminyum ekstrüzyon ürünlerinin diğer tüketim sahaları içinde, endüstriyel uygulamalar, otomotiv, raylı ve denizyolu taşımacılığı, beyaz eşya, elektrik ve elektronik, sektörleri gelmektedir.

1999 yılında yaşanan depremden sonra 2000 yılında inşaat sektöründeki kullanımın artması nedeniyle güzel bir seyir izleyen tüketim miktarları 2001 yılındaki ekonomik kriz nedeniyle büyük bir düşüş göstermiştir. Her sektörde olduğu gibi alüminyum yassı ürünlerin kullanıcısı olan kuruluşlar 2002 yılı itibariyle ihracata yönelik çalışmalarda bulunmuşlar, dolayısıyla iç tüketimde gözle görülür artışlar sağlanmıştır. Özellikle otomotiv, beyaz eşya ve elektronik sektörlerinde umulandan çok daha iyi üretim ve ihracat miktarlarını ulaşılmasıyla bu sektörlerde kullanım alanı bulan alüminyum yassı ürünlerin de tüketimi artmıştır. Otomotiv, beyaz eşya ve elektronik sektörlerindeki yabancı firmaların maliyet düşürme amaçlı üretim merkezlerini Türkiye'ye kaydırmaları alüminyum yassı ürünlerin yurtiçi tüketimini arttıran önemli etkenlerden bir tanesidir.

Her sektörde Çin realitesi kendini iyice hissettiriyor. Alüminyum sektörü ve sanayisinde Çin'in etkisi ne düzeyedir? Çin'in yanı sıra diğer büyükler kimlerdir?

Alüminyumum dünyada üretim ve tüketimdeki artışı devam ederken, tüketimdeki liderlik ABD'nin elinde bulunuyor. Ancak, son yıllarda iyi bir gelişim yakalayan Çin'in yakın bir gelecekte en büyük tüketici konumuna geleceği tahmin ediliyor. Bu iki ülkenin ardından ise Japonya ve Almanya geliyor. 2003 yılı tahminî verilerine göre, 5 milyon 448 bin tonluk tüketime ulaşan ABD'yi Çin takip ediyor. 2003 yılının tahmini verilerine göre 4 milyon 285 bin tonluk tüketime ulaşan Çin'in, Dünya tüketiminde payı ise yüzde 15-20 seviyesinde bulunuyor. Çin'de alüminyum talebinin her yıl yüzde 20 oranında büyümesi halinde, yakın bir zamanda ABD'yi geride bırakması öngörülüyor. Japonya ise, son yıllarda ekonomisi durgunlaşmasına rağmen, alüminyumda üçüncü büyük tüketici konumunu koruyor. 1990'lı yıllarda 32 kilogram kişi başına tüketimi olan Japonya'nın 2000 verilerine göre kişi başına tüketim hacminde bir düşüş yaşanıyor. Almanya ise, tüketim miktarında küçük bir düşüşle 1 milyon 608 bin tonluk tüketim yaparken, Avrupa'da en büyük tüketici konumunda bulunuyor.

Alüminyumun hammaddesini dışarıdan almaktayız. Bu da bizi dışarı bağımlı hale getirmez mi?

Ülkemizde sıvı alüminyum sadece Seydişehir tesislerinde üretilmektedir. Alüminyum sektöründeki firmalar Seydişehir dışında hammadde tedarikinde dışarıya bağımlıdırlar. Seydişehir'in sıvı alüminyum üretimi alüminyum sektöründe üretim yapan kuruluşlarımızın talebini karşılayamamaktadır ve bu kuruluşlar hammadde tedarikinde dışarıya bağımlı kalmaktadırlar. Alüminyum dünya

metal borsalarında işlem gören bir emtia olması nedeniyle hammadde fiyatı da arz-talep dengesine bağlı olarak sürekli olarak LME bazlı değişmekte ve bu değişim doğrudan alüminyum hammadde ve mamul ürün fiyatlarına yansımaktadır. Sonuç olarak, hammadde girdisinde sektördeki firmalar metal borsalarındaki dalgalanmaya daha açık duruma gelmekte ve hammadde tedarikinde daha yüksek taşıma maliyetlerine itmektedir.

Sektörün Türkiye'de karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Sektörde özellikle ihracata yönelik çalışan firmalar, yüksek enerji maliyetleri nedeniyle rekabette zorlanıyor. İhracatlarını artırmak isteyen firmalar, enerji maliyetlerinin düşürülmesi için çaba harcıyor. Sektörün ihracat yaptığı Avrupa ülkelerindeki firmalarla kıyaslandığında, Türk firmaların iki ile dört kat arasında daha pahalı enerji kullandığı ortaya çıkıyor. Bu durum da firmaların dış pazarlardaki rekabet gücü azalıyor. Sektörün kaliteli enerjiye ihtiyaç duyması ise enerji konusunda dile getirilen bir diğer önemli noktayı oluşturuyor. Elektrik kesintileri ve voltaj dalgalanmaları, sürekli üretim yapılan tesislerde iş ve zaman kaybına neden olurken, böylece üretim verimliliği de düşüyor.

En az enerji maliyetleri kadar önem taşıyan bir diğer sorun ise hammaddede yaşanıyor. Yurt içinde birincil hammadde kaynağı olan Seydişehir Alüminyum Tesisleri'ne yaklaşık 18 yıl önce kararı alınan kapasite artırımı ve modernizasyon yatırımının yapılmaması nedeniyle sektör hammadde temininde büyük ölçüde dışa bağımlı bir yapı sergiliyor. Hammadde ihtiyacının yüzde 70-75'lik bölümünü ithal eden sektör, Seydişehir Alüminyum Tesisleri için yatırım bekliyor. Rekabet imkanlarının artırılması açısından bu çözümün hayati bir durum olarak nitelendirildiği sektörde, gümrük vergilerinin birçok ülkede uygulandığı gibi sıfıra indirilmesi beklentiler arasında yer alıyor. Dampingli ithalatın önlenmesi için koruyucu tedbirler alınması gereken sektörde, "Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu' adı altında alüminyum ithalatından alınan verginin kaldırılmasına işaret ediliyor. Norveç, Macaristan ve Romanya'nın da içinde bulunduğu birçok ülkede alüminyuma vergi uygulanmazken, bir diğer sıkıntıyı da, Rusya, Norveç ve BDT ülkelerinden tedarik edilen alüminyumun, AB ülkelerinde serbest dolaşım bazında satılması oluşturuyor.

Finansman sıkıntısı ve işçilik maliyetleri ise diğer sorunlarımız. Sektörde diğer maliyetler gibi işçilik maliyetlerinin de aşağıya çekilmesi, en azından asgari ücretten vergi alınmaması çözüm olarak gösteriliyor. Finansman maliyetleri açısından da sıkıntılı olan

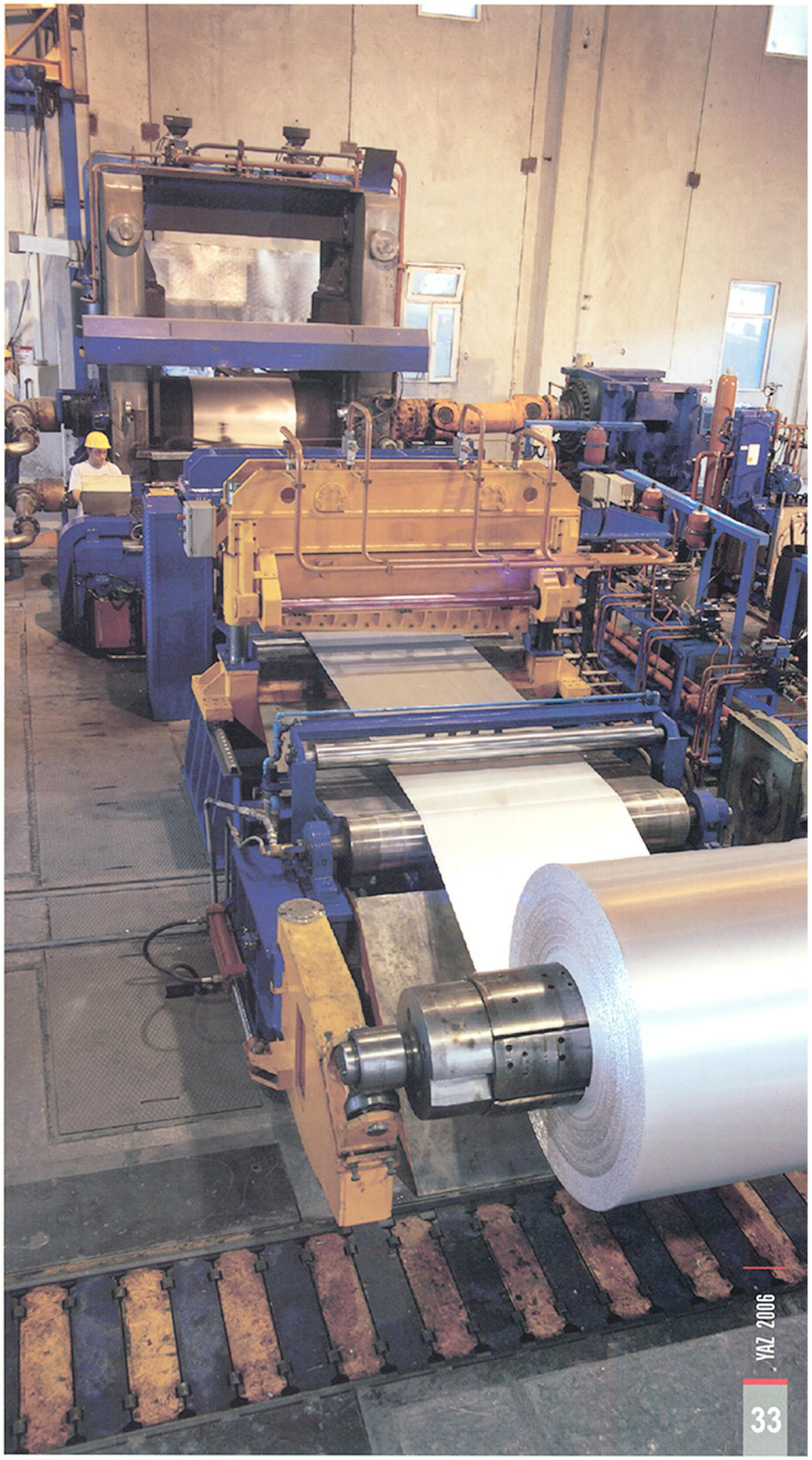

sektörde, reel sektöre yapılması düşünülen yardımlarda özellikle ihracat yapabilen firmaların Eximbank kaynaklı finansman imkanlarının geliştirilmesine öncelik verilmesi gerekiyor.

Uygulanan istihdam politikaları özellikle kurumsal şirketlerin rekabet şanslarını azaltmaktadır. Özellikle, Avrupa ülkelerine göre daha fazla olan giydirilmiş asgari ücret, ücretten alınan SSK kesintileri ve vergiler, ve ücretlerin net/brüt oranlarının çok farklı olması bunda etkilidir.

Sanırız, benzer sorunlar Konya için de geçerlidir. Peki Konya bu sorunları aşmak için ne yapmalıdır?

Yukarıda belirtilen ve ülke genelinde yaşanan sektörün sorunları KONYA Sanayicisi içinde tamamen geçerli olmasının yanında, limanlara ve ana tüketim noktalarına olan uzaklık nedeniyle ihracatta ve iç piyasada extra navlun maliyeti ile rekabette kısmen zorlanmaktadır.

Belirtilen sıkıntılara rağmen Konya'mızda pozitif bir potansiyel olarak Üniversite-Sanayi iş birliğinin geliştirilmesiyle AR-GE çalışmaları yapılarak teknolojik ürünlere yönelme ve insana yapılacak yatırım sonucu kalifiye eleman istihdamı ile KALİTE-TERMİN-MİTAR üçlüsünde verimliliği artırmak mümkün ve bir zorunluluktur. Diğer yandan ilimize 90 km. uzaklıkta bulunan ve Türkiye'nin tek alüminyum hammadde üreticisi olan ETİ Alüminyum A.Ş. ile yapılacak bölgesel işbirliği ve dayanışma organizasyonu ile Konyalı alüminyum sanayicilerinin alüminyum hammadde ile daha kolay buluşması sağlanmış olacaktır. Alüminyum hammadde kullanım kapasitesi olarak geniş bir yelpazeye sahip olan Konya Alüminyum Sanayisi aylık 2000 tona yakın Alüminyum hammadde ve mamul tüketimiyle yanı başındaki ETİ Alüminyum A.Ş.'nin en iyi müşterisi olmaya adaydır. Alüminyum ihracatıyla da milli gelire sağladığı katma değer ve yaklaşık 2000 çalışanı ile bölgeye sağladığı istihdam katkısıyla üretim mücadelesini artırarak devam ettirmektedir.

Müşteri odaklı üretim ve satış stratejisiyle atağa geçen sektörümüz teknolojiye yatırım yaparak Avrupa pazarlarındaki potansiyel müşterilerine, kaliteyi rekabetçi fiyatlarla sunmayı kendilerine hedef olarak koymuşlardır. Bu noktada sanayicilerimiz kadar, başta üniversitemiz olmak üzere Sanayi ile Ticaret odalarımıza, bürokratlarımıza ve Konya sevdalısı vekillerimize büyük görevler düşmektedir.

0800 211 64 80
www.yenmak.com.tr

Gömlek | Piston | Segman | Yatak

YENMAK®

Genel Merkez
Oto Parçacılar Sitesi Boyluca Sokak 36
Konya / TÜRKİYE
Tel : 0.332.238 8282 Pbx
Fax : 0.332.235 5566

İstanbul Ofis
Büyükdere Caddesi Şarlı İş Mrk. 103/7
İstanbul / TÜRKİYE
Tel : 0.212.267 0613 Pbx
Fax : 0.212.267 0574
yenmak@yenmak.com.tr

Ücretsiz Destek Hattı 0800 211 64 80

grafist 238 1919 KONYA

Metal sektörünün gelişmesini sağlayacak temel faktör:

Risk ve sermaye paylaşımına dayalı finansman modelleri

Mehmet Işıkçeviren
IŞIK BAKIR A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

Metal sektörünün Türk ekonomisi içindeki yeri nedir?

Öncelikle şu hususu belirtmek istiyorum. Bizim üretimimizin tamamına yakını alüminyum ile ilgilidir. Bakır metalciliğini büyük ölçüde azalttığımızı, hatta bitirdiğimizi söyleyebilirim. Bu kararı almamızın sebebi piyasa şartları ve taleptir. Bunun yanında kurşun üretimi ile de ilgileniyoruz.

Alüminyum üretiminde lokomotif ETİ ALÜMİNYUM'dur. Türkiye'de madenden alüminyumu çıkaran tek tesis budur. Dolayısı ile alüminyum malzeme üreticilerinin iç piyasadaki tek tedarikçisi konumundadır. Ancak ETİ ALÜMİNYUM'un üretimi sektörün ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Bu kuruluş, Türkiye'nin ihtiyacının yaklaşık yüzde 20'sini karşılayabilmektedir. Alüminyum malzeme üreticilerinin ihtiyacı olan yüzde 80'lik kısım ise ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Alüminyum ham metal üretiminde dünyada lider olan ülkeler Rusya, Romanya, Ukrayna ve Macaristan'dır. Türkiye'nin alüminyum üretiminde dünyada iyi bir yerde olduğunu söyleyebilirim. Türkiye'deki alüminyum üreticileri iç ve dış piyasalardan ham metal alıyor, işleyip değişik ara girdi malları olarak bir bölümünü iç piyasaya veriyor, diğer bölümünü ise ihraç ediyorlar. Bu sektörde son zamanlarda ülkemizde yeni tesisler kuruluyor, sektör her geçen gün gelişiyor. Dünya piyasalarında son yıllarda alüminyuma olan talep çok arttı.

Konya metal sektörü Türk ekonomisi açısından ne anlam ifade ediyor? Sektördeki ağırlığımız nedir?

Bu noktada hemen şunu belirtmeliyim: Alüminyum çok stratejik bir metaldir, sanayinin belkemiğidir. Konya'da metal sektörü içinde en gelişmiş olanı alüminyum üretimidir. ETİ ALÜMİNYUM'un Konya'da oluşunun bunda payı oldukça yüksektir. İç piyasada ürün bulabildiğimiz sürece yerli ham metal kullanmayı tercih ediyoruz. Yetişmediği zamanlar ithal ham metal kullanıyoruz. Ürünlerimiz iç ve dış piyasalarda talep buluyor. Yukarıda da belirttiğim gibi alüminyuma olan talep çok yüksek. Bizim şu anda üretimi ile meşgul olduğumuz kurşun üretimi için de birkaç şey söylemek istiyorum. Türkiye'de kurşun rezervi yok. Bu sebeple sektör hurda ile dönüyor. Dünya'daki başlıca kurşun üreticileri Bulgaristan ve Rusya'dır. Konya sanayisinde kurşun üretimi ile ilgilenen bizim dışımızda başka firma yok. Bizim toplam üretimimiz içinde kurşunun payı yüzde 40-50 civarındadır.

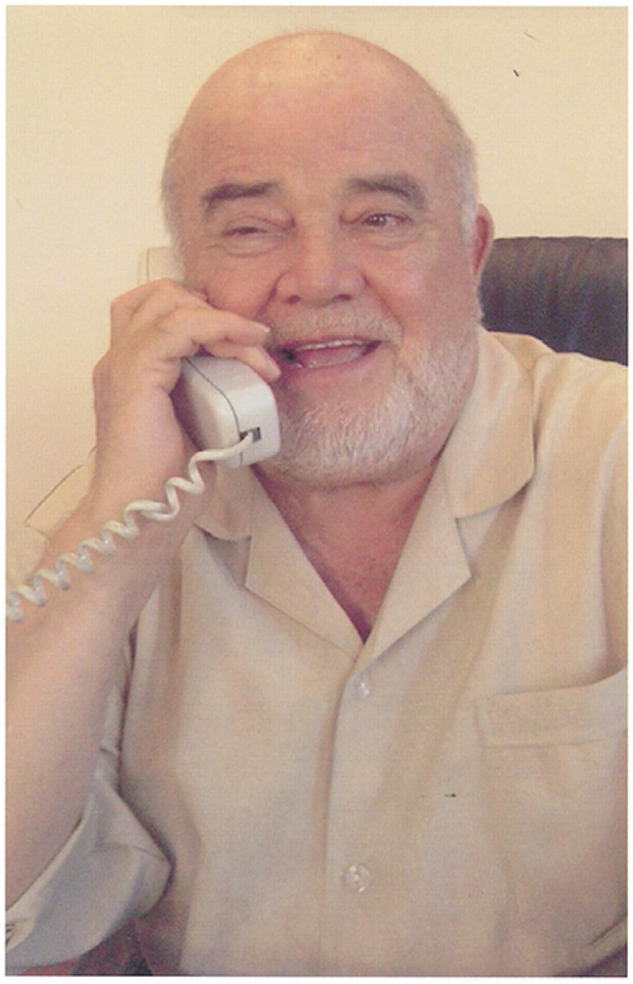

Metal sektöründe rekabet ne düzeydedir? Yurt içi ve yurtdışı yoğunluğu nasıldır?

Her sektörde olduğu gibi bizim sektörümüzde de rekabet var. Bu olağan ve olması gereken bir piyasa kuralıdır. Ancak Konyalı üreticiler olarak bizim en çok rahatsız olduğumuz konu haksız rekabettir. Haksız rekabetten kastım kayıt dışı üretimdir. Özellikle hurdadan geri dönüşüm yapan firmalar kayıt dışı çalışmaktadırlar. Türkiye'de bu konuda devletin denetimleri yetersiz kaldığından, üretimin standartları kontrol edilmediğinden, kayıt dışı çalışan firmalar sebebiyle ciddi bir haksızlığa uğradığımızı düşünüyoruz. Konya'da hurdadan üretim yapan ve kayıt dışı çalışan firma yok, ama maalesef Türkiye'de var. Bunu herkes biliyor. Bu haksızlığın acilen önlenmesi gerekir.

Konya metal sektörünün yaşadığı sorunlar nelerdir?

Bizim sektörümüzde uzun uzun sıralanacak sorunlar yok. Sorunlar birkaç noktada toplanıyor. Öncelikle, metal sektörü gerek riskli olması, gerekse yatırımların fazla sermaye gerektirmesi nedenleri ile çoğu şirket için cazip bir yatırım alanı olmamaktadır. Türkiye'nin son on iki yılda yaşadığı iki büyük kriz (1994 ve 2001) finans gücümüzü büyük ölçüde azaltmıştır. Yatırımın geri dönüşü, piyasa ortalamalarının çok üzerindedir. Eğer yüksek teknolojiye yatırım yaparsanız geri dönüş 10 yılı aşmaktadır. Bu nedenle basit teknolojilerle üretim yapma tercih edilmektedir. Yatırımın finansmanını kapatmamış olan bir firmanın güçlü olması ve dalgalanmalardan etkilenmemesi mümkün değildir. Esasen, metal sektörünün gelişmesi, risk ve sermaye paylaşımı esasına dayalı finansman modelleri uygulanmasına ve bu modellerin başarılı olmasına bağlıdır. Ümid ediyorum ki yakın bir gelecekte sektörde bu tür modeller, birliktelikler oluşacaktır. Diğer bir konu, son zamanlarda metal borsasındaki fiyatların hızlı yükselişi (son 10 ayda fiyatlar yüzde 55 arttı), dövizdeki artışla birleşince piyasalarda ani bir durgunluğa yol açtı. Vadeler uzadı. Bizim ham metal temininde hiçbir zorluğumuz yok, ama bu konu tansiyonu bir anda yükseltiyor. Çözüm istikrardan geçiyor. Bir diğer konu da yurtdışından kalitesiz ve düşük fiyatlı ürün girişinin sınırlandırılması, bu maksatla kalite yeterlik belgesi ve ihtisas gümrüğü mekanizmalarının işlerlik kazandırılmasıdır. Bu konu da devletin acilen alması gereken tedbirler arasındadır. Bir çok sanayi kolunda olduğu gibi metal sektöründe de, sektörün temel girdilerinin,özellikle elektrik enerjisinin fiyatlarının düşürülmesinin sağlanması beklentilerimiz arasındadır.

"Sosyal devlet, sosyal alanda yok"

Tehlikeli sınır: 50 ve üzeri

Engelli, eski hükümlü ve terör mağduru istihdamında yaşanan sorunlar, yasal düzenlemedeki karışıklık ve çözüm önerileri, konunun tarafları değil, paydaşları ile tartışıldı.

Prof. Dr. Abdullah TOPÇUOĞLU
S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölüm Başkanı

Ali GÖKTÜRK
İŞKUR İl Müdürü

Hasan Basri SAYI
Türkiye Sakatlar Konfederasyonu
Murakabe Kurulu Başkanı
Başbakanlık Özürler İdaresi Başkanlığı
Danışma Kurulu Üyesi

Orhan DUR
Avukat

İnan YÜKSEL
MOPİSAN

Hüseyin TOSUNOĞLU
BÜROTİME

Lonca: Dergimizin bu sayısında Engeli, eski hükümlü ve terör mağdurlarının istihdamında yaşanan sorunlar ve getirilebilecek çözüm önerilerini işlemek istiyoruz. Amacımız, konunun paydaşlarının konu ile ilgili yasadıkları sorunlar, bu sorunların altında yatan gerçek nedenler ve uygulanabilecek çözüm önerilerini ortaya çıkarmak. Öncelikle sözü Ali Bey'e verelim. Ali Bey, elimizde bir yasa var. 4857 nolu yasa. Bu yasa nedir? Kısaca açıklayabilir misiniz?

Ali Göktürk: Elimizdeki bu yasa düzeltilmiş şekli ile İş Kanunu'dur. Engelli, eski hükümlü ve terör mağduru olarak adlandırdığımız vatandaşlarımız bu yasa çerçevesinde değerlendiriliyor. Tabi işverenlerimiz de bu yasa ile yükümlüdür. Konumuz ile ilgili olarak kanunu kısaca şöyle açıklayabiliriz: 4857 nol'lu İş Kanunu'nun 30. maddesine göre 50 ve daha fazla işçi çalıştıran Kamu ve Özel işyerleri, her yıl Ocak ayında Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek oranlarda toplam yüzde 6'yı geçmemek üzere 2006 yılı için Kamu işyerlerinde yüzde 4 özürlü, yüzde 2 eski hükümlü; ***Özel işyerlerinde yüzde 3 özürlü, yüzde 1 eski hükümlü ve yüzde 2 terör mağduru çalıştırılmak zorundadır.***

Buna dayalı bir yönetmelik çıkmıştır. Bu Yönetmelik, 50 ve daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde çalıştırılması zorunlu özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru işçilerin niteliklerini, hangi işlerde çalıştırılabileceklerini, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma hükümleri ve mesleğe yöneltilmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları ve denetimi ile bu hükümlere uymayan işveren hakkında yapılacak işlemleri düzenlemektedir.

Yine bu yönetmelikte konumuz ile ilgili bir takım tanımlar getirilmiştir. Buna göre yönetmelik, Bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerindeki engelleri nedeniyle çalışma gücünün en az yüzde 40'ından yoksun olduğu sağlık kurulu raporuyla belgelenenleri, Özürlü; Altı aydan daha uzun süreli hürriyeti bağlayıcı bir suçtan veya ceza süresine bakılmaksızın Devlet Memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giymiş ve cezalarını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tecil edilmiş yahut şartlı salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanları ise Eski Hükümlü olarak tanımlamaktadır.

Engelli kimdir?

Daha önce yasada "yüzde 40 ile yüzde 70 arasında" şeklinde bir ibare vardı. Ama bu zaman zaman sorunlara yol açıyordu. Daha sonra yapılan bir değişiklikle yüzde 40 engeli buluyorsa ve raporunda kesinlik çalışamaz şehri bulunmuyorsa, biz bu kişileri iş arıyor şeklinde kayıt altına alıyoruz.

İnan YÜKSEL: Çalışacak durumda ama yüzde 40 iş göremez durumda olacak değil mi?

Ali Göktürk: Tabi yüzde 39 olsa, yasaya göre sağlam sayılıyor.

İnan YÜKSEL: Yani iş yapabilme gücüne sahip olacak.

Abdullah Topçuoğlu: Mental problemler de dahil değil mi buna.

Ali Göktürk: Elbette. Zaten böyle bir engeli varsa mutlaka raporda belirtilir.

Lonca: Bu rapor nereden alınır acaba?

Ali Göktürk: Bize engelli olarak müracaat eden herkesi, boş bir rapor vesika ile hastaneye sevk ederiz. Bu kişi hastanede heyet raporu alıyor. Engeline göre özel bir muayenenin yanı sıra heyetten rapor alıyor "yüzde 40 iş göremez" olduğuna dair ve bize getiriyor. Biz ancak bu rapordan sonra o kişiyi engelli olarak kaydediyoruz.

Lonca: Konya'da bu şekilde kaç kişi bulunmakta acaba? Yani kaç kişiyi kaydetmiş durumdasınız?

Ali Göktürk: Öncelikle istihdam etmek zorunda olan, yani 50 ve üzeri istihdam sağlayan iş yeri sayımızı vereyim: Kamu iş yeri 35, 204 de özel iş yerimiz var. Toplam 239 iş yerimiz yükümlüdür. Bu işyerlerinde toplam 1318 kişinin çalıştırılması gerekiyor. Halen çalışan özürlü sayısı ise 344 kamu işyerlerinde, bin 37 özel işyerlerinde olmak üzere toplam bin 381 kişi. Açık kontenjanımız ne kadar diye soracak olursanız, ***bu konuda hakikatken Konyamızın duyarlı davrandığını söyleyebiliriz.*** Kamu 38, özelde ise 59 adet açık kontenjanımız var. Kontenjan fazlası istihdam sağlayan iş yerlerimiz de var. Yasanın getirdiği kapsam içinde değil, 50 kişiden az istihdam sağlıyor veya kontenjanı 5 kişi ama 6 kişi, 7 kişi çalıştırıyor. Bunun da bir takım avantajları var. Kontenjan fazlası istihdam durumunda, bu kişilerin primlerinin yüzde 50'sini Hazine karşılıyor. Bu gibi iş yerlerin bu avantajlardan yararlanıyor. Kontenjan fazlası olarak çalışan özürlü sayısı kamuda 24, özelde 137, toplam 161 kişi. Bu arada eski hükümlülerin istihdamı ile ilgili rakamları da vereyim. Eski hükümlü istihdam etmek zorunda olan iş yeri sayısı yine kamuda 35, özelde ise 204, toplam 239. Bu iş yerlerimizin çalıştırmak zorunda olduğu eski hükümlü sayısı toplam 495. Bu rakamın 173'ü kamu, 321 ise özel sektöre ait. Şu an Kamuda 205, özel iş yerlerinde ise 364 eski yükümlü istihdam edilmiş durumda. Eski hükümlü istihdamında da açık kontenjan bulunmaktadır. 20 kamu, 37 özel iş yerleri olmak üzere eski hükümlü açık kontenjan toplam 57 kişidir.

İl müdürlüğümüze bu yılın ilk 6 ayı içerisinde 370 kişi özürlü, 98 kişi de eski hükümlü olarak başvurmuştur. Bu başvuruların işe yerleştirilme durumu ise, yine ilk 6 ay için özürlü sayısı 371 kişi, eski hükümlü ise 153 kişi.

Lonca: Baş vuran özürlü sayısı 370, ama işe yerleştirilen özürlü sayısı 371.

Ali Göktürk: Efendim bize kayıtlı iş arayan özürlü sayısı 2 bin 2. Bu rakamları kümülatif olarak değerlendirmek gerekir. 659 kişi de eski hükümlü olarak kayıtlı ve aktifte iş bekliyor. Bize kayıt yaptıran kişilerin 2 yıl süresi bulunmakta. Bu 2 yıl boyunca, hiç arayıp sormazsa, kayıt yenilemezse, aktiften pasife alıyoruz.

Kavram karmaşası

Lonca: Hasan Basri Bey şu an yüklenmiş olduğunuz görevler dolayısıyla siz nasıl görüyorsunuz bu durumu?

Hasan Basri Sayı: Teşekkür ederim. Öncelikle konuya makro açıdan bakmak ve değerlendirmek gerekir. Dünyanın var olduğu andan itibaren, sakat veya engelli dediğimiz, duygusal veya bedensel, toplum içinde irite edici davranışlarıyla huzursuzluk yaratan insanlar çıkmış. Bunlara önceden sakat deniliyordu. Daha sonra bir kavram karmaşası ortaya çıktı. Engelli denildi, özürlü denildi, kimi handikaplı dedi. Netice de engelli kavramına sığınır hale geldik. Dünya, insanlık yok oluncaya kadar engelli dediğimiz insanlar var olacaktır. Zira göstergeler, çağdaşlaşan dünyaya rağmen, teknolojinin hızla ilerlemesine rağmen yeni tip sakatlıkların ortaya çıktığını göstermektedir. Bunlardan bir tanesi, özellikle Batı'nın sorun olarak gördüğü yaşlılığa bağlı sakatlılıklar. Yani yaşlılığın getirdiği, çok yaşamının getirdiği yeni handikaplar ortaya çıkmaya başladılar. Sosyal devlet içerisinde insanların imkanlardan eşit faydalanabilme, azami yaşam standardını yakalayabilme şansını verme zorunluluğu getirilmiş. Bunun için de çeşitli uygulamalar yapılıyor. Bizim de bunları yapabilmek için öncelikle yol haritamıza bakmamız gerekiyor.

Engelli sayısı şaşırtıcı

Ülkemizde ne kadar engelli var? Bu sorunla iç içe olan insan sayısı nedir? Bu güne kadar sağlıklı bir tarama yapılmamıştır. Sadece 2002 yılında, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığının, Devlet İstatistik Enstitüsü'ne müracaatı ile, kısmi tarama metodu ile, kısmi bölgesel taramalar ile bir istatistiki veri tabanına ulaşıldı. Bu veri tabanında 8 milyon 600 bin bireyin engelli olduğu tespit edildi. Bu büyük bir rakamdı. Biz bu rakamı beklemiyorduk. Biz 3 milyonlar, 5 milyonlar ile konuşuyorduk. Devletin kendisi de aynı şeyi söylüyordu. Sağlıklı bir veri tabanı yoktu. İlk defa sağlıklı rakamlara ulaştık. Bu istatistiki tabanda ne kadarı ağır, ne kadar çalışamaz, ne kadarı çift sakatlı, ne kadarı sakatlığı olmasına rağmen çalışabilir, üretebilir olduğu ortaya kondu. Burada yeni bir problem ortaya çıktı. Az önce Müdürüm de söyledi, biz sakatlığı tanımlarken yüzde 40 gibi, sağlıkla alakalı, yani medikal bir tanımlama ile derecelendirme yapıyorduk. Şimdi görme engelli bir kişi çift gözü engelli ise yüzde 100 sakat. Şimdi yüzde 100 verimsiz mi, yüzde 100 iş göremez mi, yüzde 100 sağlık sakatı mı? Şimdi Batı şöyle bir tanımlama yapıyor: Adam piyanist, geçimini piyano icra ederek sağlıyor. Bu kişinin bir parmağının sakatlandığını düşünün. Ben, devletimin getirdiği ölçülere bakıyorum, yüzde 5. Sakat mı, sağlam mı? Bu kişinin içtimai hayatını tekamül etmiş bir unsur yıkılmıştır. O yaştan sonra yeniden inkişaf edemeyecek, iş bulamayacak... Bu kişinin içtimai hayatı bitti. Ekonomik kazanç sağlayamayacaktır çünkü.

Toplumun zencisi, engelliler

Kanun çok güzel çıktı. 1475 Sayılı İş Kanunun ilgili hükmü Süleyman Demirel döneminde çıktı ve yürürlüğe kondu. Pek çok arkadaşımız da istifade etti. Şimdi burada ben biraz da şeytanın avukatlığını yapacağım. Biz engelliler, sosyologların tanımladığı gibi ötekileşen bizler, toplumun biraz zencisi, biraz duygu sömürücüsü, ara sıra da cevherler çıkartan bir grubuz. Biz diyoruz ki "Sanayiciler bizi alsın, çalıştırsın". Hepimiz devlet kapısına gitmek istiyoruz. Çünkü orada bizim için müthiş güvenceler var. Emekli olma şansımız var, kar yağdığında gelmeme şansımız var, doktora gidip rapor alıp kaytarma şansımız var. Var da var. Herkes kullanmaz ama var bunlar. Dedik ya şeytanın avukatlığını yapıyoruz. ***Devlet, neden sanayicimiz, iş verenimizi, Cemiyet-i Hayriye olarak telakki ediyor?*** Neden bunları yoklaştırıyor, cezai müeyyideler uyguluyor? Neden kendisinin, kamunun cezalarını 2008 kadar Bütçe Ek

Genelgeleri ile tehir ediyor? Demek ki kanunla da çözülemiyor sorunlar. Bu mükemmel kanun, fedakar, liyakatli devlet görevlileriyle Konya'da en yüksek verimi sağlıyor. Ama tüm Türkiye'de durum böyle değil.

Vâka, eğitim ve kültür seviyemiz arttıkça biz engelliler şu soruyu sormaya başlıyoruz: "Neden devlet bize her şeyi hazırlıyor? Bizim aklımız fikrimiz, irademiz yok mu?" Batı'daki engelli arkadaşlarımız böyle düşünüyor. Bıkmışlar devletin her şeyi hazır etmesinden. Arabayı alıyorlar ama mutlu olamıyorlar. İş buluyorlar ama mutlu olamıyorlar. Devlet maaş bağlıyor ama mutlu olamıyorlar. Diyorlar ki "Bize danışılmadı, her şey hazır geldi". Naçizane bizim de katıldığımız Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın toplantılarında şöyle bir şeye karar verdik: "Yasa koyucuya sunacağımız teklifte, ayrımcılıkla mücadele edilmesini isteyelim". Meclisimiz de Avrupa Müktesebatına uygun olarak ayrımcılıkla mücadele maddesini geçirdi. Böylece hukukçularımıza yeni bir iştigal alanı çıkmış oldu. Bir iş ilanı var. Ama diyor ki "Gözü şaşı olma-yacak". Ben de avukatıma gideceğim ve ayrımcılıkla mücadele maddesi gereği büyük tazminat davası açabileceğim. Bu eğitim ile daha da yaygınlaşacak, bizim umut kapımız bu.

İdari para cezaları uygulandı. Geçen sene 5 trilyonun üzerinde bir para birikti fonda. Bizim derneklerimizin hiç biri proje götüremedi. Çünkü bilgisiz insanlar. Bunlar da kendilerini restore edecek. Artık bize müracaat eden insanı iş bulması için Ali Beye, Veli Beye yönlendirmeyeceğiz, kalifiye kazan diyeceğiz. Hiçbir şey bilmeyen insan, hiçbir şey yapamaz. ***Ne sanayicimize yük-leneceğiz: 2 çalıştırıyorsan 5 çalıştır. Ne kamu yöneticisine yükleneceğiz: İş bul. Ne de eğitimsiz, kalifiyesi olmayana gözümüzü dikip bakacağız.*** Devlet de şu gerçeği görecek: İşi olmayana 2022 ile para veriyor musun? Evet. Sosyal güvencesi olmayana Yeşil kart veriyor musun? Evet. Bunların milli gelire yükü nedir? Bunun yerine ben hangi teşvikleri getirebilirim? Sanayicime ceza yerine, yüzde 2 kontenjanın üstüne, yüzde 50 indirim yerine, Batı'da olduğu gibi şu şu şu alanlarda iş yaparsan, şu kadar engelli çalıştırırsan, şu kadar vergi indirimi olacak. Yani "Korumalı İş yerleri" gelecek. Bizim de önerimiz buydu.

Sosyal alan içinde olmayan Sosyal devlet

Lonca: Abdullah Bey, cidden engelliler toplumun zencisi mi?

Abdullah Topçuoğlu: Türkiye Cumhuriyeti Devleti, anayasasında kendisini sosyal devlet olarak tanımlamıştır. Sosyal devlet kısaca, toplumun her kesimin problemleriyle ilgilenen, bu alanda düzenlemeler yapan ve herkesime sahip çıkan devlet anlamına geliyor. Hukuki zeminde sosyal devlet olmanın gereği yerine getiriliyor. Ancak pratiğe

bakıldığında devletin, sosyal devlet olarak yaptığı tüm düzenlemelerde kendisini dışarıda bıraktığı görülüyor. Tamamen insani bir konu olan bu düzenlemede de devlet ilk kez özürlü ve eski hükümlüleri bu kadar memnun etmiş, tercüman olmuştur. Ancak yine kendisini sosyal alanın dışında bırakmıştır. Öte yandan devlet kendisini bu alanın

dışında bıraktığı için bir diğer soruna da yol açıyor. O da çok farklı psikolojik süreçlerden gelen engelli, eski hükümlü ve terör mağdurlarını aynı kefeye koymak. Tüm bu gruplarının ayrı ayrı değerlendirilmeleri gerekir. Ortak tek yönleri ise sosyolojik tabir ile toplumda damgalanmış olmalarıdır. Ancak bu damgalanmada, sözgelimi engelliler, duygusal olarak, acınarak dışta bırakılırken, eski hükümlüler ise uzak durulması gereken, tırnak içinde tehlikeli olarak damgalanıyorlar. Hasan Basri Bey'in de az önce söylediği gibi dünya kurulduğundan günden bu yana var olan ve var olacak özürlüler grubu, damgalanmaları nedeni ile dışarıda bırakılıyor ve bu nedenle de kendilerini "zenci" olarak algılıyorlar. Bu tamamen bir algılamadır. Bekli bu yasanın getirdiği ve bundan sonra getireceği en önemli husus bu algılamayı ortadan kaldırma çabasıdır. Ancak yasa bu haliyle bu algılamayı ortadan kaldıramaz. Çünkü bu algılamayı ortadan kaldırmak yasa işi değildir. Pratik işidir, uygulama işidir. Bunun için de engelilerin, eski hükümlülerin kendilerini damgalanmış, dışlanmış hissetmemeleri için devletin bizatihi uygulamanın içinde olması gerekir. Çünkü devlete düşen önemli görevler vardır.

"Ben engelliyim çalışamam"

Bu yılın başında, İstanbul'da dar bir bölgede bir belediyenin sponsorluğunda 2 bin engelliye bir anket uygulandı. Elde edilen sonuçlara göre özellikle zihinsel ve bedensel engellilerin çalışma hayatı içinde olmak istemedikleri gözlendi. Engelinin kendisi istese bile, ailesi buna çok sıcak bakmadığı ortaya çıktı. Çalışma arzusu içinde olan engellilerin ise neredeyse tamamı bedensel engellilerden oluşmuştu. Engel derecesi yüksek olanlar ise "Ben çalışamam" gerekçesi ile çalışma fikrinden uzak durduğu saptandı. Ancak engellilerin çok az bir bölümü, kimdi onlar?, İlkokul sonrası eğitim almış olanlarda çalışma isteği yüksek çıkmıştı. Diğer bir nokta da yoksul ailelerde, yani dıştan destek ile yaşamını sürdüren ailelerdeki engellilerin, daha fazla çalışma isteği içinde olması beklenirken tam tersi çıkmış. Yani yoksul ailelerdeki engelliler de çalışmak istemiyor. Engellilerin yaklaşık 2/3'ü şu halleriyle çalışma yaşantısına girdiklerinde başarılı olamayacaklarını ifade etmiş, mutlaka bilgisini, becerisini artıracak bir kursa, eğitime ihtiyaç duyduklarını söylemişler.

Sadece 50 ve üzeri işçi çalıştıranlar

Lonca: Orhan Bey bir dosya ile gelmiş. Orhan Bey nedir acaba o dosya?

Orhan Gür: Efendim bu dosyaya gelmeden önce, hukukçu olmam nedeniyle engelli, eski hükümlü ve terör mağdurlarına ilişkin yasa ve yönetmelikler neden çıkmış, istenilen sonuçlar elde edilebilmiş mi? gibi konulara kısaca değinmek istiyorum. Efendim Anayasamızın 61. maddesinin 2. fıkrası devletimize şöyle bir yükümlülük yüklüyor: "Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır". Bu maddeyi ele aldığımızda sadece engellilerden bahsedildiğini, eski hükümlü ve terör

mağdurlarından söz edilmediğini görürüz. Her ne hikmetse yasa koyucu iş kanunumuzun 30. maddesini düzenlerken, sosyal devlet olma sorumluluğu gereği eski hükümlü ve terör mağdurlarını da eklemiştir. Yasa yüzde 6 oranında engelli, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma yükümlülüğünü 50 ve üzeri işçi çalıştıranlara getirmiş. Ancak yükümlülük aslında devlette. Anayasamızda konuyla ilgili olarak "devlet.. tedbirler alır" diyor. Özel sektör de elini taşın altına soksun, hem de seve seve soksun. Ancak burada yükümlülüğü sadece 50 ve üzeri istihdam sağlayanlara yüklemek, sanırım üzerinde bir az düşünülmesi gereken bir konu. Herhalde yasa koyucu 50 ve üzeri işçi çalıştıran işverenlerin daha güçlü olduğunu düşünüyor. 5 işçi çalıştıran bir işveren de pekala 1 engelliyi istihdam edebilir. Daha sonra yüzde 3 özürlü, 1 eski hükümlü, 1 terör mağduru ve yüzde 1 isniyatife bırakılan oran, yüzde 3 özürlü, yüzde 1 eski hükümlü, yüzde 2 terör mağduru olarak değiştiril-

miştir. Bu durum işverene rahatlama sağlamıştır. Çünkü terör mağdurlarını devlet istihdam ediyor, bu nedenle de işverene bu anlamda bir rahatlama sağlanmış oldu. Zaten İş Kanunu'nun 101 maddesine göre özürlü ve eski hükümlü istihdam etmeyen işyerlerine ceza uygulanıyor. Yani terör mağdurları çalıştırılmadığı zaman ceza uygulanmıyor ve toplam oran yüzde 4'e düşüyor.

Hasan Basri Sayı: Acıma duygunuz uyandı değil mi?

Hüseyin Tosunoğlu: Elbette acıma duygumuz var.

Hasan Basri Sayı: Ama bakın bu duygu, toplumdaki engellileri rahatsız ediyor. Ben yolda yürürken düştüğümde, birisi bana yardım etmek isterse ben reddederim. Benim ihtiyacım varsa ben yardım edilmesini isterim.

Acımak ???

Lonca: Hüseyin Bey, sohbetimiz başladığından bu yana, yasanın bir gereklilik ve süreç olduğu, yasa ve yaptırımla bir yerlere varılmayacağı konuşuldu. Siz bir işveren olarak size böyle bir müracaat olduğunda nasıl bakıyorsunuz?

Hüseyin Tosunoğlu: Öncelikle Hasan Basri Bey'in özürlülerin toplumun zencisi olduğu yönündeki sözlerine katılmadığını ifade etmek istiyorum. Özellikle bizim toplumumuzda böyle bir anlayışın olmadığına inanıyorum.

Hasan Basri Sayı: Başta söyledim, şeytanın avukatlığını yapıyorum.

Hüseyin Tosunoğlu: Şeytanın avukatlığını yapmayın. Bu beni rahatsız etti.

Bakın çok basit bir örnek vermek isterim. Yolda yürüyen bir görme engelliye yardım etmek istediğimizde, çok hafif bir biçimde koluna dokunuruz ve ona "Yardım edeyim mi?" diye sormayız. Onun yardıma ihtiyacı varsa, bizim elimizi tutar. Biz acıma duygusunu böyle değerlendiriyoruz.

İşveren teşvik edilmeli, özendirilmeli

Hüseyin Tosunoğlu: Genelde böyle mi görülüyor, yoksa şahsi olarak siz böyle mi değerlendiriyorsunuz?

Ali Göktürk: Konfederasyon olarak da böyle düşünüyorlar. Yasanın işverenleri, engelli çalıştırması yönünde zorlamasını istemiyorlar. Biz kurum olarak uygulamanın içinde olduğumuz için tüm sorunlarla karşı karşıya kalıyoruz.

Hasan Bey'in ifadesi gerçekten doğru. Öte yandan bir de vicdan meselesi var. Kimisi "Beni enterese etmez" derken, neredeyse tamama yakını "Hemen" diyor. Hatta bazıları yükümlülüğü olmadığı halde özürlü ve eski hükümlü çalıştırıyor. Gerçekten de işverenin bu anlamda zorlanması düşündürücüdür. Madem bu devletin görevidir, devletimiz de çeşitli Avrupa devletlerinin yaptığı gibi bu anlamda işverenimizi teşvik edebilir, özendirebilir. Bu sonuçta vicdani bir olaydır. ***Vicdani olanı zorla, yaptırımla, ceza ile sağlamaya çalışmak her halde çok sağlıklı olmuyor.*** Bakın ne güzel konunun tarafları bunda uzlaşabiliyor, anlaşabiliyoruz. Yani çözümü sadece işverenden, hatta 50 ve üzeri kişi çalıştıran işverenden beklemek sorunu çözmüyor.

Hüseyin Tosunoğlu: Bakın o zaman işveren de ne yapıyor? İş yerinde 49 kişi istihdam ediyor, 2. bir işyeri,şirket kurmuş gibi gösteriyor.

İnan Yüksel: Bunlar bir gerçek. Devlet buna zorluyor. Biz işverenler, sanayiciler bunu yapmak istemiyoruz. Ama ....

Hasan Basri Sayı: Derneğimizde görevli olduğum sırada yaşadığım iki örneği aktarmak istiyorum. Bir tekstil alanında faaliyet gösteren bir sanayicimiz beni arayarak, overlockcu engelli bayan işçi bulmamı istedi. Sayı da vermedi. Kaçta olursa çalıştıracağını söyledi. O güne kadar aldığı sağlıklı işçilerden verim alamamış. Ancak yasa gereği işe aldığı iki engelli bayan işçi, "Biz bu işi zar bulduk, aman işimizden olmayalım" diye canla başla çalışmış, izin almamış. İşveren de çok memnun kalmış. Kaç tane bulursan gönder, çalıştıracağım diyor. Diğer örnek, bir sanayicimiz de "Bana iki tane sakat bul. İşe gelmesinler. Ben sigortalarını yatıracağım. Allah rızası için" dedi.

Hüseyin Tosunoğlu: Biliyorsunuz bu teklif edilenin de getirdiği, getireceği sıkıntılar var.

Hasan Basri Sayı: Biliyorum. Ben sadece yaşadığımı anlatıyorum. Bakın işte "zorla bir şey olmaz" benim de söylemek istediğim bu. Birinci örnekte verdiğim gibi siz işverenlerimizi gönüllü olarak istihdam etmeye yönlendirelim. Ama eğitimle, ama uyumla, ama rehabilitasyonla. Ticaret erbabı para kazanacaktır. ***Kendisine faydalı olmayan kişiyi, kimse çalıştırmak istemez.*** Ben o nedenle konuşmanın başında Cemiyet-i Hayriye dedim.

Lonca: Hüseyin bey, engelli, eski hükümlü istihdamında ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz acaba?

Hüseyin Tosunoğlu: Bizim işimiz ağırdır. Biz yasal mecburiyetten engelli çalıştırıyoruz. Bu nedenle de ağır olmayan işleri veriyoruz engelli işçilerimize. Eğer ben engelli işçilerimi, üretimde çalıştırsam, iş güvenliğini sağlayamam.

Hasan Basri Sayı: İster istemez iş barışı da bozulacak. Ücretler farklı olacak.

Hüseyin Tosunoğlu: Tabi. O da ayrı bir konu. Ancak iş güvenliği hepsinden önce geliyor.

İnan YÜKSEL: Ancak temizlik gibi ağır olmayan, ileri güvenlik gerektirmeyen işleri veriyoruz.

Selcen

Boya

rengi tabiattan,
zevki ustadan...

Su bazlı iç cephe boyaları • Endüstriyel boyalar
Su bazlı dış cephe boyaları • Ahşap koruyucular
Solvent bazlı boyalar • Tiner çeşitleri

Merkez : Şükran Mah. Eşrefoğlu Sk. No:9 Konya • Tel: 0.332.353 4459 • Fax :0.332.353 3787
Fabrika : 3. Organize San. 18 Nolu Sk. No:3 Konya • Tel : 0.332.239 1141 (pbx) • Fax:0.332.239 1146
www.selcenboya.com • selcenboya@selcenboya.com

Hasan Basri Sayı: Bir şey sorabilir miyim? Görülmeyen sakatlık olsa yapıyorsunuz? Örneğin sara hastası olsa. Adam kör değil, topal değil. Siz sağlam diye aldınız. Adam çalışırken düşse, ölse. Ne yaparsınız?

İnan YÜKSEL: Biz devlete güvenerek, inanarak, hastanelerden rapor istiyoruz.

Hasan Basri Sayı: Bakın bu da bir başka sorun. O kadar çok sahte sakatımız var ki. O kadar çok sahte raporlu sakat müracaatı oluyor ki.

İnan YÜKSEL: O zaman mesulü devlettir, biz değiliz.

Hasan Basri Sayı: Ben Devlet Personel Başkanlığı'nın görevlendirmesiyle Konfederasyon adına komisyonlara giriyorum. Karşılaştığımızın en az yüzde 10'u sahte sakat. Adam Adıyaman'dan rapor alıp geliyor, psikolojik rahatsızlığım var diye. Sırf engellinin kullanacağı bir kadroya girmek için. Sahte sakat olduğu gibi, sakatlığını gizleyen, kamufle eden insanlar da var.

Hüseyin Tosunoğlu: Hep engellileri konuştuk ama bir de eski hükümlüler var. Bir eski hükümlü iş başvurusu için geldi. Ben korktum adamdan, konuşması, duruşu, tavrı. İşe alamadık. Bakın bütün sanayiciler şuna hazır: ***Maaşını verelim, sigortasını yatıralım,*** ama işe gelmesin. Bizim için çok daha iyi. Buna da yapamıyoruz. Zorunluluklarımız var. Şunu da belirtmekte fayda var: İyi olan, pişmanlık duyan, çalışan eski hükümlüleri alıyoruz. Bunda hiçbir sıkıntı yok. Ama diğerleri çok sorun oluyor. İşe gelmese. İşe gelmediğinde başına bir şey gelse, bir başka suç işlese sorumlusu sensin. Bunun altından kalkamayız. Aynı şey özürlüler için de geçerli. Çözüm; "O zorunlu", "Bu zorunlu", "Şu yasak" ile sağlanmaz. Yasaktan, zorunluluktan ziyade teşvik edici olunmalı. Böylece hem iş veren engelli istihdamı için istekli olur, hem de yasal, meşru olmayan yollara, yöntemlere sapmamış olur. Eski hükümlüler için neler yapılabilir? Örneğin kahvehane, birahane gibi yerlerde hizmet sektöründe istihdam edilebilirler. Zaten birçoğu burada çalışıyor. Ama sigortası yok, sosyal güvencesi yok. Devlet, sigorta primlerini kendisi ödeyebilir. Böylece hem eski hükümlüyü, hem iş yerini kayıt altına almış olur.

Hasan Basri Sayı: Korumalı iş yerleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ali Göktürk: Korumalı iş yerleri yasası çıktı. Ancak yönetmeliğinin hazırlanmasını bekliyoruz. Korumalı iş yeri, bir nevi sürekli konuştuğumuz teşvik. Yönetmelik çıkmadan konuşmak pek doğru olmaz. Ama yasa itibariyle çok güzel, beklediğimiz bir düzenlemeydi.

Hasan Basri Sayı: İki yönlü bir uygulama. Bir yönüyle işyerlerinde koruma alanı oluşturulacak, diğer yönüyle de kooperatifleşme teşvik edilecek. Teşviki, vergilendirmesi özel olacak. Öte yandan ürünün pazarlanmasını garantileyecek. Ancak bu yasa, iş verenlerimiz arasında haksız rekabete yol açtığı için eleştirilebilir.

Konu iş hukuku, Dava Ağır Ceza'da

Ali Göktürk: Zaten yönetmeliğin gecikmesinin bir nedeni de bu.

Orhan Dur: Az önce bir dosyadan bahsettiniz. Bu dosya belki bu kanunun ilk mağdurlarından olan MOPİSAN ile ilgilidir. Bakın iş verenlerin ve hukukçular olarak bizim sıkıntımız şu, konuşmakta olduğumuz kanun dışında bir başka kanun daha çıktı: Kabahatler Kanunu. Kabahatler Kanunu'nun 2. Maddesinde deniliyor ki: "Kesilen idari para cezaları diğer özel kanunlarda da yer almış olsa dahi bu kanun çerçevesinde işlem görür". Bakın bu da bir soruna yol açtı. Örneğin, trafik cezasına, kapalı yerlerde sigara içildiği zaman verilen bir cezaya biz nerede itiraz ediyoruz? Kabahatler Kanunu'na göre Sulh Ceza Mahkemelerinde itiraz ediyoruz. Bunlar normal şeyler. Ancak normal olmayan nedir biliyor musunuz? Siz İş Hukuku gibi özel uzmanlık gerektiren konularda, İş hukuku ile ilgisi olmayan, kararlarında hiç İş Hukuku'nu kullanma ihtiyacı hissetmeyen, bir Sulh Ceza Mahkemesi Hakimi önüne itirazla bu meseleyi götürüyorsunuz. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararlarına itirazları da Yargıtay'a değil, yine Kabahatler Kanunu'na göre Ağır Ceza Mahkemeleri'ne götürüyorsunuz. Biliyorsunuz Ağır Ceza Mahkemeleri de adam öldürme gibi, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kapatıldıktan sonra cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak gibi ağır suçlara bakıyor. Zaten bu mahkemelerin yükü ağır, buralarda üçlere, dörtlere kadar dava görülüyor. Biz bu dosyayı Ağır Ceza Mahkemesi'ne götürdük, itiraz ettik. Sulh Ceza Mahkemesi, İş Hukuku kullanmadığı için, derinlemesine bir uzmanlık alanı olmadığı için, ki biz bu durumu gayet normal karşılıyoruz, bu mahkememiz, Kabahatler Kanunu'nda yer alan basit kabahatlere bakan bir mahkememizdir. Şimdi hakaret gibi, sövme gibi basit cezalara bakan bir Mahkemeye, 300 milyar gibi, 500 milyar gibi büyük meblağlardaki cezaları getir-diğiniz zaman, Devletçi bir mantık ortaya çıkıyor: "Nasıl olsa devlet bizim Devletimiz. İş Kur da bizim kurumumuz. Ceza da kesilmiş. Adam da özürlüyü, eski hükümlüyü çalıştırsaydı. Para da devlete gidiyor". Bu durumda, siz, tabir-i caizse "Ağzınızla kuş da tutsanız", ***haklı da olsanız bir sonuca gidemiyorsunuz.*** Neden bir sonuca gidemiyorsunuz? Çünkü Kanunu hazırlayan kişiler "diğer özel kanunlarda yer almış olsa dahi" derken İş Kanunu gibi özel ihtisas isteyen alanları düşünmemiş, gözünden kaçmış olabilir. Bu konular uzmanlık alanları olmadıkları için Sulh Ceza ve Ağır Ceza Mahkemelerimizi de sıkıntıya sokabilir. Bu gibi konular, bu gibi davalar, özel ihtisas alanı olan İş Mahkemeleri'nin sorumluluk alanına girmesi gerekir. Bu noktada bizlerin yasa koyucuyu uyarmamız, bu gibi konularda özel uzmanlık alanı olan mahkemelerin yetki ve sorumluluk almasını sağlamamız gerekir.

Lonca: İnan Bey, siz Ağır Cezalık olmuşsunuz? Nedir acaba bu dava konusu?

İnan Yüksel: Dokuz tane adam öldürdük.

Al parayı, gözüme gözükme

Orhan Dur: İşin şakası bir tarafa. Şimdi biz Sanayi Odası'nın avukatları olarak, iş verene yakın bir pozisyonumuz var. Ama samimi olarak söyleyeyim, biz İş Kur ile

KONEKS®

piston. gömlek. segman

toplam kalite, tam güven.

www.koneks.com.tr
koneks@koneks.com.tr

Fabrika
3. Organize Sanayii Bölgesi
T. Ziyaeddin Cad. No : 5
Selçuklu KONYA/TÜRKİYE
Tel : +90.332.239 0800 (pbx)
Fax : +90.332.239 0615 - 16

İstanbul Ofis
İnkilap Caddesi
No:22 Aksaray
İSTANBUL / TÜRKİYE
Tel : +90.212.584 1760-61-62
Fax: +90.212.584 1763

KS KONEKS SEGMAN

TÜV CERT EN ISO 9001:2000

konuşuyoruz, Sanayi Bakanımız Sayın Ali Coşkun geldiğinde onunla da konuştuk. Sanayicilerimiz burada. Tamam devletimizin sosyal devlet olarak, 61. maddeden kaynaklanan sorumlulukları var. Yasa da çıkmış. Az önce Hasan Basri Bey dedi ki "Overlockçu istediler". Tamam bu işte, özürlüler çok verimli olabilir. Ama, örneğin bizim müvekkilimiz MOPİSAN 500 tane işçi istihdam ediyor. Mesela döküm bölümü var. Burada 750 Co'de çalışılıyor. Bu gibi yerlerde işçi istihdam edelim, para kazandıralım derken, o kişinin hayatına mal olabilecek sonuçlar doğabilir. Şimdi 500 kişi istihdam ediyoruz diye, yüzde 5'i, 25 özürlü veya eski hükümlüyü büroya alsak, büro, idari bölüm iflas eder. Bu kanun yapılırken, 50 kişi istihdam etme sınırı gibi, anlaşılması güç kriterler getirmek yerine, iş yerlerine göre bir düzenleme yapılsaydı, çok daha verimli olurdu. O zaman o iş yerinde, o işçiyi çalıştıran iş veren de memnun olacaktı. Kimi teşvikler getirilse, özürlü ve eski hükümlü istihdam eden iş veren hem daha çok kazanacak, vergi muafiyetini ona göre alacak, hem de sosyal sorumluluğunu yerine getirecek. Burada sosyal sorumluluk; sadece engelliye veya özürlüye "Al kardeşim sana para, gözüme gözükme" değil, onları aynı zamanda rehabilite etmeyi gerektiriyor. Yani o engelliyi veya eski hükümlüyü o sosyal, ekonomik çevrenin içinde tutmayı. Devletler, sosyal devletler gücünü iş verenlerden alır. İş veren ne kadar güçlü ise sosyal devlet de o kadar güçlüdür. Biliyorsunuz devletler küçülüyor, özel sektör büyüyor. Dolayısıyla devlet, bu sosyal sorumluluğu yerine getirirken, yükü sadece 50 ve üzeri işçi çalıştıran işverene yüklemek yerine, hep beraber çözüm getirmemizi sağlamalıdır. Çünkü bu iş verenlerimiz hem istihdam ederek, hem üreterek, hem de ihraç ederek devletimize gelir, topluma da yarar sağlıyorlar. Bu nedenle de bu kişilere, özellikle de dünya ile rekabet eden, edebilen kişilere destek olmamız gerekir. Sorumlulukları bu kişilerin sırtına sararak, hem de ucube bir şekilde sararak, sorumluluktan kurtulmamız, sıyrılmamız yanlıştır.

Adil ve uygulanabilir bir yasa

Lonca: Bunun için yasanın veya yasaların nasıl olması gerekir acaba?

Orhan Dur: Bunun için yasanın getirdiklerinin adil olması, tüm taraflara adil bir biçimde dağılması ve en önemlisi de yasanın uygulanabilir olması gerekir. Yasa koyucunun yasayı çıkartmadan önce, hazırlık aşamasındayken iş kollarını gezmesi, çalışma ve üretim koşullarını görmesi, öğrenmesi, bunları dikkate alması gerekir. Öte yandan, Hasan Basri Bey'in de söylediği gibi özellikle engelli vatandaşlarımızın kalifiye olması gerekir. Eğitim alması gerekir. Hasan Basri Bey çok güzel söyledi "Hiçbirşey bilmeyen, hiçbir şey yapamaz", "her şeyi yapabileceğini söyleyen, hiçbir şey yapamaz". Abdullah Hocamız da söyledi eğitim artıkça, çalışma isteği de artıyor. Aksi halde her şey Devlet'ten bekleniyor. Devlet de 50 ve üzeri istihdam sağlayan iş verene yönlendiriyor.

Lonca: İki değerli sanayicimiz var burada. Cevap vermezseniz saygı duyarız bu soruya. Acaba hangi suçu işlemiş eski hükümlüyü istihdam etmek istersiniz?

İnan Yüksel: Namus. Namusu için suç işlemiş eski hükümlüleri alabiliriz. Tecavüz mahkumunu kesinlikle almayız.

Abdullah Topçuoğlu: Namussuzluk suçunu değil, namus suçu işlemiş olanlar tercih ediliyor.

Ali Göktürk: İş verenlerimizin tümü, kız kaçırma ve adam yaralama suçları başta olmak üzere "Aman Müdür, öyle adam varsa gönder çalıştıralım" derler. Ama maalesef elimizde hiç kalmadı artık.

Abdullah Topçuoğlu: İnan Bey, özürlü istihdamına baktığınızda verimliliklerinden memnun musunuz?

İnan Yüksel: Çok düşük.

Abdullah Topçuoğlu: Daha önceden belli becerisi, tecrübesi olan geliyor mu acaba?

İnan Yüksel: Biz eski hükümlüleri bu şekilde alıyoruz zaten.

Abdullah Topçuoğlu: Eski hükümlü değil, engelli?

İnan Yüksel: Hükümlü, özürlü, biz bu şekilde arıyoruz ve alıyoruz. Ama bize baş vuranların hepsi maşa başı, büro işi istiyor. Şimdi zaten 30-40 kadar idari personelimiz var. 30-40 masa koyacak kadar bir idari bölümümüz var. Şimdi bir 30 tane daha masa koyacaksın. Bu sefer de yeni, daha büyük idari bina gerekecek. Nereye sığdıracaksınız masa başında oturmak isteyen özürlü ve eski hükümlüyü? Öte yandan verim almak zor bu işçilerden. Hasan Basri Bey'in söylediği gibi biraz nazlı oluyorlar.

Hasan Basri Sayı: Affedersiniz. Sadece nazlı değiller. Onlara uygun tuvalet yapacaksınız. Ulaşılabilirliği ayarlayacaksınız. Organize Sanayi Bölgesi'nde iseniz, Konya'nın kış koşullarında, telefonu kaldırıp "Patron ben gelmiyorum, gelemiyorum" diyecek. Bunlar gerçek. Tabi bunları işverenler nezaket gösterdikleri için söyleyemiyorlar.

Lonca: Peki eski hükümlüler ile ilgili verimlilik nasıl? Diğer çalışanlarla uyum sağlıyorlar mı?

İnan Yüksel: Bir defa eski hükümlüler engelli değil, sağlam. Diğer personelle de uyum sağlıyorlar. Bizimle çalışan böyle arkadaşlar var. Sisteme uyum sağlamak zorundalar. Engellilere oranla, eski hükümlüler daha iyi.

Herkes işitme engellileri sever

Hasan Basri Sayı: İşitme engellileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

İnan Yüksel: İşitme engelli olup, 6-7 yıldır bizimle çalışan bir arkadaşımız var. Ne dersen değil, neyi işaret edersen onu yapıyor. O kadar memnunuz ki, "Aynı fabrikanın başka ürünü var mı?" diye sordum.

Hasan Basri Sayı: Bakın Hocam, Sayın işveren, işitme engellileri, engelli olarak görmüyor. Bu da iş verenin bile ayrı kategorisi olduğunu gösteriyor.

İnan Yüksel: Haklısınız ama bu, yapılacak işe göre değişir. Bizim yaptığımız iş, iş güçlüğü açısından 5. Kategori'de. Yani bizim işimiz tehlikeli iş sınıfında.

Hasan Basri Sayı: Haklısınız. Ben itiraz etmiyorum. Şunun için söylüyorum; Kanun koyucunun yeni tanımlar, tasnifler yaparken, tüm bunları dikkate alması gerekir. Gözlük numaranız, kulağınızın arkasındaki işitme cihazınız ve yanılmıyorsam biraz da nefes darlığınız var. Siz de bizim taraftansınız. Sizi hastaneye göndersek, yüzde 60 sakat raporu alırsınız. Bakın kanun, sakatlıkları, rahatsızlıkları tam 38 sayfada tanımlamış. Kişi kendisini sakat görmeyebilir. Ben esnafım ama sakatım. Hayır, ben sakat değilim. Çoğu sağlamı da cebimden çıkartırım. Kişi gidiyor iş verenin karşısına, yüzde 40 sakatlığı var, "Ben yürüyemem, ben çalışamam" diyor. Artık o kişinin sakatlığı, işverenin gözünde yüzde 40 değil, yüzde 140. Eğitimle çözülmesi gerekir derken, işte bunları kastediyordum. İşitme engelli arkadaşlarımız en uyumlu arkadaşlarımızdır. O nedenle özellikle sordum. Türkiye'deki tüm iş verenlerimiz işitme engellileri çok severler. Bütün iş verenlere gidin, görme engelliden de yaka silker.

İnan Yüksel: Orhan Bey, İş Kur'dan bu yöndeki taleplerimizi gösteren dilekçelerimiz yok mu dava dosyamızda?

Orhan Dur: Olmaz mı? Elbette var.

İnan Yüksel: Bakın sorun, kanun koyucunun bir şeyler yaparken bizi incelemeden yapmasında.

Hasan Basri Sayı: Mesajımız, zaten bu noktada. Sivil top-

lum örgütü olarak diyoruz ki ***"İş Kanunu yeniden gözden geçirilmeli, çağdaş, uyumlu, tarafların iştirakleriyle birlikte, yeni teşviklerle birlikte, yasaklayıcı olmadan yeni bir yapıya kavuşturulmalı".*** Bakın ben birey olarak kesilen bu cezalara karşıyım.

Hüseyin Tosunoğlu: Evet yasaklayıcı değil, teşvik edici olmalı.

Müfettiş kimdir?

Lonca: MOPİSAN'ın cezasında olduğu gibi bir müfettiş müessesi var. Müfettiş kimdir, hangi kriterlere göre teftişini yapar? Müfettiş, elindeki yasayı aynen uygulayan mı, yoksa insiyatif kullanan kişi midir? Toplumsal boyut ve yönleri dikkate alır mı? İş verenin, iş kolunun koşullarını göz önünde tutar mı? Yoksa "Yok kardeşim. Yasa böyle diyor" diyerek işin içinden çıkar mı? Bu sohbette bir müfettişin olmasını çok isterdik, ancak davetimize olumlu yanıt alamadık.

Ali Göktürk: Teftiş genellikle şikayet üzerine yapılır. Müfettiş, iş yerinde yasada belirtilmiş koşulların olup olmadığını, düzenlemelerin yapılıp yapılmadığını inceler. Teftişini yapar, eksik bulduklarını sıralar, bunların tamamlanmasını ve bilgi verilmesini ister. Tüm bunları da bir rapor haline getirir. Ancak teftiş bizim dışımızda olan bir şey. İş Kur olarak bizim denetleme yetkimiz yoktur. Müfettişler doğrudan Bakanlığa bağlı, Ankara'dan gelen kişilerdir.

Abdullah Topçuoğlu: Ali Bey, kanımca müfettiş; yasanın uygulanmasını teftiş eden bir kişidir. Ancak, müfettiş aynı zamanda yasanın uygulanmasında karşılaşılan sorunları saptayan ve bunların giderilmesi sürecine katlı sağlayan bir kişi de olmalıdır. Bu bakımdan da yapıcı bir kişi olmalıdır. Bakın elinize ceza makbuzunu alıp çıkarsanız, herkese ceza yazarsınız. Ancak önemli olan, amaç olarak benimsenmesi gereken; herkesin yasaya uymasını sağlamaktır. Ceza, çözüm değildir. Bakın Ali Bey'in dediği gibi müfettiş Konya dışından geliyorsa, Konya'yı, koşullarını, ihtiyaçlarını bilemeyebilir. Bu durumda, "Kanun kanundur. Ankara'da ayrı, Konya'da ayrı olmaz." denebilir. Denebilir ama uygulama, ayrı olduğunu gösteriyor.

Orhan Dur: Bakın olayın taraflarını, paydaşlarını dinlediğinizde herkesin ceza verilmesinden yana olmadığını görüyorsunuz. Son değişiklik öncesi, İş Kanunu'na göre ceza verme yetkisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlükleri'ndeydi. Bu yetki, değişiklik sonra İş Kur İl Müdürlükleri'ne verildi. Fakat müfettişler, yine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Müfettişleri. İş Müfettişleri bir iş yerini denetlemeye geldiğinde, elinde İş Kanunu, ilgili yönetmelik ve usul ve esaslara ilişkin tebliğ yönetmeliği de vardır. Bunlara uygunluğa bakar, eksik tespit ederse raporla düzeltilmesini ister. Daha sonra geldiğinde düzeltilip düzeltilmediğini denetler. Düzeltmeler yapılmamışsa, raporunu tanzim ederek ilgili İl Müdürlüğüne verir. İlgili yönetmeliğin 7. maddesinde cezanın nasıl verileceği tek tek belirtilmiştir. Hesaplamalar bellidir. Geriye yönelik yapılır ve "Şu kadar ceza verilmesi uygundur" şeklinde raporu İl Müdürlüğü'ne verir. İl Müdürlükleri, her ne kadar sanayicinin durumunu daha iyi bilse de, böyle bir rapor gelince, cezayı tanzim edip gönderir. Aslında İş Kur İl Müdürlükleri de Kabahatler Kanunu'na yabancılardı. Cezada, 15 gün içinde İdare Mahkemesine itiraz edilebileceği yazılmıştı. Öte yandan itiraz para cezasını durdurmaz denmişti. Ama Kabahatler Kanunu'na göre bunun tam tersi, itiraz ile kesinleşinceye kadar ceza durur, itiraz Sulh Ceza Mahkemesi'ne yapılır. Bakın tüm bu yaşadıklarımız Kanunun yeni olmasından, geçiş sürecinde olmamızdan kaynaklanıyor. Bu kanun mutlaka oturur, aksaklıklar düzeltilir. Ama bu sağlanıncaya kadar bizin gibi birkaç sanayici haksızlığa uğramış olur.

Hüseyin Tosunoğlu: Haklısınız. Bakın İş Kur'a baş vuruyoruz, engelli ve eski hükümlü kontenjanı için. Eski hükümlü geliyor; ***"Birader ben ne iş yapacağım?"*** diyor. Almıyorsunuz, bir diğerini görüşmeye çağırıyorsunuz. Engelli personel istiyorsunuz, göndermiyorlar. Bu arada da dua edeceksiniz "İş Müfettişlerine yakalanmayayım" diye.

İnan Yüksek: Bize gelenler doğrudan "Kaç para alacağım?" diye soruyor.

Hüseyin Tosunoğlu: İşinize uygun olmuyor, siz kişiyi uygun bulmuyorsunuz. Olmuyor. Bulamıyorsunuz. Ama kanun öyle demiyor, "Bulacaksın" diyor. İşimizi bırakıp, engelli ve eski hükümlü arayacağız.

Orhan Gür: Sayın Müdürüm, siz ilgili yönetmeliğe göre bir liste gönderiyorsunuz ve

diyorsunuz ki "15 gün içinde seç". Ancak ilgili yönetmeliğin 5. maddesine baktığınızda iki seçenek ile karşılaşıyorsunuz: İş Kurumu, ya tüm özürlüleri ve eski hükümlüleri fiilen İş Kurumu'nda bulundurur ve işvereni çağırarak, aralarından seçim yapmasını ister ya da özürlü ve eski hükümlüleri fiilen ayrı ayrı veya toplu iş yerine gönderir ve burada seçim yapmasını ister. Dikkat edin liste demiyor yönetmelik, fiilen bulundurmaktan söz ediyor. Konya'da sayı yine daha azdır, ama İstanbul'da düşünebiliyor musunuz eski hükümlüleri İş Kurumu binasında nasıl toplayacaksınız? Herhalde otobüs tutup iş verenleri gezdirmek gerekir.

Eğitim

Lonca: Ali Bey, buradaki değerli katılımcılar, engelli olsun, eksi hükümlü olsun istihdam için eğitimin çok önemli olduğunun altını çizdiler Acaba kurumunuzun böyle bir faaliyeti var mı?

Ali Göktürk: Tabi ihtiyaca göre bu tür faaliyetlerde bulunuyoruz. Özellikle de engellilerle ilgili eğitimlerimiz çok başarılı oldu.

Lonca: Katılım ne düzeyde acaba?

Ali Göktürk: Özürlü ve eski hükümlülerin daha kolay iş bulmalarını sağlamak amacıyla İl Müdürlüğümüzce "İşgücü Yetiştirme Kursları" düzenlenmiştir. 2005 yılı içinde Çinilik mesleğinde 20 özürlünün, 2006 yılı içinde ise Trikotaj-Çorap örme mesleğinde yine 20 özürlünün katıldığı iki kurs düzenlenmiştir. 2006 yılı içerisinde Konya E Tipi Ceza Evi ve Açık Ceza Evi'nde hükümlülere yönelik 12 kişilik Bakır Levha İşlemeciliği ve 20'şer kişilik iki grup Bilgisayar operatörlüğü kursu düzenledik. Yine 2006 yılı içinde hükümlülere yönelik bilgisayar operatörlüğü, karo fayans işçiliği ve kaynakçılık kursları düzenlenecektir. Öte yandan Sanayi Odası işbirliği ile özürlü ve eski hükümlülere yönelik bilgisayar operatörlüğü kurslarının düzenlenmesi de planlanmıştır.

Lonca: Kurslarda eğitim alan bu kişilerin istihdam oranı ile ilgili bir veri var mı?

Ali Göktürk: Burada eğitim alan arkadaşların büyük bir bölümü bir iş yerinde çalışmaktan çok kendi iş yerlerini açmıştır.

Lonca: Bir konuya açıklık getirmek yararlı olacak. İş Kur bir liste gönderiyor. Bu listede İş Kur'a kayıt yaptıran ve aktif durumdaki engelli ve esi hükümlüler var. İşveren bu listede yer alanlar arasında uygun olanı bulamazsa ne olacak?

Hüseyin Tosunoğlu: Bulacak.

İnan Yüksel: Bulacak. Zaten sıkıntı burada. Ben ***böyle bir ceza alacağımı bilseydim, emin olun üretim, istihdam gibi kaygılarım olmazdı.*** İş de yapmazdım, iş de vermezdim.

Ali Göktürk: Evet İnan Bey'in sözlerini sık sık duymaktayız. İşverenlerin birçoğu böyle olursa, üretimi bırakacaklarını, sermayelerini daraltacaklarını, işçi çıkartacaklarını söylüyorlar.

Hüseyin Tosunoğlu: Sadece bunlar olsa, biz bunları aşarız. Ama bununla sınırlı değil sıkıntılarımız. Belli bir büyüklüğe ulaştığınızda, doktor bulundurmak zorunda kalıyorsunuz. Sermayenin 250 milyarı aştığında avukat bulundurmak zorundasınız. Tükettiğiniz enerji belli bir orana ulaştığında teknisyen bulundurmak zorundasınız. Bulunduracaksın, bulunduracaksın, bulunduracaksın.

İnan Yüksel: Bakın biz sanayiciler bıkmış durumdayız. Orta ölçekli sanayici bıkmış durumda. Büyümeyelim. Bize söylenen, zorlandığımız nokta bu.

Orhan Dur: Bakın bunca sıkıntının yanında bir de özürlü ve eski hükümlü istihdamında yaşanan sıkıntılar olunca tuzu biberi oluyor. Bu sadece 50 işçiyi aşan işyerlerinin değil, tüm toplumun görevidir. Bu görevi devlet, sosyal

devlet niteliğine uygun dağıtmalıdır. Bakın ağır bir iş yerinde çalışan işçi, işin ağırlığından ötürü belli bir süre sonra engelli olabilir. Siz bir de buraya engelli bir işçiyi, sayıyı temel alıp istihdam zorunluluğuyla getirirseniz ne olacak?

Çözüm önerileri ve son söz

Lonca: İzniniz olursa çözüm önerileri ve son söz olarak Abdullah Hoca'ya sözü bırakalım.

Abdullah Topçuoğlu: Çözüm önerisi olarak sıralayacaklarıma yine konuşmanın başında aktardığım bir tespit ile başlamak istiyorum. Devlet sosyal devlet olmanın gereğini yerine getirirken, sadece yasa koyucu olarak görev alıyor, yasa ile düzenlenen alanda yer almıyor. Sorumluluklarını çeşitli kurumlara dağıtıyor. Tıpkı engelli ve eski hükümlünün rehabilitesini işverene bıraktığı gibi. Engelli ve hükümlülerin iş yapabilir, çalışabilir duruma getirilmesinde bir beceri kazandırılması esastır. Bu noktada hem engelliler, hem de eski hükümlüler için psikolojik rehabilitasyon kaçınılmazdır. Hükümlülerin algılanması ve bu algılamanın hükümlülere yansıması sürecinde, toplumun bu gurubu tehdit, tehlike olarak görmesi bir vakadır. Bu durum da kaçınılmaz olarak eski hükümlüde bir travmaya neden oluyor. Bu travmanın atlatılması için hem beceri kazandırarak işe hazırlanmalı, hem psikolojik rehabilitasyonu yapılmalıdır. Bu bir yatırımdır, insana yapılan bir yatırımdır. Devletin bu yatırımı, işverenin üzerine bırakması hatalıdır. Benzer durum özürlüler için de geçerlidir.

Özürlüler için bir istisna vardır. Engellilerin çalışma yaşantısı içinde bulabilecekleri alanlar sınırlıdır. Bu sınırlılık engelinden kaynaklanmaktadır. Kişilerin çalışma alanlarını daralttığınızda ilgi ve enerjilerini yoğunlaştırmaları daha kolay ve etkili olmaktadır. Yani bir engelli, ilgisini yönelteceği, enerjisini harcayacağı başka alan bulunmadığından ya da sınırlı olduğundan eğitim verdiğiniz alanda çok daha verimli olabilir. Hasan Basri Bey'in söylediği işitme engellilerin sevilme nedeni budur.

Öte yandan bu tür rehabilite çalışmalarında engellilerin şartları ve piyasanın beklentileri karşılaştırılmalıdır. Bugün iş piyasasında işsizliğe rağmen, nitelikle personel açığı devam etmektedir. Engellilerin, eski hükümlülerin piyasanın ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda eğitilmeleri, beceri kazandırılmaları istihdam edilmelerini son derece kolaylaştıracaktır. İstihdamın hem eğitim, hem de psikolojik rehabilitasyon yönünü iş verene bırakmak, zaten zor koşullarda rekabet etmeye çalışan sanayicimizi yeni açmazlara sürüklemektedir.

Değerli sanayicilerimizin de haklı olarak şikayet ettikleri gibi özellikle sanayide, üretim bandında ağır işlerde engellilerin istihdam edilmesi imkansızdır. Zaten gelen insanlar da büro işleri istiyorlar. Oysaki bu iş yerlerinin büro bölümü çok dardır. Buralarda istihdam edilmesi çok zordur. Elli şartını kaldırdığımızda, daha az istihdam sağlayan, ticaret yapan, tamamen büro işi yapan, sözgelimi ithalat-ihracat firmaları gibi işletmelerde istihdamı çok daha kolaylaşacaktır. Ancak bunun bir zorunluluk değil, gönüllülük, sosyal sorumluluk noktasına getirilmesi kaçınılmazdır.

Bir diğer nokta; bugün bizim elimizde engelli bir insana nasıl davranacağımıza ilişkin bir kılavuzumuzun bile olmamasıdır.

Hasan Basri Sayı: Ailesinde bile yok.

Abdullah Topçuoğlu: Bir kılavuzumuzun olmaması, eğitim almamamız, ailemizde engelli birisinin olmaması, bu kişilere karşı duyarlı olmamızı, onları anlamamızı güçleştirir. Acıma şekline bürünen, bazen bıkkınlık noktasına gelen bakış açımız engelliyi rencide etmektedir. Ama zorlama neticede böyle bir tabloyu beraberinde getiriyor. Eski hükümlülerin rehabilitasyonu ayrı bir konudur. Bedensel olarak herhangi bir sorunları olmamasına karşın, ruhsal olarak bir çöküntü içindedirler. Bu çöküntünün rehabilitesi uzun zaman alır. Tüm sosyal bilimler alan-

larında hapishanelerin rehabilite edici yerler olmadığı yönünde tartışmaya bir gerek duyulmayan bir görüş birliği oluşmuştur. Oysa hapishanelerin bile rehabilite edemediği kişileri, işverenlerin rehabilite etmesini bekliyoruz. O halde, bu kişilere iş bulmadan önce topluma kazandırılmalıdır. Çünkü bu kişilere iş bulmak onları topluma kazandırmak için yeterli değildir. Bu nedenle de devlet bizatihi bu süreç içinde olmalıdır. Tekrar ediyorum, zorunluluğun kaldırılarak veya zorunluluğu devletin rehabilite ettikleri arasından seçme şeklinde düzenleyerek, bu anlamda katkı sağlanmalıdır. Teşekkür ederim.

Lonca: Teşekkür ederiz Hocam. Öncelikle Konya'nın engelli ve eski hükümlü istihdamında diğer illerden çok daha iyi bir noktada olması sevindiricidir. Değerli katılımcıların hepsinin de ifade ettikleri gibi topluma yeniden kazandırılması gereken bu vatandaşlarımızın istihdamında herkesin gönüllü olması, desteklemesi bir diğer sevindirici konu. Öte yandan bu görevin bir yaptırımla, ceza tehditi ile sadece bir grup işverene yıkılması, devletin bu alanda yer almaması bir sorun olarak belirmekte. Öte yandan mevcut yasanın, uygulamada önemli sorunlar çıkartması, geçiş süreci içinde tüm paydaşların katılımı ile bir an önce gerekli düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görüldü. Yine engelli ve eski hükümlülerin işe yerleştirilme öncesi beceri kazandırma yanı sıra psikolojik rehabilitasyonu, özellikle devlet tarafından yapılması gereken en önemli yatırım olarak belirmektedir. Yine iş verenlerimize yaptırım, yasak, ceza gibi olumsuzluklardan ziyade, iş kollarının realitelerini göz ardı etmeden, koşullarına da uygun teşviklerle gönüllük esasına dayandırılmalıdır.

Hepinize vakit ayırdığınız, bilginizi, becerinizi, samimiyetinizi bizlerle paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

SAYILARLA KONYA	ESKİ HÜKÜMLÜ		
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
İstihdam Yükümlülüğü olan İşyeri Sayısı	35	204	239
Çalıştırmakla Yükümlü Olduğu Sayı	173	321	495
Halen Çalışan Sayısı	205	364	569
Açık Kontenjan Sayısı	20	37	57
Kontenjan Fazlası Olarak Çalışan Sayısı	52	80	132

SAYILARLA KONYA	ENGELLİ		
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
İstihdam Yükümlülüğü olan İşyeri Sayısı	35	204	239
Çalıştırmakla Yükümlü Olduğu Sayı	359	959	1.318
Halen Çalışan Sayısı	344	1.037	1.381
Açık Kontenjan Sayısı	38	59	97
Kontenjan Fazlası Olarak Çalışan Sayısı	24	137	161

ENGELLİ VE ESKİ HÜKÜMLÜ İSTİHDAMINDA İZLENECEK YOL

- İşverenler çalıştırmakla yükümlü bulundukları engelli, eski hükümlü ve terör mağdurlarını, yükümlülüğün doğmasından itibaren 7 (Yedi) gün içerisinde kurumumuzdan talep ederler.
- Kurum işverenin talebinden itibaren 15 (Onbeş) gün içerisinde, talep şartlarına uygun özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarını işverene gönderir.
- İşveren 1 (Bir) ay içerisinde gönderilenler arasından kontenjanlarını tamamlar.
- Bu şekilde talebin kapanmaması halinde İŞKUR tarafından özürlü ve eski hükümlülere ait isim listesi gönderilir.
- İşveren 15 (Onbeş) gün içerisinde gönderilen bu isim listelerinden ya da kendi imkanlarıyla özürlü ve eski hükümlü kontenjanlarını kapatmak zorundadır.
- Alınan tüm önlemlere rağmen kontenjan açıklarını kapatmayan işyerlerine İŞKUR İl Müdürlüklerince idari para cezası uygulanır.

Başkalarının Deneyim ve Hatalarından Yararlanarak Dünya Klasmanında Bir Organizasyon Olmak

6 SİGMA Duayeni'nden Türkiye için Özel Seminer

LOEW YALIN 6SiGMA

Charles J. LOEW

"Zaman harcayabilmek, para harcayabilmekten daha değerlidir."

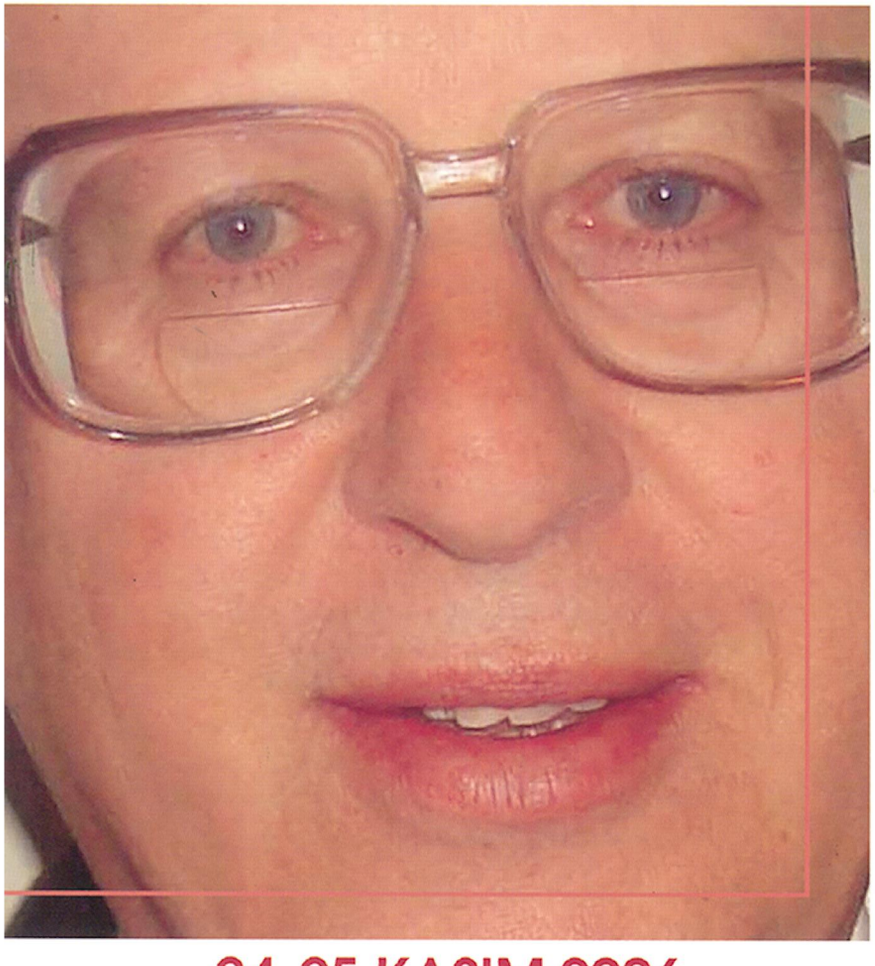

DÜNYACA ÜNLÜ 6 SİGMA DUAYENİ CHARLES J. LOEW TÜRKİYE'DE

Birçok uluslararası organizasyonda başarılara imza atmış Dünyanın en ünlü 6 Sigma uzmanlarından **Charles J. Loew**, 24-25 Kasım 2006 tarihlerinde, İstanbul Maslak Princess Hotel'de **IMECO** tarafından düzenlenecek **"Yalın 6 Sigma Semineri"** için Türkiye'ye geliyor.

- Organizasyonunuzun, nasıl dünya klasmanında bir organizasyon olabileceğine yönelik ayrıntılı bir gözden geçirme imkanı yakalayabileceksiniz.
- Birçok uluslararası organizasyon tarafından büyük acılarla elde edilen bilgiye örnekleri ile ulaşabileceksiniz.
- Müşterilerinizle ilişkinizi geliştirecek işleri hızlıca başaracak yöntemleri göreceksiniz.
- Gayretinizi kritik alanlara yönelterek, müşterilerinizin ihtiyaç ve arzularını nasıl karşılayabileceğinizi farkedeceksiniz.
- Pazartesi sabahı birebir uygulama imkanı bulacağınız "Fortune 500" firmanın kullandığı yöntemlere ulaşacaksınız.

Bu seminere tüm firma sahipleri ve firmaların üst düzey yöneticileri ile 6 Sigma uygulayıcılarını davet ediyoruz.

24-25 KASIM 2006

Princess Hotel İstanbul / Maslak - Galaksi Salonu

Seminer süresince simultane çeviri hizmeti sunulacaktır.

Rezervasyon: (0216) 456 89 40 (pbx)

www.imeco-tr.com

IMECO
Industrial Management & Engineering
Endüstriyel Yönetim ve Mühendislik Çözümleri

RMA
FOUNDED 1956
Richard Muther & Associates

ROBERT MORRIS UNIVERSITY

HIGH PERFORMANCE CONCEPTS, INC.

İlim, irfan yolunda esas olan: "Kinden kurtulmak"

Dr. A.Selahâddin Hidayetoğlu

Mevlana Hazretlerinin 21. kuşaktan torunu, musikişinas, hattat, tezhip üstadı, emekli öğretim üyesi Selâhaddin Hidayetoğlu, kendisini, sanatı, Mevlevilik yolunu anlattı.

Selâhaddin Hidayetoğlu kimdir?

İsmim Ahmed Selâhaddin. 29 Eylül 1942, Konya doğumluyum. Küçükken babama sorardım "Baba, sen kimsin?, Anlat bana" diye. Babam hiçbir şey anlatmazdı ve derdi ki "İnsanın kendisinden bahsetmesi kadar abes yoktur". Umarım, şimdi biz de abesle iştigal etmiyoruzdur. Babam ilk önderimdir. Onun için anlatıyorum bunları. Hâlâ babamı tam olarak bilemem. Ama duyduklarım, sorduklarım var. Babam Birinci Cihan Harbi'ne, İstiklal Harbi'ne katılmış. Batı Cephesi'nde Üst Teğmenmiş.

Bir de "Çelebi" ünvanınız var?

Evet Mevlana Hazretlerinin 21. kuşaktan torunuyum. Çelebi unvanı olarak da 20. kuşağım.

Çelebilik unvanını açıklayabilir misiniz?

Çelebi, köken olarak "Çalab"tan gelir. Çalap, Allah, Tanrı demektir. Çelebi ise Allah'a ait olan demektir. Mevlana, "Allah Allah deriz, Bize Allahîler derler" diyor. Çalap kavramını ilk kez kullanan ise Yunus Emre'dir. Mevlana Hazretleri çelebi unvanını ilk kez Hüsameddin Efendi'ye vermiştir. Kendisi Mevlana Hazretleri'nin katibidir. Mesnevi'nin 18 beyitini Mevlana Hazretleri yazmıştır. Mesnevi'nin 18 beyit dışında kalan tümünü Hüsameddin Çelebi yazmıştır. Bu nedenle Mevlevilik hâlâ ayaktadır. Molla Camii'nin dediği gibi Mevlana Hazretleri peygamber değildir ama, kitabı vardır. Bu nedenle Çelebi'nin yolu Mesnevi'nin yoludur.

Mevlana Hazretleri ölmeden önce kendi yeri için Hüsameddin Çelebi'yi işaret etmiştir. Çünkü bir büyük gitti mi, fitne başlar, karışıklık başlar. Hayat böyledir. Dünyevi sultanlık yüzündendir. Ancak Mevlana Hazretleri Allah'a yürüdükten sonra bir karışıklık çıktı. O dönemde birçok kişi "Gül gitti gülsuyu kaldı, Şah gitti Şehzade kalacak" diyerek Mevlana Hazretlerinin oğlu Sultan Veled'e gitti, O'na uydu. Bir kısmı da Mevlana'nın işaret ettiği Hüsameddin Çelebi'ye uydu. Ama o dönemdeki şuura, birlik anlayışına bakın ki Hüsam Çelebi "Ben Mevlanazâdem'e uyarım, O'na biat ederim" derken, Sultan Veled Hazretleri de "Ben Çelebime uyarım" demiştir. Hatta Sultan Veled, karışıklığa mahal vermemek için, Kütahya'ya gitmiştir. Kızı Abide Mutahhara Çelebi'yi, Germiyan Şahlarından Süleyman Şah'a gelin vermiş ve sıhriyyet oluşturmuştur. Daha sonra Sultan Veled Hazretleri'nin oğlu Ulu Arif Çelebi gelir. Çelebi unvanı verilen ilk kişi bu zattır. Ulu Arif Çelebi'yle birlikte "Çelebi" unvanı resmen aileye verilmiştir. Sonuçta Mevlana Hazretlerinin 21. kuşaktan, Çelebi olarak da 20. kuşaktan torunuyum.

Çelebi unvanı, sadece erkeklere mi verilir?

Hayır. Çelebilik kadınlara da verilen bir unvandır. Sultan Veled'in ilk çocuğu, kızı Abide Mutahhara Çelebi, mükemmel ilim, irfan sahibidir. Mevleviliğin yayılmasında son derece önemli hizmetleri olmuştur. Ancak Ulu Arif Çelebi ile birlikte Mevlevilik'te kurumsallaşma başlamıştır. Seremonik ve müzikal olgunlaşma Ulu Arif Çelebi ile başlamıştır. Unutmamak lazımdır ki, Çelebi'nin yolu Allah'ın yolu ve Mevlana'nın yorumudur. Hazreti Muhammed'in yaşantısı ve fikirlerinin yorumudur. İlim, irfan yoludur. Aşk yoludur. İlim, irfan, aşk yolunda esas olan ise kinden kurtulmaktır, aşktır. Bunun da kadını, erkeği olmaz.

Ne eğitimi aldınız? Eğitiminizin tümü Konya'da mı geçti?

Eğitim denildiğinde babamı hep minnet ile anarım. Kendisi beni hep karma okullara göndermiştir. İlkokulu 19 Mayıs İlkokulu'nda, ortaokulu Karma Ortaokul'da okudum. Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra yüksek öğretim için İstanbul'a gittim. İstanbul Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı ile Fars Dili eğitimi aldım. Hocalarım çok önemli kişilerdi. Hocaların Hocası Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'dan, Mehmet Kaplan'dan, Toktamış Ateş'in babası Ahmet Ateş'ten ders aldım. Benim dönemimde Cemil Meriç, Fransızca Hocasıydı. Ama İstanbul'daki günlerim sadece üniversite ile sınırlı değildir. Bir de musiki vardır.

Yani musiki yönünüzü İstanbul'da mı kazandınız?

Tam anlamıyla değil. Büyük bölümünü İstanbul'da kazandım. Ama musiki sevgimde, bilgimde Dayımın büyük rolü, emeği vardır. Dayım İsmailzâde Zekai Sarsılmaz Bey'dir.

Meşhur hafızlardan İsmailzâde Zekai Sarsılmaz mı?

Evet. Dayım medrese okumuş. İslahiye Medresesine gitmiş. O kadar iyi Arapça bilirmiş ki Arapça Hocaları'na ders verirmiş. Dayım, Bozkırlı Memiş Efendi'nin torunu Zeynel Efendi'den de ders almış. Naa'than Bahattin Çelebi'den 10 yıl musiki tedrisinden sonra müezzinlik yapmaya başlamıştır.

Aziziye Camii'de değil mi?

Evet Aziziye Camii'de. 10 yıl Aziziye Camii'nin müezzinliğini yapmıştır. Tabi o zamanlar bu kadar kalabalık yok, trafik yok. Dayım Aziziye Camii'nde ezan okuduğunda Mengene'den sesi duyulurmuş. Dayım, o dönemin önemli musikişinaslarından Hafız Büyük Kemal Efendi ile meşk etmiş ve kabulünü görmüş. Bu çok önemli bir olaydır. Daha sonra Ezanın Türkçe okunmasına karşı çıkmış ve göç etmiş. Efendim o dönemin anlayışı, Dayımın yetiştirilme tarzı onu gerektirmiş. Önce Kıbrıs'a gitmiş. 4 sene orada kalmış ve Şeyh Nazım Kıbrısi Efendi ile çok yakın olmuş. Oradan Mısır'a, sonra da Medine'ye gitmiş. Dayım 21 yıl yurtdışında kalmış. 1952 yılında yurda dönünce, o dönem milletvekili olan arkadaşlarının ısrarı ile Ankara Hacı Bayram- i Veli Camii'ne imam olmuş ve ölünceye kadar bu görevi sürdürmüştü. İşte ben musiki tedrisimin bir kısmını bu zattan aldım.

Diğer Hocalarınız kimlerdi acaba?

1960'lı yıllardaki Mevlana ihtifallerine, büyük kısmı dayımın arkadaşları olan Neyzen Halil Can, Rebabi Sabahattin Volkan, Udi Cahit Gözkan, Naa'than Hulusi Gökmenli gelirdi. O zamandan bildiğim bu zatlar, 1962 yılında İstanbul'a gittiğimde Hocam oldu. Hem Dayımın dostları, hem de ben Mevlana torunuyum, sağolsunlar benimle ilgilendiler, öğrenciliğe kabul ettiler. Halil Can'dan ney, usul, Mevlevi adab ve erkanı, Sabahattin Volkan'dan rebab, Cahit Gözkan'dan ud ve repertuar meşk ettim. Neyzen Huseyin Fahrettin Dede'nin de öğrencisi olan ve neyinin sesi hâlâ kulaklarımda olan Neyzen Kemal Telli'den ney dersleri aldım.

Bir hattat yanınız var.

Hatat ve Neyzen Halim Özyazıcı'dan, Hamit Bey'den hat dersleri aldım. Kendisi çok büyük bir üstattı. Tambur üstadı rahmetli Ercüment Batanay'ın babası, kendisi de Tâ'lik üstadı, aynı zamanda Bestekâr Kemal Batanay'dan Tâ'lik dersleri aldım.

Bunlar da İstanbul günlerinizde mi?

Evet. İstanbul günlerim çok yoğun geçti. Sabahları dersler olurdu. Mecbur katılırdık. Öğleden sonra Konferanslara giderdik. Kimi zaman Sultan Ahmet'e inip, Necip Fazıl'ın mahkemelerini, duruşmalarını izlerdik. Kendisi

büyük polemikçi, söz üstadıydı. O dönemlerde fikri akımlar vardı. Yürüyüşlere katılırdık. Geceleri de musiki derslerime giderdim. Pazartesi ilahi, Salı Hat, Çarşamba klasik musiki, Perşembe Mevlevi meşki, Cuma Usul, ney ve hat. Haftasonları fırsat bulduğumda yakın yerlere giderdim. Mesela Ahmed Hamdi Tanpınar'ın "Bursa'da zaman" şiirini okuduğumda, Bursa'ya giderdim. Şimdi çok gibi gözüküyor, ama keşke daha fazlasını yapabilseymişim.

Hep öğrenciliğinizden söz ettiniz ama bir de Hocalığınız var.

Teşekkür ederim. Malulen emekli oluncaya kadar, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Türk ve İslam Edebiyatı hocası olarak görev yaptım. Lisans tezim Mevlevi Şairler, 13. ile 16. yy arası. Aslında daha da ileri tarihe

götürecektim ama, zaman kısalmış, teslim etmem gerekiyormuş. O nedenle 16. yy'da bıraktım. Yüksek lisans tezim Aynu'l Fülus Tenkitli Metin ve İnceleme, Doktora tezim ise Nesîb Dede Hayatı, Eserleri ve Divânı Tenkitli Metin adını taşımaktadır. Valiliğin, İlk Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün tanıtım amaclı kitapçıklarını hazırladım. Hâlâ bu kitapları yayınlarlar. Ama bunların hiçbirinden para almam.

Yardımcı Doçent olarak görev yaptım. Türk ve İslam Edebiyatı uzmanlık alanımdı. Sultan Veled'ten Osmanlı'ya. Özellikle Divân edebiyatı. Ben öz isterim. Öz ve aşk. Aşkı bilmeyen edebiyatı bilemez, yapamaz. Aşk ve irfan. Hem zahir, hem batıl. Bütünü kabul etmek ve yaşamak. Kabul etmek tamam da, bütünü yaşamak zordur.

Tabii ki Hocalığımız sadece üniversiteyle sınırlı kalmadı. Dışarıda da dersler verdim, öğrencilerim oldu. Mesela Hüseyin Öksüz'e ilk dersi veren benim. Fevzi Günüç'ün ilk hocası benim. Ahmet Çalışır'a musiki dersleri verdim. Kendisi çok müstait bir zattı. Velhasıl hat, tezhip ve musiki hususlarında birçok öğrenci yetiştirdim.

Hocam, bir de Konya Türk Tasavvuf Müziği Korosu kurdunuz. Hatta kurucu müdürdünüz. Ayrıca Belediye korosunu kurdunuz. Bunca işinizin arasında bunlara nasıl yetiştiniz?

Elbette kolay olmadı. Zamanın Kültür Bakanı Sayın Namık Kemal Zeybek, kendisi ve Müsteşarı mükemmel insanlardı. Böyle bir Koro'nun teşekkülünü düşünüyorlar. Ama dergâhı, dergâh havasını bilen, Mevlevi usul ve erkanını bilen, musikiyi bilen kim var diye soruşturuyorlar. Beni

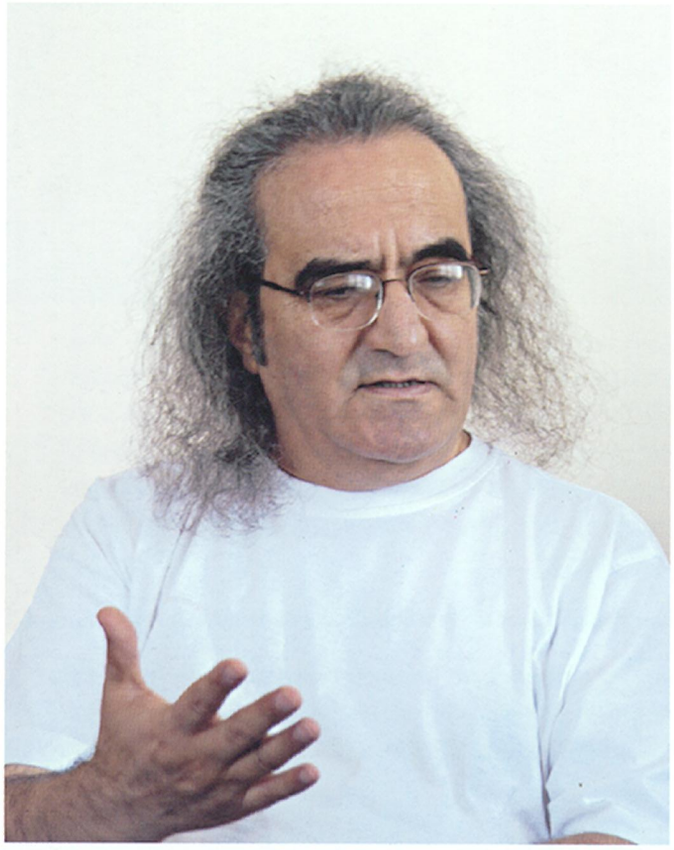

çağırdılar İstanbul'a. Gittim. Toplantı yaptık. Celalettin Çelebi, Neyzen Doğan Ergin, Nezihe Aras katıldılar. İstanbul'da düşünülüyordu, ama konuştuk, anlattık: Böyle bir koronun Konya'da kurulması, olması gerektiğini. Sağolsunlar ikna oldular ve Konya'da kurduk. Kurduk ama benim için çok sıkıntılı oldu. Bir yandan üniversitede Hoca olmanın verdiği sorumluluk ve sıkıntılar, ötede şahsi sıkıntılar. Sonra bıraktım. Belediye Koro'sunu da kurduk. O dönemin Belediye Başkanı Halil Ürün ile fikir uyuşmazlığım vardı. Ama gayet güzel çalıştık. Sağolsun, bir şey söylediğimizde hep kabul etti. Yine Halil Bey zamanında Konya Destegül Güzel Sanatlar Merkezi'ni kurduk. İnşallah iyi şeyler yapmışız, yapabilmişizdir.

Hocam, Mevlana, Mevlevilik, yaşantı olarak, düşünce olarak Konya'ya ne katmıştır?

Efendim, ben Konya'dan hep bizâr olmuşumdur. Konya, Mevlana'yı tam olarak anlamamıştır, bilmemiştir. Vaizler, ulema Mevlana'ya hep bigane kalmıştır. Mevlana Hazretleri açık ve net yaşamış ve öyle yaşanmasını istemiştir. Mevlevilikte hakaret, sövme yoktur. İnsanı ulvi ve sufli olarak kabul eder. Nâr ve nur, Melek ile şeytan. Bunları bir dengeye oturtur. Yaradan'a sığınır sadece. Mevlevilik'te varlık yoktur, yokluktur esas olan, yok olmaktır. Varlık sadece Allah'a mahsustur. Sen Allah karşısında yok ol ki, Allah seni var etsin. Bunun bir yapabilsek, zaten ne sorun ne sıkıntı kalacak.

Dayınızın veya sizin Musiki eğitimini aldığınız dönemin sanat anlayışı ile bugünkü sanat anlayışı arasındaki fark nedir?

O zamanki tavır Tekke tavrıdır. Sahne tavrı değil. Tabi şimdilerde Tekke tavrı para etmiyor. Herkes sahne tavrına gidiyor. Bakmayın, herkesin aşk aşk diye yatıp kalktığına, Öz ile, aşk ile ilgilenen kimse yok. O zaman ki tavır, erkeksi bir tavır. Biliyorsunuz ritm vurmadan olmaz musiki. Ama ritm vurmaya gerek kalmadan, ritmi verebilme, vurgularla etrafı idare edebilme tavrıdır.

Ustalık ve çıraklık vardır. ***"Vususlsüzlük, usulsüzlükten gelir".*** Bu nedenle ustalar, üstatlar, hoca alır talebeyi karşısında usul öğretir, hatalarını tek tek düzeltirdi. Şimdi nerede bunlar?

O dönemde sanata, sanatçıya değer verilirdi. Şimdi sanatta pazarlık var. Pazarlık yapılıyor sanat eseri için. İlim ve sanat çileliydi. Bir şey beklenmezdi.

Peki Hocam kültürü, sanatı kurtarma adına ne yapmalıyız?

Fikir anlamında, şahıs anlamında, özü, kökü takip etmek gerekir. Üstad makamına gelmiş kişilerle alaka kurmak gerekir. Tüm sanat dalları ile ilgilenmek gerekir. Dinen yasak diye bir dönem karşı çıkılmış ama resimle, heykel ile ilgilenmek gerekir, bilmek gerekir. Kendine yakın geleni yaparsın, o ayrı bir konu, ama bilmek gerekir. Güzel sanatların bütün kollarına saygı duymak gerekir. Çok kapalı olan Konya'nın dışa açılması gerekir. Muhite ve üstada saygı gerekir.

DÜZGÜNLER PLASTİK®

"önce kalite, öncü kalite"

- **PVC SONDAJ BORULARI**
- **BASINÇLI TEMİZ SU BORULARI**

TSE

K-Q
TSE-ISO-EN
9000

www.duzgunlermak.com.tr • e-mail:duzgun@duzgunlermak.com.tr

Fab.Merkez : 3.Organize Sanayi Bölgesi 3.Sk. No:12 Tel: (0332) 239 11 12 pbx • 239 00 16-239 00 18 Fax: 239 00 83 Selçuklu/KONYA

Şube : Kemalpaşa Mah. 86. Sk. No:10/5 Tel: (0232) 479 71 00 - 478 24 23 Fax : 479 61 15 Pınarbaşı/Bornova- İZMİR

"Tamirat, restorasyon değildir"

Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri Dülgerler
S.Ü. Mühendislik - Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölüm Başkanı ve
Restorasyon Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

Artık yüzyıllardır aynı yerde duran aynalar yok. Artık gelinlerin geldiği evler yok. Artık birkaç kuşağın ip atladığı bahçeler yok. Bunlar sadece kaybolan evler ve içindekiler değil. Bunlar kaybolan tarih ve kültürdü. Sevindiricidir ki artık bir şeylerimizin kaybolduğunun, kaybolmaya başladığının farkına vardık ve sahip çıkmaya başladık.

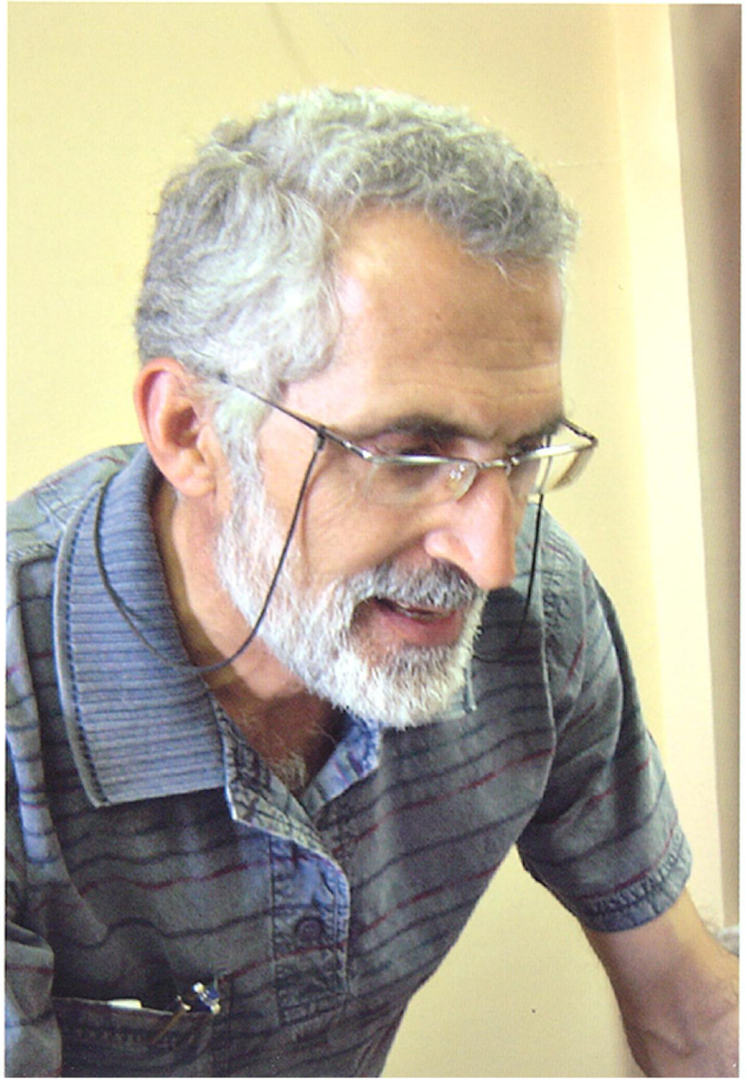

Evlerle başladığı için midir bilinmez ama restorasyon denildiğinde ilk evlerin kurtarılması geliyor akıllarımıza. Ama restorasyon sadece evler, binalar, yapılar ile sınırlı değil. Ne varsa geçmişte yaşanan, bugüne geleceğe aktarılması için restorasyonun konusu, ilgi alanı içinde yer alıyor. Ve restorasyon artık hayatın bir parçası haline geliyor. Selçuk Üniversitesi Mühendislik - Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölüm Başkanı ve Restorasyon Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri Dülgerler ile restorasyonu konuştuk. Tarihi Çevre Koruma ve Düzenleme, Restorasyon, Tasarım, Fotoğrafçılık, Kültür ve Mimarlık Tarihi konularında uzman olan Osman Hoca, tüm boyutları ile restorasyonu anlattı.

Vandalizmle gelen kavram: Restorasyon

Kavram aslında Fransızca. Fransızca olması biraz da Fransız, hatta Batı vandalizminden kaynaklanıyor. Çünkü kavram 1830'lardan sonra kullanılmaya başlanıyor. Çünkü 1789 Fransız İhtilali ile eski iktidara ait olan ne varsa talan ediliyor, yakılıp yıkılıyor. "Özgürlük ve Adalet Savaşçıları", ihtilali Saraya, Kiliseye, Aristokrasiye karşı yaptığı için, bunlara ait ne varsa, deyim de yerinde ise mahvediyor. Evler, saraylar, kiliseler, ne varsa. Ve yaklaşık 50 yıl, yani ihtilal

kendi çocuklarını yiyene kadar hiç kimse bunları tamir etmeye cesaret edemiyor. Ardından dönemin "sanat"ının yozlaşması, kültürel tıkanma, insanları yıktıklarına bakmaya yöneltiyor. Orta çağ yapıtları ve kaçınılmaz olarak da yapıları araştırılmaya hem de detaylı bir biçimde araştırılmaya başlanıyor. Araştırılıyor ki yıkılanlar yeniden ayağa kaldırılabilsin. Araştırılıyor ki elde kalanlar sonraki kuşaklara aktarılabilsin.

Ama bu noktada yapılanın sadece tamirat olduğunu söylemek hatadır. Yapılan restorasyon, yani ***bilimsel tamirat***tır. Peki iki kavram arasında ne fark vardır veya "bilimsellik" ne gibi farklılık getirir restorasyona? Bir örnek üstünde açıklamak en kolayıdır. 15.yy'da yaşayan bir kişi, yine 15.yy'da yapılan bir evi, herhangi bir nedenle tamir ettirirse bu onarımdır. Çünkü kültür aynıdır, üslup aynıdır, gelenek, malzeme, beceri, teknoloji aynıdır. Değişen bir şey yoktur. Ama 21.yy'da yaşayan bir kişi 15.yy'da yapılmış bir evi tamir ettirmek isterse, herhalde 15.yy'daki kadar kolay ve verimli olmayacaktır. Çünkü artık kültür, teknoloji, malzeme, üslup yoktur, hepsi değişmiştir. Evi tamir etmek için o eve, bir diğer ifadeyle de 15.yy'a ait ne varsa bilmek, araştırmak gerekir. Bu nedenle de bilimsel onarım yani restorasyon yapılır.

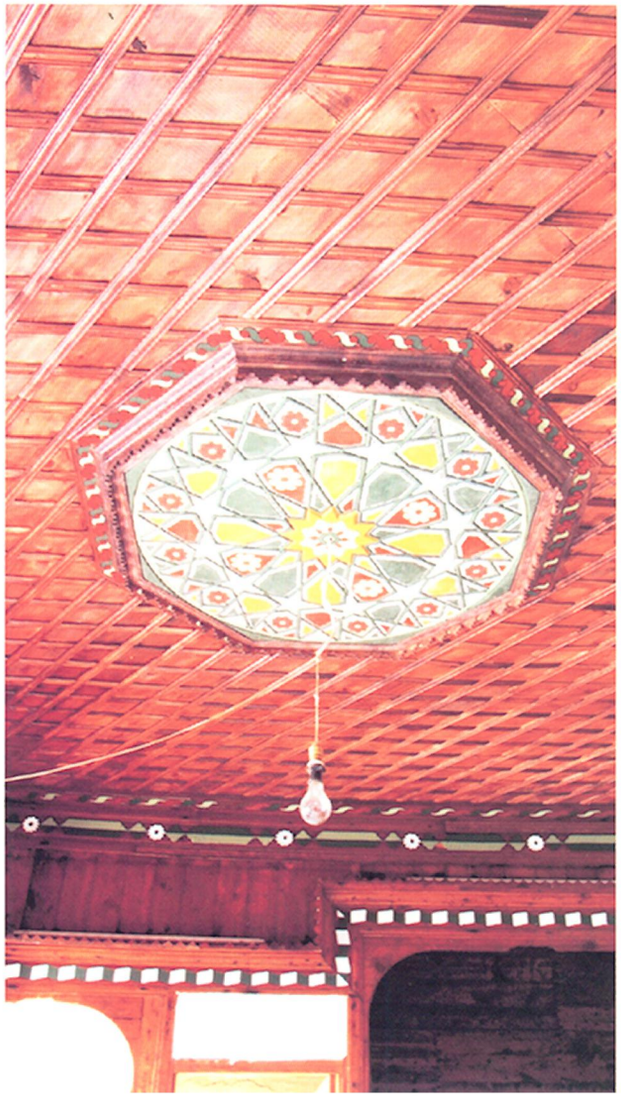

Osman Hoca, restorasyonun sanılanın aksine tek boyutlu olmadığını, yani restorasyonun sadece tamirat olmadığını söylüyor. Hoca yine bir hatayı düzeltiyor: Restorasyon sadece binaya yapılmaz. Osman Hoca sadece yapıya değil, yapıya ait ne varsa restore edilebileceğinin altını çizmektedir. Bir diğer ifadeyle yapı ile birlikte o yapıyı var eden ne varsa, çinisinden halısına, ahşabından mobilyasına kadar her şey restore edilmektedir.

Yeniden inşa edilen kent Varşova

Osman Hoca bu hatalı düşünceyi düzelttikten sonra bir başka gerekliliğin altını çiziyor: Uzmanlaşma. Eski bir binanın dökülen sıvasını yeniden yapmak restorasyon değildir. Yapılan sadece bugünkü teknoloji, malzeme ve hayat tarzı ile geçmişin kopyalanmasıdır. Bilimsel literatürde Rekonstrüksiyon olarak geçen bu işlem, sadece çok nadir koşullar altında yapılmaktadır. Osman Hoca rekonstrüksiyonun en güzel örneğinin Varşova olduğunu söylemektedir. ". Dünya Savaşı'nda Hitler zulmünü tüm şiddeti ile yaşayan Varşova yerle bir edilmiştir. Varşova'da yerle bir edilen sadece fiziksel anlamda yapılar değildir. Bir kültür ve tarih de yerle bir edilmiştir. Savaş sonrası Varşovalılar, daha önce yaşadıkları şehri, sokakları ve binaları anımsadıkları için, röleveleri daha önce çıkmış olduğu için rekonstrüksiyona gitmişlerdir. Bir diğer ifadeyle geçmiş dönemde inşa edilen Varşova, daha sonranın teknolojisiyle yeniden üretilmiş ve kopyalanmıştır. Bunun iki soylu nedeni vardır: Hitler zulmünü unutmak ve Varşova'ya sahip çıkmak. Hoca'ya Türkiye'de böyle bir uygulama olup olmadığını sorduğumuzda, ülkemizde böyle bir uygulamanın olmadığını, olsa bile amacına ulaşma-yacağını öğreniyoruz. Hoca, bu olumsuz düşüncelerinin nedeni olarak karar mekanizması ve teknik uygulayıcıların hatalı işlemlerini göstermektedir.

Osmanlı, bulduğunu yoğurmuştur

Osman Hoca, Türkiye'de rekonstrüksiyon geleneğinin olmadığını ancak, tamiratın çok köklü bir gelenek olduğunu, hatta bütün dünyanın bu gerçeği bildiğini ancak, itiraf etmediğini söylemektedir. Dünya coğrafyasına göre Roma, Mısır, Sasani, Hint, Çin uygarlıkları karşısında Selçuklu ile başlayan bir Osmanlı Uygarlığı vardır. Ancak Osman Hoca'nın da belirttiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu tek başına almak olmaz. Osmanlı İmparatorluğu

öyle bir imparatorluktur ki çok geniş bir coğrafyaya yayılmış bir yapıdır. Akdeniz'den Arap yarım adasına, Orta Asya steplerinden Avrupa kapılarına kadar geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Böylesine muhteşem geniş-likteki bir coğrafyada yüzyıllarca hüküm sürmek elbette sadece askeri güç ile sağlanabilecek bir başarı değildir. Osmanlı kültürel olarak da başarı sağlamıştır. Osmanlı kendisinden önce varolanı reddetmemiş, bulduğunu yoğurmuştur. Başka bir ifadeyle de kendisinden önce varolana ifade imkanı da tanımıştır. Bu düşüncenin en güçlü kanıtı Osmanlı'nın "Devşirme malzeme" kullanmasıdır. Devşirme malzeme kullanımı, var olan veya yıkılan bir yapıdaki malzemenin, yeni bir yapıda, değişikliğe uğratılmadan aynen, aynı amaçla kullanılmasıdır. Yani ***Osmanlı, Roma'dan kalan bir binadaki duvar taşını, kendi binasında hiçbir değişikliğe uğratmadan yine duvar taşı olarak kullanmış, bunda hiçbir beis görmemiştir.***

Beis görmek bir yana Osmanlı saygı duymuştur. Osman Hoca bu durumun örneğin Roma için geçerli olmadığını söylemektedir. Hoca, Roma'nın yaptığı su kemerlerinde, kendisinde önce var olan Bizans'ın eserlerini, güzelliklerini sadece dolgu malzemesi olarak kullandığını, kemerlerin görünen kısmını ise yeni yaptığını, böylece bu kemer Roma'ya aittir mesajını verdiği anlatmaktadır. Osman Hoca bu örneği verdikten sonra Bizansı tahrip edenin sanılanın aksine Osmanlı olmadığını, Haçlı seferlerinin Bizans'ı tahrip ettiği saptamasını yapmaktadır. Gerçekten de Haçlı seferleri ile önce İstanbul'un güzellikleri ve zenginlikleri yağmalanmıştır. Osmanlı da durum tam tersidir. Osmanlı aynen almış, getirmiş, korumuş, hatta sergilemiştir. Bu nedenledir ki Osmanlı'nın İstanbul kuşat-masında, Batı Roma'nın yardım teklifi, "Constantinapol sokaklarında Kardinal külahı görmektense, Osmanlı sarığını görmeyi tercih ederim" sözü sarfedilmiştir. Osman Hoca'nın bu tespitleri, günümüzdeki uygulamalarla, var olanlarla da kanıtlanmaktadır. Hoca Almanya'nın, Fransa' nın arkeolojik eserleri olmadığını, buralarda sergilenen-lerin hepsinin dışarıdan getirildiğini belirtmektedir. Bu nedenle de Fransa'da Louvre, İngiltere'de Britsh Museum' un getirilenler çıktıktan sonra boş kalması gayet normaldir.

Bizdeki gelenek Osmanlı'dan kalmıştır: Eskiden kalanı kullanmak. ***Kullanmak, geleceğe aktarmak için kullanmak.***

Kullanmak için de özelliğini bozmadan, izlerini koruyarak tamir etmek. Kullanmak denildiğinden bugünkü anlamda kullanmak değil. Bizler bugün kullanmaktan sonuna kadar, tüketene kadar, bitene kadar kullanmayı anlıyoruz. Bu anlayışın bizlere Batı'dan geldiğinin yinelenmesine gerek yoktur herhalde.

Neler restore edilmelidir?

Bu aşamada Osman Hoca'ya hangi yapıların restore edileceğini soruyoruz. Hoca, restore edilecek yapının seçiminde kullanılacak kriterlerin çok önemli olduğunu söylerken, bunun sadece keyfe, isteğe bırakmanın yanlışlığına dikkat çekiyor. Osman Hoca, seçimde bir takım soruların cevaplanması gerektiğini, alınacak cevaplara göre restore edilecek yapının seçilebileceğini belirtmektedir. Bu soruların ilki "Yapıyı yeniden kullanmak mümkün mü?". Bu soruyu cevaplamak sanıldığı kadar kolay değildir. Bu sorunun cevaplanabilmesi için bağlı sorular sormak gerekmektedir. Yapıyı yeniden kullanmak toplumsal açıdan mümkün mü?, Yapıyı yeniden kullanmak kültürel açıdan mümkün mü? Yapıyı yeniden kullanmak yapının bünyesi açısından mümkün mü? Arkeolojik kazı ile ortaya çıkartılan bir Frig binasının kullanılması, toplumsal, kültürel ve binanın fiziksel özellikleri açısından mümkün mü? Bu sorulara alınacak cevaplar evet ise binanın restore edilmesi gereklidir. Ancak sorulara alınan cevaplardan birisi "Hayır" olursa, binanın restore edilmesi konusunda ciddi ciddi düşünmek gerekir. Gerçekten de Lidyalılardan kalmış bir değirmenin restore edilmesinin toplumsal, kültürel ve fiziksel açıdan herhangi bir yararı bulunmamaktadır. Bu nedenle de bilgi, emek, zaman, finansman açısından maliyeti oldukça yüksek olan restorasyonun nerede ve neye uygulayacağının sağlıklı bir biçimde tespit edilmesi kaçınılmazdır.

Amaç, yaşatmak için kullanmak

Osman Hoca'ya "Restorasyonun amacı nedir?" diye sorduğumuzda ilginç bir cevap alıyoruz. Hoca ne yazık ki günümüzde restorasyonun kullanmak için yapıldığını söylüyor ve ekliyor "Bu bir yanlıştır". Hoca, geçmişe ait binaların ve eşyaların, geleceğe aktarılabilmesi için kullanılması gerektiğini, aksi takdirde korunamayacağını söylüyor ve şu örneği veriyor: "Kullanmadığınız evin çatısının akıp akmadığını, camının kırılıp kırılmadığını bilemezsiniz. Bu nedenle de koruyamazsınız. Ama o evde yaşıyorsanız, her türlü eksikliği, sorunu bilirsiniz ve giderirsiniz, yaşatırsınız. Bu nedenle de binanın, eşyanın yaşatılabilmesi için kullanılması gerekir". Hoca'ya restorasyonun neden kullanılmak için yapılmayacağını sorduğumuzda cevabı kısa oluyor: "Amaç kullanmak olunca, amaca uygun restorasyon yapılıyor". Yani amaç yaşatmak olmayınca, kullanabilmek için ihtiyaca uygun eklemeler, çıkarmalar, "Aman canım ne olacak" dedirten kimi "küçük" değişikliklerin yapılması normal hale geliyor. Yaşatmak için değil de, restaurant olarak kullanmak için restore edilen eski bir konağın bahçesindeki kendisi de tarihi olan bir müştemilat ortadan kaldırılabiliyor. ***Butik otel olarak kullanılacak***

yapılara, adı bile yabancı olan "jakuzi" eklenmesinde, dekorasyonunun feng-shui tarzında yapılmasında bir beis görülmüyor.

Tüm bunlar da Tarih, kültür bu hali ile nasıl yaşatılacak? sorusunu akıllara getiriyor. Hoca, aslolanın konservasyon olduğunu, yani yapıyı, eşyayı olduğu gibi, hiçbir özelliğini bozmadan korumak olduğunu söylüyor. Bu çok zor gibi gözükse de kimi yapılar için çok kolay olmaktadır. Örneğin toplumlara malolmuş, özellikle de inanç ile ilgili yapılarda çok kolaydır konservasyon. Çünkü inanç aynıdır, kültür aynıdır, yapının fonksiyonu yani kullanım amacı aynıdır. Bu nedenle de özellikle cami gibi kilise gibi ibadethanelerde konservasyon çok kolay yapılmaktadır. Ancak yapının, inşa fonksiyonu gidince, konservasyon güçleşmekte, bazen de imkansız hale gelmektedir. Tüm bunlar bizlere Ayasofya Camii'nin neden yüzlerce yıldır ayakta kaldığını göstermektedir. Yapı, fonksiyonunu korumuştur. Yani inşa edildiği günden bu yana ibadet için kullanıla gelmiştir. Bu nedenle de kullanılarak, korunarak yaşatılmıştır. Bu noktada Osman Hoca'ya kullanımdan kaynaklanan kimi hatalar olduğunu, bunun yapıya zarar verip vermeyeceğini soruyoruz. Hoca, kullanımdan kaynaklanan kimi hataların, zorlamaların olabileceğini, bu durumun beklendik bir durum olduğunu söylüyor ve bu durum karşısında ne yapılması ve yapılmaması gerektiğini şöyle açıklıyor: "Konservasyon ile korunan bir yapı kötü kullanılıyor. Bu bir yanlıştır. O zaman kullandırmayalım. Bu da başka bir yanlıştır. Yapılması gereken o yapının doğru kullanılmasını sağlamak, doğru kullanmayı öğretmektir". Gerçekten de yasaklamakla, kullanıma kapatmakla bir sonuç alınmıyor. İnsanlar yasaklananı görmek için ya zarar veriyor ya da yasaklanana yabancılaşıyor, duyarsızlaşıyor. Yok olup giden, viraneye dönen binalar hep girilmesi yasak olan yapılar değil midir? Kullanılmayan yıkılırken, "Nasıl olsa benim değil, benim kullanmama izin verilmiyor" diye duyarsız kalıyor, korumuyor.

Peki kimler restore etmelidir?

Çarşıda pazarda artık heryerde restore edilen yapılar var. Bu tarih ve kültür bilincinin bir göstergesi. Demek ki toplumda bu alamda bir uyanış var. Demek ki restorasyon konusunda ehil, söz sahibi kimseler var. Var ki restorasyon yapıyorlar. Restorasyonun değeri ve öneminin aktardıktan sonra Osman Hoca'ya "Peki restorsyonu kimler yapmalıdır?" sorusunu sorduğumuzda Hoca'nın yüzü sohbet başladığından bu yana ilk kez asıldı. Osman Hoca'nın bu konuda sıkıntılı olduğu belliydi. Hoca bilim adamlığının da verdiği sorumlulukla "Restorasyon ve Eğitim" konusu ile başladı sorumuzu yanıtlamaya. Hoca, restorasyonun mimarlığın

içinde bir alan olduğunu, ama mimarlığın en ağır alanlarından biri olduğunu söyledi. Restorasyonun zorluğunun çok boyutlu olmasından kaynaklandığını belirten Hoca, restorasyonunun çok boyutluluğunu, mekanik, statik, jeoloji, elektrik, malzeme, peyzaj, tarih, kültür diye bir solukta sıralayıverdi.

Osman Hoca aslında mimarlık eğitiminin içinde restorasyonun da verildiğini, ancak bunun uzmanlık alanı oluşturacak kadar derinlikli olmadığını belirtti. Hoca'ya göre mimarlık eğitimi içinde verilen restorasyon eğitimi, "Uzmanı gelinceye kadar, yapının değerini anlaması, tehlikeye karşı yapının özünü koruyarak ayakta tutmasını" öğretecek kapsamda bir eğitimdir. Sonrası? Sonrası ise uzmanlaşmadır. Bireysel olarak tercih edilen ve kazınılması zaman ve zahmet isteyen bir uzmanlaşma. Restorasyon yapacak kişinin genel kültür, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, malzeme, yapı detayları, yapı sistemleri, teknoloji, şehir dokusu, tasarım gibi konuları bilmesi gereklidir. Bu sıralanların sadece bugününü bilmek restorasyon için yeterli değildir. Bugünü ile birlikte geçmişi ve mutlaka, mutlaka ikisinin "uyumu" bilinmelidir. Bu nedenle restoratör çok zor yetişir. Bu nedenle de tüm mimarlar restorasyon yapamaz.

Yapıyla, eşyayla iletişim kurabilmek

Osman Hoca restoratörlerin taşıması gereken ilginç bir özelliği naklediyor: Yapı ile iletişim kurmak. Hoca, restore edilecek her şeyde geçmişten gelen izler bulunduğunu, bunların da korunması gerektiğini söylerken, izlerin ise ancak ve ancak iletişim kurarak fark edilebileceğini, anlaşılabileceğini ve doğal olarak da korunabileceğini belirtiyor. Hoca, iletişim kurma becerisinin herkeste bulunmadığını, bunun özel bir beceri, hatta yetenek olduğunun da altını çiziyor. Aslında bina ile, eşya ile iletişim kurmak toplumsal ve kültürel bir davranış. Bu davranışın sadece restoratörlerde olması, toplumsal ve kültürel bir soruna işaret ediyor. Bu toplumda yaşayan, bu kültürü paylaşan herkes geçmişi ile iletişim kurmalıdır. Böylece geleceğe daha emin adım atabilir, böylece kültür yozlaşmasına maruz kalmaz.

Konya'da restorasyon

Konya'da da restore edilen birçk yapı var. Hoca'ya Konya'da restorasyonun durumunu soruyoruz. Osman Hoca, Konya'da restorasyonda kişisel çabaların önem kazandığını söylüyor. Bu da Konya'da restorasyonun sadece kişisel çabalarla yürüdüğü anlamına geliyor. Hoca, yıkıp, yeniden yapmanın

ER-HAS®

YAĞMURLAMA VE SULAMA SİSTEMLERİ
SPRINKLING AND IRRIGATION SYSTEMS

Yağmur yağar gibi...
As it is raining...

3. Organize Sanayi Bölgesi
İhsan Dede Caddesi 12. Sokak
No:6 Selçuku/KONYA/TÜRKİYE
Tel:+90.332.239 12 96 - 97
Fax:+90.332.239 12 98
www.erhas.com
info@erhas.com

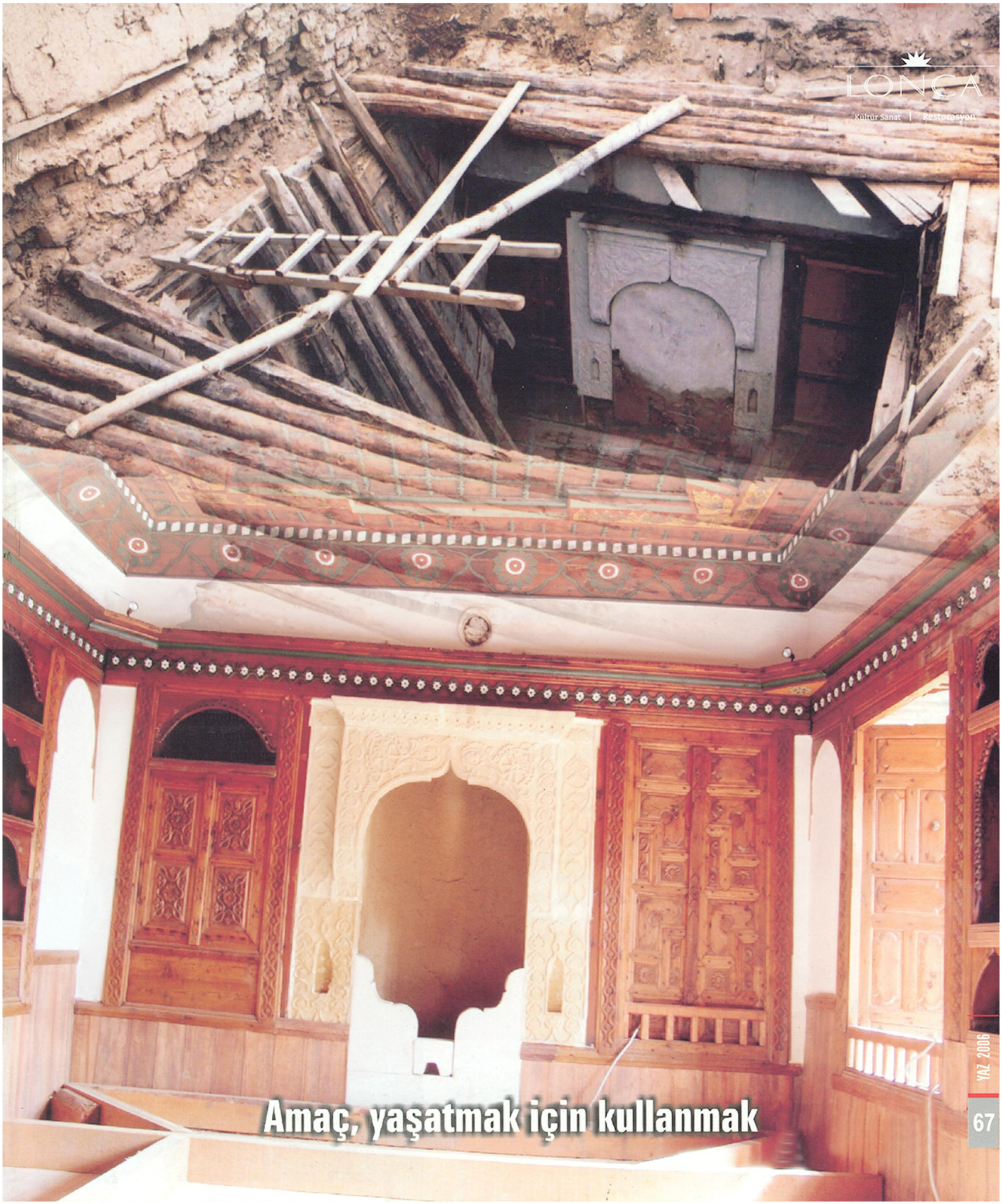

Amaç, yaşatmak için kullanmak

restorasyon olmadığını, Konya'da da en sık yapılan hatalardan birinin bu olduğunu söylüyor. Konya'da birçok kişinin kendini restoratör sandığını söyleyen Osman Hoca, yapının rölevesini alabilen, hazırlanan planı uygulayan herkesin kendini restoratör olarak gördüğünü de ekliyor. Hoca tüm bu sıralananların, restorasyonun önemli birer parçası olduğunu, ancak bütünü olmadığının da altını çiziyor. Restorasyonun en önemli aşamasının hazırlık olduğunu söyleyen Osman Hoca, hazırlığın iyi yapıldığı takdirde sonucun da iyi olması ihtimalinin çok yüksek olduğunu da kaydediyor. Bunun içinde hazırlığın yapının tarihinden başladığını, yani "Kim yapmış, kim tarafından yaptırılmış, ne zaman ve neden yaptırılmış, o dönemin kültürel, toplumsal, teknik, malzeme özellikleri nelerdir?" gibi konuların bilinmesi, araştırılmasının gerektiğini söyleyen Hoca, ne yazık ki Konya'da bu konuların çok önemsen-mediğini üzülerek belirtiyor.

Uzman bir restoratör tarafından yapılan iyi bir hazırlık sonrası uygulamanın çok da güç olmadığını söyleyen Osman Hoca, kurallarını bilen herkesin röleve alabileceğinin de altını çiziyor. Ancak Hoca sadece Konya'da değil, Türkiye'de teknik uygulamacı bulmanın da güç olduğunu ekliyor. Hoca, iyi bir teknik uygulamacının, kendisinden istenenleri çok iyi yapabilemeyeceğini, bunun telafi edilebilecek bir eksik olduğunu, ancak teknik uygulamacının söz dinlemesi gerektiğini ısrarla vurguluyor. Nerede ve ne zaman sorması, durması gerektiğini bilenlerin kendisi için en iyi teknik uygulamacılar olduğunu söyleyen Osman Hoca, teknik uygulamacıların insiyatif kullanımın sınırlı olması gerektiğinin altını çiziyor. Restoratörlerin teknik uygulamacıları kendilerinin yetiştirmek zorunda olduklarını söyleyen Hoca, restoratörlerin aynı zaman da birer eğitimci olması gerektiğini de belirtiyor.

Yok olanın yerine yenisini koymak artık mümkün değil

Sohbetin sonuna yaklaştığımızda Osman Hoca hoş bir benzetme yaparak, çözüm önerilerini de sıralıyor: "Restoratörlük hekimliğe benzer. Yapı hekimliği de diyebilirsiniz. Hekimlikten farkımız bizlerin hastalarının hep yaşlı olmasıdır. Bu nedenle de bizlerin müdehalesi yerinde ve zamanında olmadır. Varsayımlarla, bilinmezliklerle restorasyon yapılmaz. Benzer bir şekilde kültür ve tarih varlıklarının yok edilmesi pahasına restorasyon yapılmaz. Restorasyon bütünlüklü bir iş, bir süreçtir. Bu nedenle de ihale edenden, planlayana, uygulayanına kadar herkes sorumluluk duygusu taşımalıdır. Uzman olmayan, en azından uzman olmadığını bilmeli ve restorasyona kalkışmamalıdır. Öte yandan, herkesi töhmet altına sokan, kötü niyetlilere fırsat tanıyan, işinin uzmanı, iyi niyetlileri kaçıran mevcut İhale Yasasının da değişmesi, hem de bir an önce değişmesi gereklidir. Çünkü yok olan tarihtir, kültürdür. Çünkü yok olanın, tahrip edilenin, yerine yenisini koymak artık mümkün değildir."

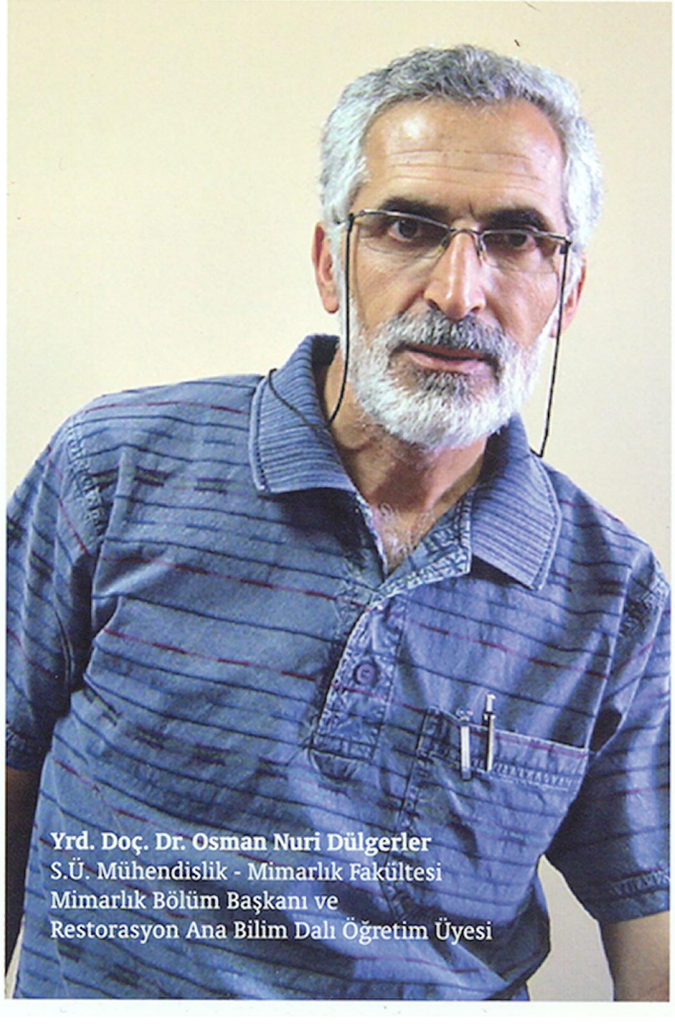

Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri Dülgerler
S.Ü. Mühendislik - Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölüm Başkanı ve
Restorasyon Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

SARSILMAZ TEMELİNİZ
YEREL GÜVENCENİZ...

KÜTAHYA SERAMİK
KÜTAHYA YAPIŞTIRICI
KÜTAHYA VİTRİFİYE
VESBO
E.C.A
SEREL
YAK
Arsel
Design Perfection SANITA
ÇİMSA
OUSA
KNAUF ALÇI - ALÇIPAN
Set Çimento Italcementi Group
GÖLTAŞ

KORKMAZLAR
Hazır Beton - Çimento - Fayans

KORKMAZ BETON & KONAL İNŞAAT

ARSLAN OTOMOTİV SAN.LTD. ŞTİ.
KONAL İNŞAAT SAN. TİC.LTD.ŞTİ.

Konal İnşaat (Merkez)
Horozlu Han Mh. Otogar Ankara Bağlantı Yolu
Dr. Sadık Ahmet Cd. KONYA
Tel: 0 (332) 345 19 07 Fax: 0 (332) 345 19 09

Konal İnşaat (Mağaza)
Kerkük Cd. Huzur Sit. No: 14/A KONYA
Tel: 0 (332) 238 96 00 Fax: 0 (332) 238 96 02

Korkmaz Hazır Beton Tesisi (Konya)
Ankara İstanbul Bağlantı Yolu Kulluk Köyü Arkası
Dr. Sadık Ahmet Cd. KONYA
Tel: 0 (332) 345 19 07 pbx Fax: 0 (332) 345 19 09

Korkmaz Hazır Beton Tesisi (Kulu)
Katırbeli Mevkii Kulu/Konya
Tel: 0 (332) 641 01 39-40 - Fax: 0 (332) 641 54 58

Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağdurları İstihdamı Hakkında ve Diğer

Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Bu Teklife İlişkin Görüşlerimiz

Av. Orhan DÜR
Av. Murtaza FEDAİ
Av. Abbas ÖZKUL
Av. Kemal ÜNSAÇAN
Av. Öznur ÖZCAN
Av. M. Numan ERGİN

1- TEKLİF METNİ

Madde 1- 4857 Sayılı Kanunun 30. maddesinin 1. fıkrası, " İşverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde, meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde özürlü işçi çalıştırmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin toplam oranı yüzde 4'tür. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır." şeklinde düzenlenmiştir.

Madde 2- 4857 Sayılı Kanunun 30. maddesinin 1. fıkrasından sonra gelmek üzere, "İşverenin yasal yükümlülük kapsamında ya da kapsam dışı çalıştırdığı özürlü işçilerin sigorta primlerinin işveren hissesine düşen meblağı Hazine tarafından karşılanır." fıkrası eklenmiştir.

Madde 3- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun ek birinci maddesinin (B) fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

b) Malul olup da çalışabilir durumda olanları,

Talep halinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşekkülleri %2 oranında, istihdam ile yükümlüdürler.

Madde 4- 4857 sayılı Kanunun 101. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu Kanunun 30. maddesindeki ve 3713 sayılı Kanunun ek birinci maddesinin (B) fıkrasındaki hükümlere aykırı olarak özürlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her özürlü ve çalıştırmadığı her ay için brüt asgari ücretin iki katı tutarında para cezası verilir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz. Bu para cezaları özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarının iş sahibi olmaları amacıyla İşsizlik Sigorta Fonu hesabına aktarılır.

Madde 5- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9. maddesinin başlığı "Vergiden Muaf Esnaflar ile Kendi İşinde Çalışan ve Çırak ya da Yardımcı İşçi Dışında İşçi Çalıştırmayan Kadın Girişimciler" şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 6- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9. maddesinin sonuna gelmek üzere aşağıdaki fıkra ilave edilmiştir:

8- Kendi işlerinde çalışan ve çırak ya da yardımcı işçi dışında işçi çalıştırmayan kadın girişimciler.

Madde 7- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununu 9. Maddesinin 6. fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Çırak ya da yardımcı işçi dışında hariçten işçi almamak kayıt ve şartı ile evlerinde, kooperatif çatısı altında ya da belediye ya da il özel idaresi ya da köy tüzel kişiliklerinin tahsis ettiği yerlerde vakıf, dernek, halk evi, meslek odaları gibi kuruluşların toplu çalışma mekanlarında ürünlerini üretip imal ettikleri havlu, örtü, çarşaf, çorap, halı, kilim, dokuma mamulleri, örgü, dantel, her nevi nakış işlerini ve her nevi turistik eşya, hasır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek, ip ve urganları dükkan açmaksızın satanlardan 47. maddenin 1 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı şartları haiz bulunanlar;

Geçici Madde 1- Mevcut yasanın yükümlülüklerinin işverenin sırtına yük gibi binmesi nedeni ile birçok kambur oluşmuştur. İşverenin bunları yerine getirememesi, ağır cezai yükümlülüklerle karşı karşıya kalması ile sonuçlanmıştır. İşveren ne kontenjan açıklarını kapatabilmiş ne de bundan doğan cezai müeyyidelerini ödeyebilmiştir. Ağır cezai şartlar caydırıcı da olmamıştır.

Yasanın ağır kamburlar oluşturduğu varsayımını kabul edip, gerekli düzenlemeleri yaparak özürlü istihdamını özendirici tedbirleri devreye soktuğumuza göre, yürürlükteki yasanın neden olduğu cezai müeyyidelerin de hafifletilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Kontenjan açığı bulunmayan işverenlerin geriye dönük cezalarının yarısı silinmiş, yarısı da taksitlendirilmiştir.

Madde 8-Kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceği belirtilmektedir.

Madde 9- Bu madde yasanın yürürlük tarihini belirlemektedir.

2- KANUN TEKLİFİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİMİZ

Bu yeni kanun teklifinin faydalı bulduğumuz yönlerini şöylece sıralamak mümkündür.

1- 4857 sayılı İş Kanununun 30. maddesindeki değişiklik işverenlere düşen ağır yükün bir miktar hafifletilmesini sağlamaktadır. (Özürlü istihdam etme oranı yüzde 4 olarak belirlenmiş, eski hükümlü ve terör mağ-duru istihdamına ilişkin zorunluluk İş Kanunundan çıkartılmıştır.)

2- Kanun Bakanlar Kurulunun her yıl düzenleme yapma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. İstihdam etme sınırı kanunda net olarak öngörülmüştür.

3- İstihdam etme yükümlülüğü, sigorta primleri Hazine tarafından karşılanarak özendirici hale getirilmiştir.

4- Bu özendirme ayrıca kanuni zorunluluk dışında da teşvik edildiğinden sınırın üstünde istihdamlarda veya 50'den az işçi çalıştıran işverenlerce de özürlü çalıştırdığında bu özendirici imkandan işveren ve özürlülerin de faydalandırılması sağlanmıştır.

5- Pek çok Avrupa Birliği üyesi ülkelerde bulunmayan eski hükümlü istihdam etme zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Bu yükün altına işverenlerin yürürlükteki kanunla sokulması kabul edilebilir olmamakla, ıslah olmuş eski hükümlüler toplumda iş de bulabilmektedir. Bu nedenle bu düzenleme yerindedir. Aksi taktirde toplumda suç işlememiş insanımızın iş bulamadığı mevcut işsizlik tablosunda, hüküm giyenlerin ödüllendirilmesi gibi bir durum ortaya çıkabilmektedir.

6- Kanun teklifi evlerde üretimi artırıcı ve istihdamı sağlayıcı bir fayda sağlamaktadır.

7- Mevcut kanuni düzenlemeye uyum sağlamakta zorlanan işverenlere kesilen ağır cezaların bir kısmının affedilmesi ve taksitlendirilmesi uygun olmuştur.

İlgili kanun teklifinin madde halinde izah ettiğimiz bu faydalarının yanında, aşağıdaki eksikliklerin de kanuni düzenleme ve buna bağlı yönetmeliklerce giderilmesi gerekir.

1- İş Kanununun 108. maddesinin 1. fıkrasında (01.07.2005 kabul tarihli, 5378 sayılı Kanunun 39. maddesi ile değişik) "…. 101. madde kapsamındaki idari para cezaları ise, doğrudan Türkiye İş Kurumu İl Müdürü tarafından verilir" hükmü ile, özürlü ve eski hükümlü çalıştırmayan veya eksik çalıştıran işverenlere verilecek idari para cezası verme yetkisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüklerinden alınarak Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüklerine verilmiştir.

Bununla birlikte 5326 sayılı 30.03.2005 kabul tarihli Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesine göre "Bu kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanır" hükmünce, artık İş Kanunu'na göre verilen idari para cezaları da Kabahatler Kanunu hükümlerince kesilip tebliğ edilecek ve mahkemelerde de uygulanacak usul ve itirazlar da bu kanun kapsamında görüşülüp karara bağlanacaktır.

Bilindiği gibi Kabahatler Kanununa göre idari para cezalarına karşı işveren kararın tefhimi veya tebliği tarihinden itibaren 15 gün içerisinde Sulh Ceza Mahkemesine itiraz edebilir. (Kabahatler Kanunu 27/1). İlgili Sulh Ceza Mahkemesi kararına karşı, yargı çevresinin yer aldığı Ağır Ceza Mahkemesine en geç 7 gün içinde itiraz edebilir (Kabahatler Kanunu 29/1).

İş hukukuna ve özürlü istihdamına ilişkin bir konuda, özellikle ceza miktarlarının yüksekliği de düşünüldüğünde, konunun iş hukuku ile hiç ilgisi olmayan Sulh Ceza ve Ağır Ceza mahkemelerinde görülecek olması bu konuya ilişkin bir özel kanuni düzenlemenin de yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Zira uygulamada yüklü idari para cezalarına karşı, Kabahatler Kanunu hükümlerine göre sulh ceza ve ağır cezaya yapılan itirazlarda yoğunlukları son derece ağır olan ve ilgi alanında bulunmayan iş hukuku ile ilgili bu konuda yeterli, sağlıklı inceleme yapılamamaktadır.

Bu konuya iş mahkemelerinin bakmasını sağlayacak, İş Kanunu'na bir madde ilave edilmelidir. Örneğin İş Kanunu 108. maddenin son fıkrası olarak "Her ne kadar idari para cezaları Kabahatler Kanunu 3. madde kapsamında genel olarak düzenlenmiş ise de, zorunlu özürlü istihdamından doğan para cezalarına itiraz 15 gün içerisinde İş Mahkemelerine yapılır" şeklinde bir düzenleme zaruridir.

Kanunda yapılacak bu düzenleme ile hem konu uzmanlık alanı olan İş Mahkemesinde görüşülüp karara bağlanacak ve hem de sağlıklı bir yargılama yapılabilecektir.

2- Halen yürürlükte olan 24.03.2004 tarih 25412 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Özürlü, Eski Hükümlü Ve Terör Mağdurları İstihdamına İlişkin Yönetmelik hükümleri ile, 01.08.2004 tarih 25540 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, Özürlü, Eski Hükümlü Ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkındaki Usul Ve Esaslara İlişkin Tebliğin de yeni yasa metnine göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, genel muhteva itibari ile son derece faydalı gördüğümüz bu değişikliği destekliyoruz. Yukarıda saydığımız eksikliklerin de ilavesi ile memleketimiz için daha faydalı bir düzenleme olacağı inancındayız.

KURŞUNEL
KALIP
"çözüm ortağınız"

Hayallerinizi
kalıplandırıyoruz...

www.kursunel.com.tr

TÜV CERT
DIN EN ISO 9001:2000

www.ajansmik.com

KURŞUNEL KALIP - METAL FORM VE SAC İŞLEME SAN.
Büsan Özel Organize Sanayi 4.Sk. No: 61 KONYA / TÜRKİYE
Tel : +90 332 345 08 10 Pbx Fax : +90 332 345 08 07
Web : www.kursunel.com.tr Email : kalip@kursunel.com.tr

MARKALAR TÜRKİYE'NİN GELECEĞİ

Türkiye bizimle markalaşıyor

Türkiye markalarıyla ilerliyor, markalarıyla gelişiyor. Destek Patent, Türkiye'nin alanında lider şirketi olarak sunduğu marka tescili, tasarım tescili ve patent hizmetleriyle markaların yolunu açıyor. Bilgi ve deneyimiyle güvenliğini sağlıyor. Yenilenen Türkiye, Destek Patent ile markalaşıyor.

Destek Patent, Türk Patent Enstitüsü'ne yapılan marka tescil başvurularının %23'ünü, patent tescil başvurularının %20'sini, tasarım tescil başvurularının %30'unu, Türk Patent Enstitüsü vasıtası ile Türkiye'den yurt dışına yapılan marka tescil başvurularının %33'ünü tek başına gerçekleştiriyor.*

Hizmetlerimiz

Marka | Patent | Tasarım | Hukuk | Marka izleme | Patent Sistemleri | Eğitim | Yayınlar

* 2005 yılı TPE verilerine göre vekil aracılığı ile yapılan başvurular arasında Destek Patent'in oranıdır.

İstanbul Avrupa - İstanbul Asya - Ankara - İzmir - Bursa - Konya

destekphone **444 43 44** www.destekpatent.com.tr

DESTEK PATENT
bilgi ve birikimin gücü

İşin keyfini çıkarın!

**Bazı ev işleri gerçekten zahmetli ve sıkıcıdır.
Kaliteli ve fonksiyonel Saraylı ürünleri ile
yaptığınız işin keyfini çıkarın…**

WONDER WORKER

KONYA

Saraylı

MADENİ EŞYA İMALAT PAZARLAMA SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

FABRİKA
3. Organize Sanayi Bölgesi
İhsan Dede Cd. 12. Sk. No: 14
Selçuklu 42300 KONYA, TÜRKİYE
Tel +90 332 2390878 (pbx)
Faks +90 332 2390236

İSTANBUL OFİS
Murat Mh. Uluyol Cd. Büyük Coşkun Sk.
Ali Enderer İş Merkezi No: 5
Bayrampaşa 34055 İSTANBUL, TÜRKİYE
Tel +90 212 5445718
Faks +90 212 5445719

www.smsarayli.com.tr

TÜV SÜD GS Geprüfte Sicherheit